

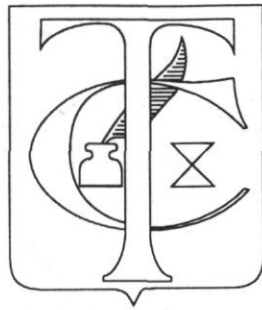
TER CUERE
BREDENE

JAARBOEK

1990

uitgave :
HEEMKRING TER CUERE

Sekretariaat :
Sluisvlietlaan 100, 8450 Bredene

JAARBOEK

1990

**Heemkring
"Ter Cuere" v.z.w.
8450 Bredene**

**Sekretariaat :
Sluisvlietlaan 100**

VIJFENTWINTIG JAAR.

In de loop van de maand mei 1966 werd onze kring opgericht in de schoot van en door een dertigtal mensen van alle gezindheid, zonder onderscheid van godsdienstige, politieke of filosofische overtuiging.

De zeventig eertstejaars leden, waarvan er nog altijd veertig trouw lid zijn, moesten het jaarboek gestencild op losse blaadjes zelf verzamelen - om dit later te zien evolueren naar een keurige en gebundelde uitgave van de huidige offsetdruk.

Ons contactblad Roepsteen heeft dezelfde groeiwijze gekend al is het voorlopig gebleven bij het stencillen. Dit in afwachting van een modernere contactname met onze zeshonderdvijftig leden, die ons trouw de nodige interesse schenken en steunen waar nodig.

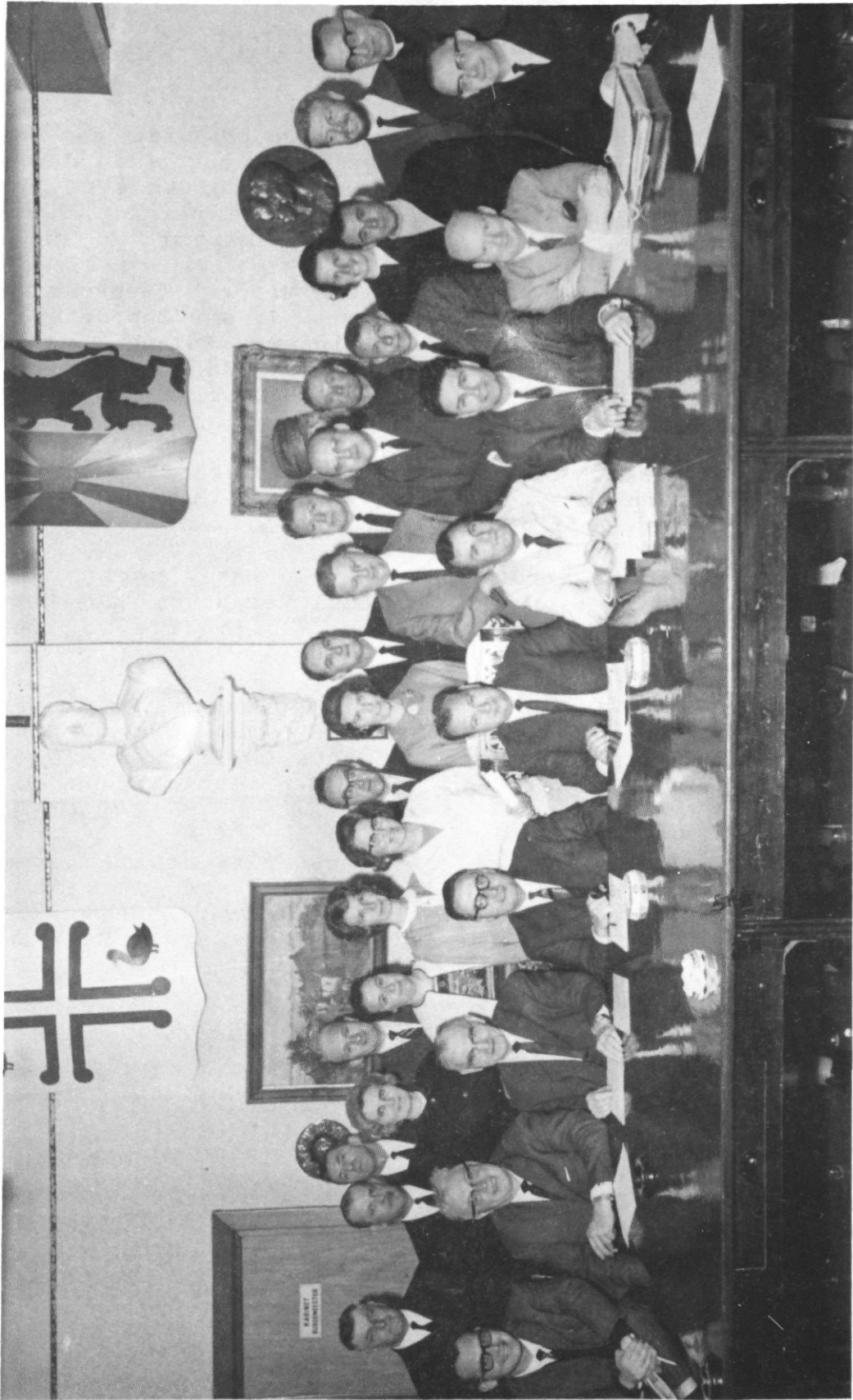
Ook de andere verzuchtingen, van vijftientig jaar terug, waaronder het heem, het museum en onze bibliotheek werden ingelost. Al dient dit allemaal nog bijgewerkt, bijgeschaafd en voortdurend eigentijds aangepast en ook vooral zonder de nodige sleur in stand gehouden.

Dit alles in een kring die als v.z.w., buiten de heemkunde, vele en ook wel de nodige administratieve plichten kent waarop een vriendschap slechts door een ondeling vertrouwen en wederzijds respect kan groeien.

Een oprechte en open vriendschap waaruit talrijke initiatieven zijn ontstaan die, gedurende vijftientig jaar, de bloei en de groei van de kring hebben mogelijk gemaakt en die ook de uiteindelijke basis vormt voor de toekomst van Ter Cuere - met de maand mei 1991 als mijlpaal.

Noël Belpaeme.

25 JAAR TER CUERE.

Een (onvolledig) overzicht.

Na veel voorbereidende gesprekken en niet doorgevoerde pogingen kwam op 6 mei 1966 een groep belangstellenden samen, die besloten over te gaan tot de stichting van een heemkring te Bredene. Dit gebeurde op 26 mei en de pasgestichte kring kreeg, benevens een bestuur, de naam "Heemkring Ter Cuere".

Volgende personen waren op deze tweede bijeenkomst aanwezig (zie foto blz.3): Ronny Detroyer, Jerome Depoorter, Henri Decroos, Frans Vanleenhove, Noël Belpaeme, Roland Vansteenkiste, Albert Claeys, Honoré Van Walleghem, Raoul Eeckhout, Eduard Van Alderweireldt, Camille Geselle, Gustaaf Rosseel, Henriette Terryn, Raymond Mahieu, Maria Hobus, Magriet Defever, Julia Defever, Georges Delille, Gilberte Fonteyne, Georges Desopper, Willy Cattrysse, Henri Steenacker, André Fisher, Alfons Wybo, Léon Claeys, Monique Willems, Jules Vandenberghe, Raymond Lagast en Firmin Neiryck.

Een beheerraad werd samengesteld, met als dagelijks bestuur: Noël Belpaeme, hoofdman; Raoul Eeckhout, onderhoofdman; Roland Vansteenkiste, secretaris en Julia Defever, penningmeesters.

Het College van Burgemeester en Schepenen van de gemeente Bredene, samen met volgende personen werden aangeduid als medebeheerders: Willy Cattrysse, Georges Delille, André Fisher, Camiel Geselle, Jacques Lantsoght, Henriette Terryn en Jules Vandenberghe.

Er werd o.a. besloten een tijdschrift uit te geven. Het eerste nummer ervan vermeld 18 medestichters en reeds 42 leden. Daarin wordt tevens het doel en de geplande werking van de heemkring belicht. Ook werd voor de eerste keer gepoogd voor de naam "Ter Cuere" en "Blutsy" een logische verklaring te vinden.

En op 15 oktober 1966 greep er reeds een eerste activiteit plaats: een uitstap naar Koksijde met bezoek aan de abdij Ter Duinen en de O.L.V. kerk aldaar.

*

1967 bracht ons, benevens het eerste nummer van het tijdschrift (voorloper van ons jaarboek), reeds een omvangrijke heemwerking: twee voordrachten, twee geleide bezoeken, nl. Lo-Beauvoorde en de Steenbakkerij De Zeemeeuw. Eveneens werden twee tentoonstellingen ingericht: "Bredene en de Sport" en "De Bodem van de Zee". Ook werd een wandkalender 1968 uitgegeven verlicht met pentekeningen van Camiel Geselle.

Op de tentoonstelling "Bredene en de Sport" kwamen heel wat Bredense sportmensen te samen: op de foto van links naar rechts: Wilfried Puis (voetbal), Marcel Seynaeve (wielrennen),

Henri Steenacker (roeien), Henri Bollenberg (roeien), Louis Rouselle (roeien), Léon Boucquart (roeien en lopen), Camiel Versluys (motorsport), Noël Versluys (motorsport), Charles Verkeyn (wielrennen) en Paul Vrancken (voetbal).

De meimaand van 1968 bracht een boottocht, met de Oostendse "Franlis" naar Brugge en terug: de Barge achterna!

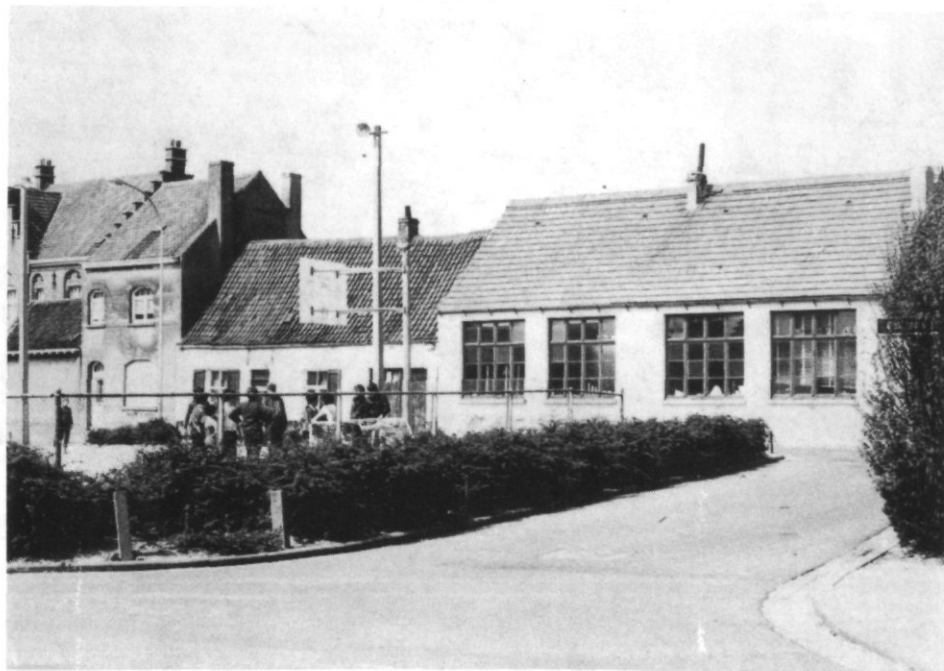
Met "Zoeklicht op Bredene" van R. Eeckhout verscheen een prachtig werk over het Bredense verleden.

En als thema voor de zomertentoonstelling koos men voor "De Noordzeekust".

Net zoals de vorige jaren bleef de heemwerking van de kring maar groeien. 1969 zag het eerste "echte" jaarboek verschijnen en ook verscheen weerom een jaarkalender. Een boekje over de Bredense kunstenaar Anto Diez kwam te verschijnen, naar aanleiding van een initiatief van de heemkundige kring. Twee trips werden ingericht, nl. Brugge met een bezoek aan de tentoonstelling "Anonieme Vlaamse Primitieven" en Oostkerke-Damme.

In 1970 werd een orgelconcert ingericht in de dorpskerk op het zopas gerenoveerde orgel. En de heren Rammant en Vanstechelman trakteerden ons op een diareeks "Zo leefde Brede- ne". Deze diareeks werd eveneens vertoont in alle Bredense scholen, 10 voorstellingen in het totaal! En een nieuwe wandkalender kwam te verschijnen.

De kinderjaren van de heemkring waren achter de rug en 1971 schonk ons een eigen heemhuis, in de Kerkstraat in het Dorp. We noemden het "'t Huzetje". Een schaduwkant: daarmee waren ook de leuke navergaderingen aan de ronde tafel bij Filomène Stubbe op het Sas verleden tijd!

Ons "huzetje" geprangd tussen het schooltje en het huis van Jerome Huyghebaert.

De "Jaarboeken" kregen hun regelmatige plaats in de Ter Cuere bedrijvigheden. Als toemaatje verscheen zelfs een "Aauwtjes geraapt" van Richard Dicky Verbanck en "Sassche Mussels" van Pol Ralph! En benevens een wandkalender voor 1971 kwam ook ons tijdschrift "Roepsteen" te verschijnen.

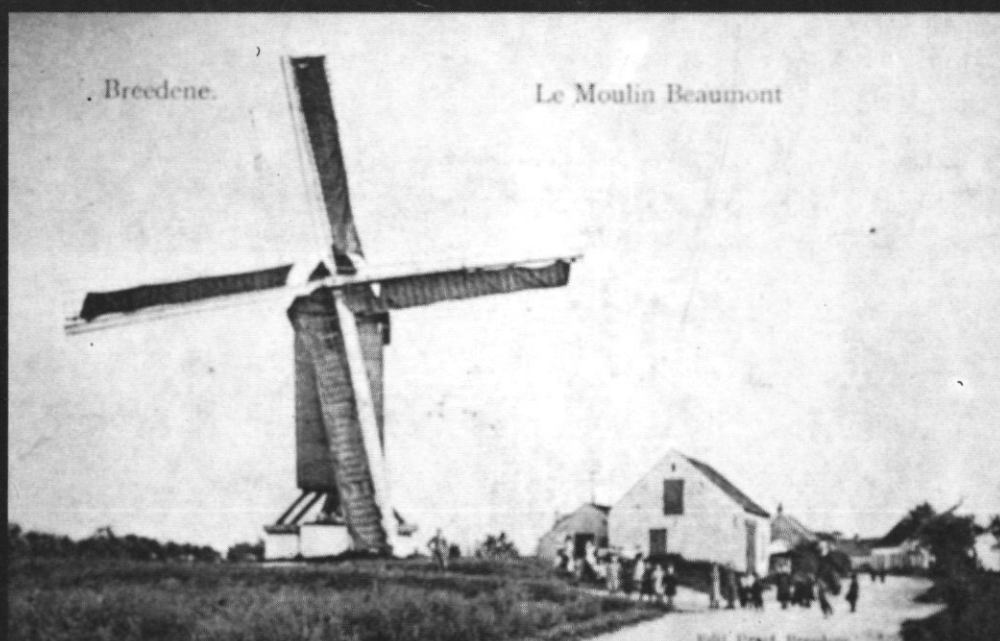
Het werkjaar 1972 werd geopend met een spectaculaire tentoonstelling met werken van de kunstenaars W. Seys en W. Vermandere.

De officiële opening van ons heemhuis werd gevierd met een receptie en geleid bezoek aan het huisje.

Ook de opgravingswerken aan wat genoemd werd "operatie Wackerbout" op het strand, bij de grens met Klemskerke, zorgden voor het nodige animo.

In 1973 zorgde benevens de "Kulturele Tombola", het verschijnen van het boek "Bredene in oude kaarten", voor de hoofdbrok van onze werking. In korte tijd was de ganse oplage van dit fotoboek aan de man gebracht, zodat dit werkje nu een "kostbare en onvindbare" uitgifte geworden is van onze heemkring.

Bredene

in oude prentkaarten

Ter gelegenheid van de kermis Blauwe Sluis 1974 werd er in de wagenmakerij van wijlen Cyriel Leconte, de laatste Bredense wagenmaker nota bene, een tentoonstelling ingericht over oude ambachten.

Tijdens de tentoonstelling "Oude ambachten" gaf wagenmaker Cyriel Leconte een demonstratie over het draaien van een "ashart" van een wiel op zijn "combiné" slijpsteen-draaibank.

Ook werd er, in het Dorp, rechtover de deur van ons heemhuisje, een bescheiden monumentje ingehuldigd: een authen-

tieke "Roepsteen"!

Gelegenheidschampetter Georges Desopper deelt aan de toegestroomde menigte de laatste berichten mede. Elk' zegge het voort...

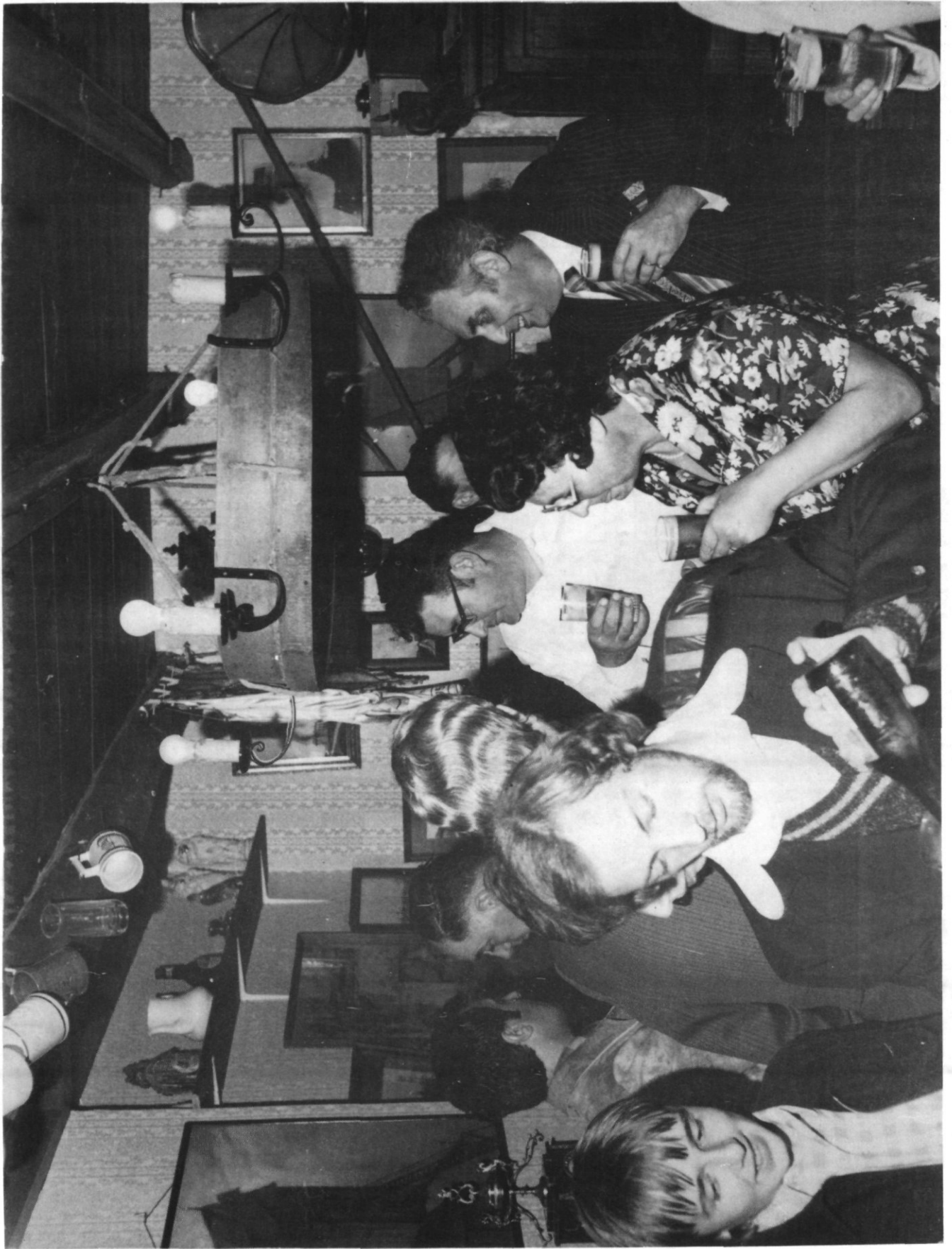
Net zoals de voorgaande jaren werden er in 1975 heemkundige uitstappen ingericht. Dit jaar werd de "smokkelroute" verkend en tevens werd een bezoek gebracht aan de suikerfabriek te Moerbeke-Waas. Ook een bezoek aan het stadje Hulst stond ter zelfdertijd op het programma.

Het "Jaarboek" en "Roepsteen" bleven regelmatig heemkundige informatie spuien, tot groot plezier van de leden.

Na de auto- en wandelzoektocht van 8 mei 1975 wordt verbroederd in het stemmig heemhuisje. (zie foto op blz. 10)

1976. Een grafveld werd blootgelegd in de omgeving van de Fazantenlaan en gaf dadelijk aan vele speculaties het leven. Na onderzoek met de radio-carboon methode (C.14) werd vastgesteld dat de skeletten dateerden van rond 1410.

De vindplaats trok veel belangstelling, zelfs vanwege de Rijksuniversiteit te Gent. Hier zien we de Gentse professoren met belangstelling de blootgelegde geraamten in ogenschouw te nemen: Van links naar rechts: Prof. Dr. J. Ameryckx (RUG); Prof. Dr. F. Verhaeghe (N.F.W.O.); Prof. Dr. R. Tavernier (RUG); heer P. Monballyu (bestendige deputatie West-Vlaanderen) en politiecommissaris R. Eeckhout.

Besloten werd ook, jaarlijks een trofee uit te reiken aan een man en/of vrouw, welke door Ter Cuere aangewezen werd als verdienstelijkste persoon ten opzichte van Bredene. De trofee kreeg de naam toegewezen van "Zilveren Tent". De eerste laureaat was ene Patrick Hendrickx.

Een merkwaardige tentoonstelling bekroonde dit jaar: "900 jaar Bredene". Deze tentoonstelling ging door in het "Populierenhof".

Nadat in 1969, dank zij de opmerkzaamheid van ons lid Willy Debaillie, langs de Parklaan, bij het uitdelven van de vijver van het "nieuw parkje", potscherven aan het licht waren gekomen, werden er nu (1977) opnieuw artefacten blootgelegd, ditmaal in de Sluisvlietlaan. Opnieuw bleken het potscherven te zijn uit de 2°-3° eeuw na christus. Een nieuwe Gallo-Romeinse nederzetting was ontdekt! Het Turkyenhof werd ingericht als hoofdkwartier voor de opgravingen welke duurden tot 1979.

Zoals gewoonlijk bleven de uitstappen, tentoonstellingen en voordrachten hun plaats op de kalender opeisen. Het optreden van het "vlaggenballet" Aglaja werd een hoogtepunt.

1978. 12 hoevenaamborden (gekapt door de heer Eugene Weynen) werden aan de respectievelijke hoevebewoners overhandigd.

Menigvuldige activiteiten rond deze overhandiging werden ingericht in samenwerking met het "Komité Jaar van het Dorp" en de "Boerengilde".

In augustus werd een aanvang genomen met de renovatie van het Turkeyenhof, ons toekomstig heem, dit in samenwerking met het gemeentebestuur.

In 1979 ging een grote droom over in werkelijkheid: we kregen een heem, Ter Cuere waardig, het Turkeyenhof. Wat gered werd van de eeuwenoude "hoeve van Poorter's" was gerenoveerd en op 26 augustus konden we het heem openstellen voor de leden en bezoekers.

De plechtige ingebruikname van ons heem Turkeyenhof gebeurde bij een flinke regenvlaag.

Ook de "Archeologische Herfstcampagne" in de Sluisvlietlaan, onder leiding van prof. Hugo Thoen, werkte naarstig door. Hier een zicht op sleuf 2 op een diepte van 1,40 m.

De opgravingen werden door de dames en heren archeologen zo belangwekkend gevonden dat de opgravingen verder doorliepen gedurende het jaar 1980.

1981. De gewone jaarlijkse activiteiten (Jaarboek, Roepsteen e.a.m.) werden aangevuld met een fel gesmaakt "aperitiefconcert" door de Gemeentelijke Harmonie.

En Willem Vermandere bracht ons voor de tweede maal een kleinkunstavond.

1982. Een cursus boekbinden in zeven lessen maakte vele leden wegwijs in de moeilijke opgave: "Hoe houd ik die bladeren te samen?".

Een tentoonstelling " De documentaire kunst van Camille Geselle" trok vele geïnteresseerden. Een catalogus werd eveneens uitgegeven.

Een geleid bezoek aan de verbrandingsoven te Zandvoorde en aan de St. Annaparochie te Brugge vervolledigde onze lijst activiteiten.

Bij de viering van 35 jaar Gemeentelijke Harmonie werd op 28 augustus 1982 een concert gegeven op het neerhof van ons Turkeyenhof.

Aanknopen met aloude tradities werden o.a. in ons heem wedstrijden ingericht op de toptafel. Een hesp, een schotel en een worst waren de te winnen prijzen.

Ook werd een Bredens bedevaartvaantje uitgegeven (1983).

In 1984 werd op de ingeslagen weg verder gegaan: een tweede bedevaartvaantje zag het licht, de aperitiefconcerten van de Gemeentelijke Harmonie werden vaste stekken.

Ook onze tentoonstellingen wierpen weerom hoge ogen: "Vlaamse Visserij" en "De Mens en de Zee".

Onze "Roepsteen" bleek een blijvende waarde geworden en het "Jaarboek" een behoefte voor de leden.

Een blik op de tentoonstelling "De Mens en de Zee" in onze "schuur".

Van in de beginne nam Ter Cuere deel aan de folkloristische prijskamp "Vijfkamp Blauwe Sluis". Hier de spelers van beide ploegen na de match.

1985 liet ons toe, te samen met het Jaarboek, een "cahier" te laten verschijnen: "Ter Cuere cahier n°1", getiteld "Heksen onder de Hamer" door R. Verbanck. Een derde nieuw be-
devaartvaantje kwam eveneens te verschijnen.

En een Franse televisieploeg koos het Turkeyenhof uit als decor voor haar opnamen. Ons heem werd omgetoverd tot een ca-
feetje (bij Mietje).

Dat het Turkeyenhof ook vele jeugdige bezoekers trekt, getuigt de volgende foto, waarop een groep jonge fietsers bij ons kwam verpozen en kijken.

De jaren vliegen en volgen elkander op in versneld tempo: 1986: Een vierde Bredens bedevaartvaantje komt te verschijnen eveneens een speciale "Roepsteen" ter gelegenheid van het verschijnen van de 100e Roepsteen. en "Dichtung und Wahrheit" genoemd en ook het Ter Cuere Cahier n°2 "Bredene getekend door Camille Geselle".

Ook werd het twintig jarig bestaan gevierd van ons Ter Cuere en wel met een daverend tuinfeest met aperitiefconcert, middagbarbecue, volksspelen, zoektocht en voor de derde maal een avond met Willem Vermandere.

Als tentoonstelling hadden we dit jaar "100 jaar tram te Bredene". Er werd eveneens een boekje uitgegeven betreffende dit onderwerp.

Als hoogtepunt van ons 21ste werkjaar zal voor altijd het schenken blijven door Ter Cuere van het Zegher Janszone gedenkteken aan de Bredense gemeenschap. Het kunstwerk werd ontworpen en gekapt door beeldhouwer Marc Verstraete en te Bredene-Dorp geplaatst.

Het gedenkteken werd plechtig onthuld en aan de bevolking van Bredene overgedragen.

Van nu af aan komen de restauratiewerken van ons heem de volle aandacht opeisen (1988). Toch blijven de gewone activiteiten doorgaan: tentoonstellingen, uitstappen en a.m. met daar boven op de uitgifte van een tweede fotoboek over Bredene: "Bredene door de jaren heen".

Boven de voutekamer werd het dak volledig vernieuwd. On-

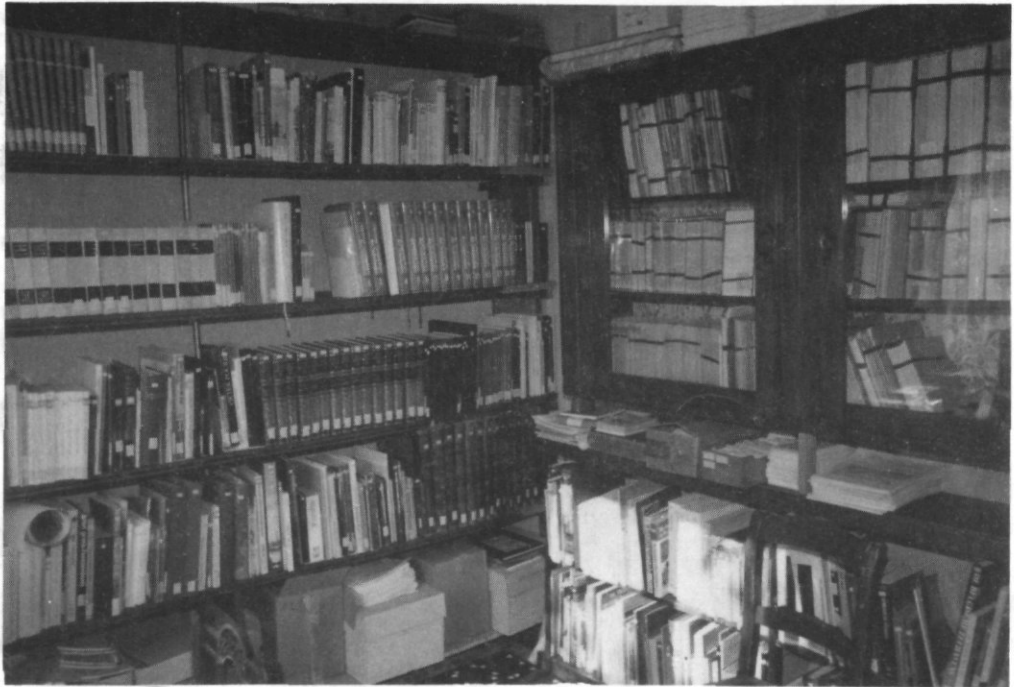
dertussen waren de tentoongestelde stukken veilig opgeborgen.

De zomertentoonstelling ging dit jaar over de "Bouw van een Stalen Vissersschip".

De renovatiewerken gaan gewoon het ganse jaar door (1989). Toch blijft de werking maximaal: drie tentoonstellingen volgen elkaar op. Na "De Vlaamse kuststreek in Pointillés" kwam "Filatelistische propaganda" en het succesnummer "Oud Kant" met demonstraties.

Bij een lekker zonnetje wordt, voor de schuur, verder geklost.

Zo zag de "bib" er uit voor de veranderingswerken.

Zicht op de tentoonstellingsruimte boven de schuur.

1990. De laatste fase van de renovatiewerken is ingetreden. Een heemhuis, mooier als ooit te voren, kwam te voorschijn.

Binnenhuis is de verandering nog het grootst: vernieuwde bibliotheek en archiefruimte, opgefrist cafeetje, bijkomende tentoonstellingsruimte op de zolder, vernieuwd sanitair. Het Turkeyenhof staat er om nog vele jaren mee te gaan.

Ons Turkeyenhof gedurende de restauratiewerken.

En wederom lukte het de werking niet te onderbreken. Een prachtige tentoonstelling lokte vele kijkers: "Bredene en de Middenkust in oude Kaarten". En een nieuw record werd eveneens gevestigd: 1.780 bezoekers op één namiddag!

1991 brengt ons de viering van het 25-jarig bestaan. Grote feestelijkheden werden gepland en afspraken werden gemaakt om de komende vijf en twintig jaar met dezelfde geest en ijver te doorworstelen, Ter Cuere en Bredene ter ere.

G. Desopper.

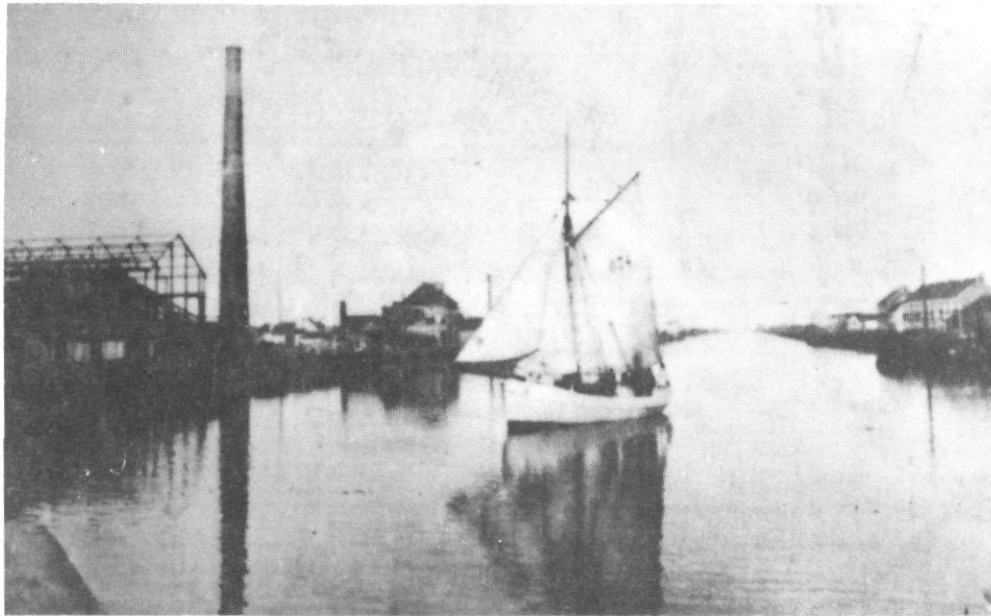

Het embleem van de Heemkring werd ontworpen door de heer J. Demuyck in de herfst 1966.

Het wapen van de Heemkring is een ontwerp van de heer Noël Belpaeme.

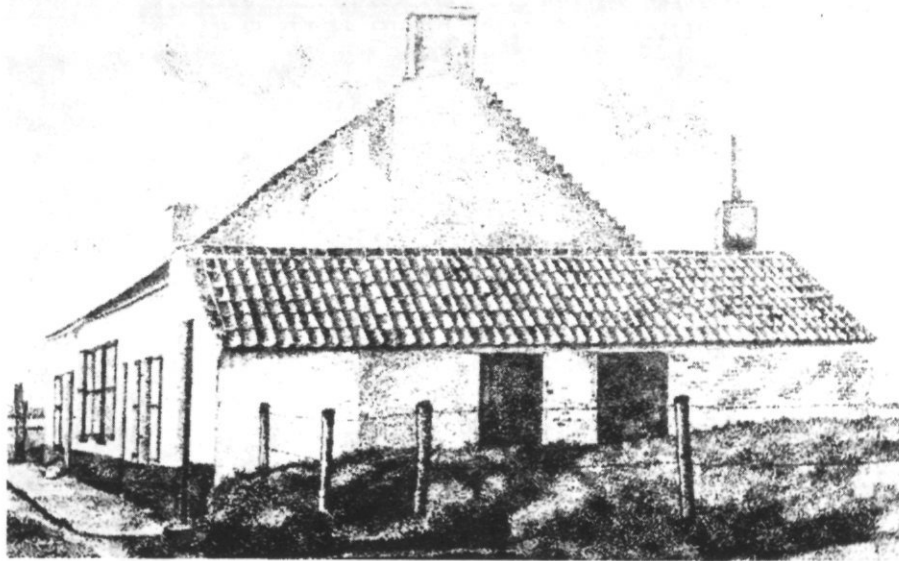
LIDKAARTEN UITGEGEVEN DOOR DE
HEEMKRING TER CUERE.

1968: Vaart Oostende-Brugge te Sas-Sliikens in 1907.

1969: Bredens winterlandschap 1916 met oude molen
(1720-1932) eigendom familie Beaumont.

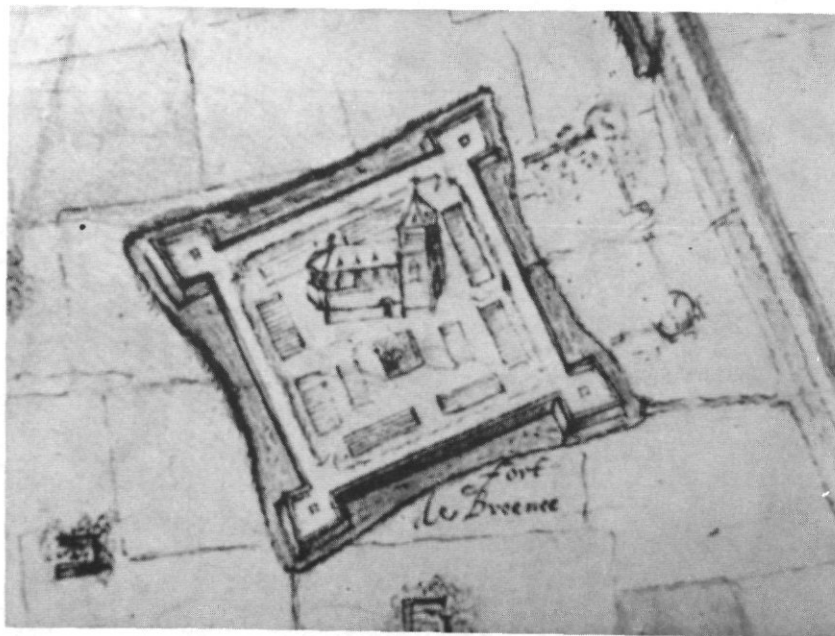
1971: Woning gelegen Duinenstraat 29-30 te Bredene. Vroeger danszaal en herberg "De Koekepot" naar C. Geselle.

1972: Afbeelding van oude sierschotel met polychroommotief -walvis geworpen op het strand te Bredene (21 januari 1762).

1973: Lustrum Cavalcade te Bredene 4/6/72. 25e rondgang. "Ter Cuere" was erbij met het schip "Admiraal Popham".

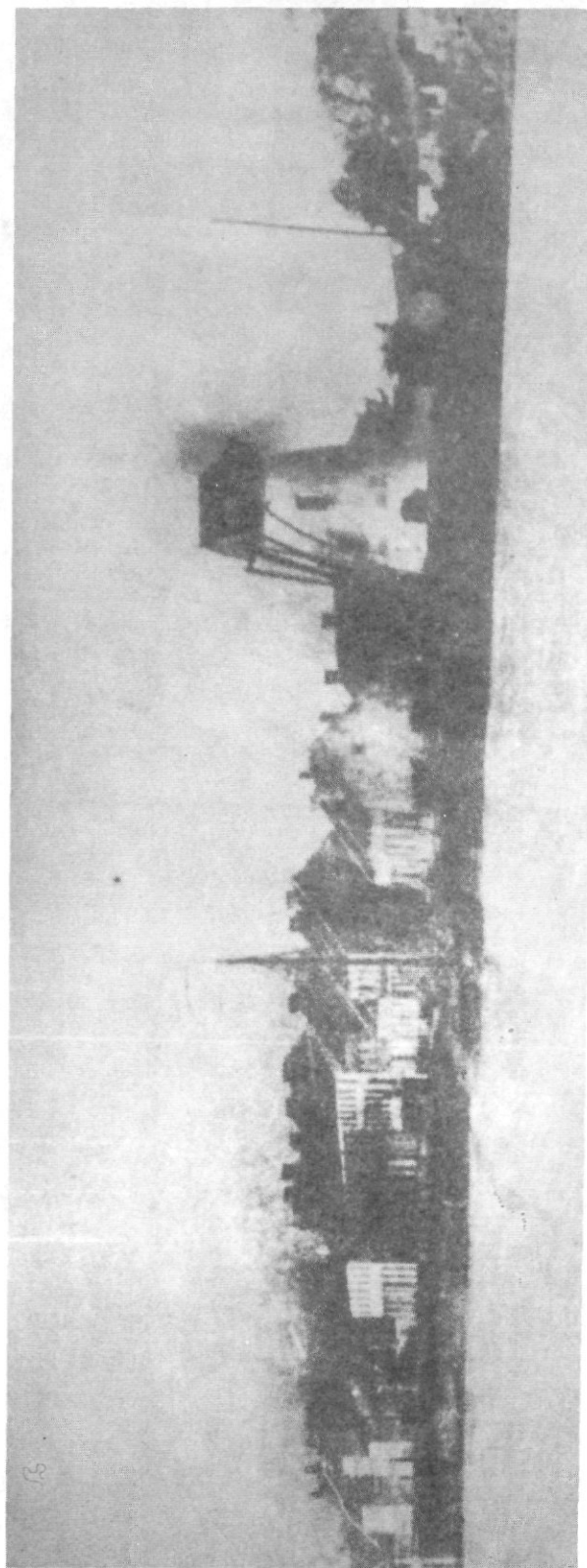
1974: oudste duidelijke afbeelding van de kerk van Bredene-Dorp, midden in het aangelegde fort, ten jare 1600. Daarbij gedeeltelijke grondvesten van verdwenen ommuring.

1975: "Heem Ter Cuere", Kerkstraat.

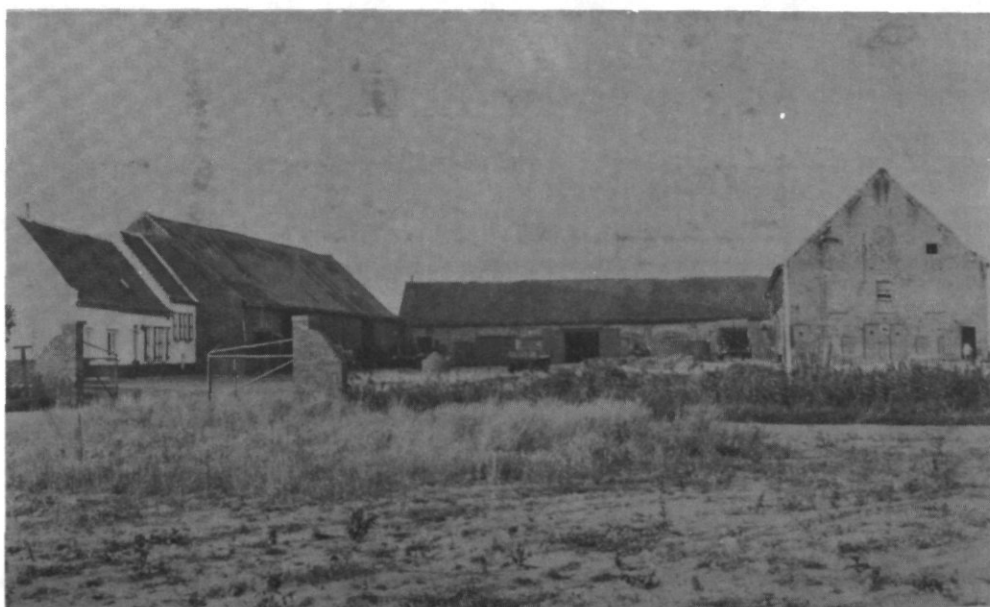
1977: Jachtvazen IIIe eeuw. Opgegraven te Bredene (Gallo-Romeinse vindplaats) Brugge 't Gruuthusemuseum.

1976: SASMOLEN: gebouwd in 1810 voor rekening van Jacob Montagnie. Laatste molenaar: Karel Lekens.

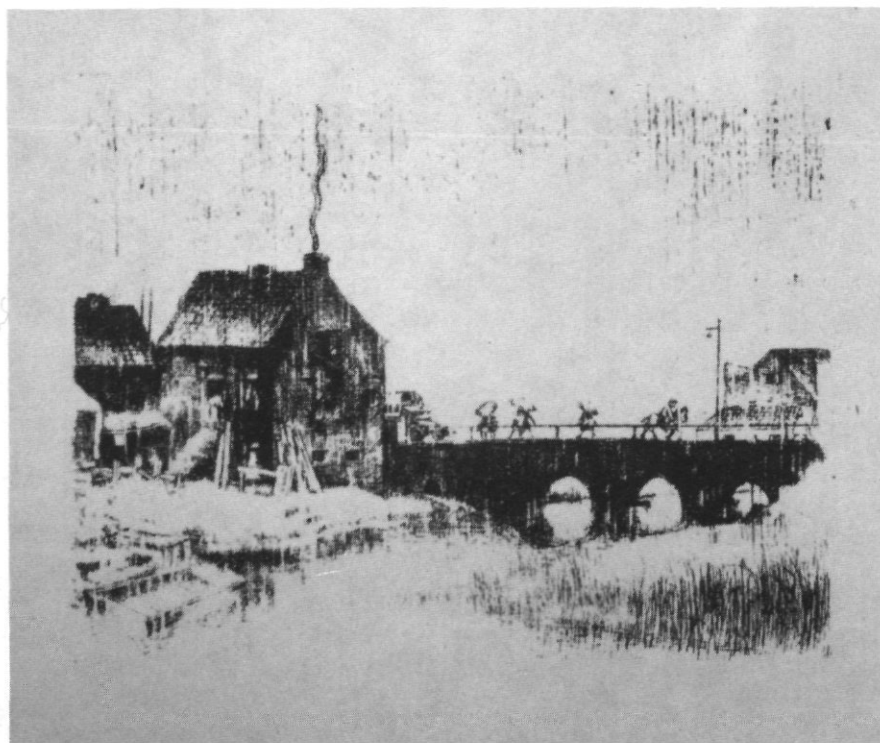
1978: Priorijhoeve gezien vanaf de kerktoren van Bre-
dene Dorp.

1979: Hoeve "Turkeyenhof" in 1972.

1980: Ze stappen, ze stenen, ze stijven
de stringen: en 't ronde gareel
het spant op hun spannende lijven
de voerman beweegt ze aan een zeel.
Uit: G. Gezelle.

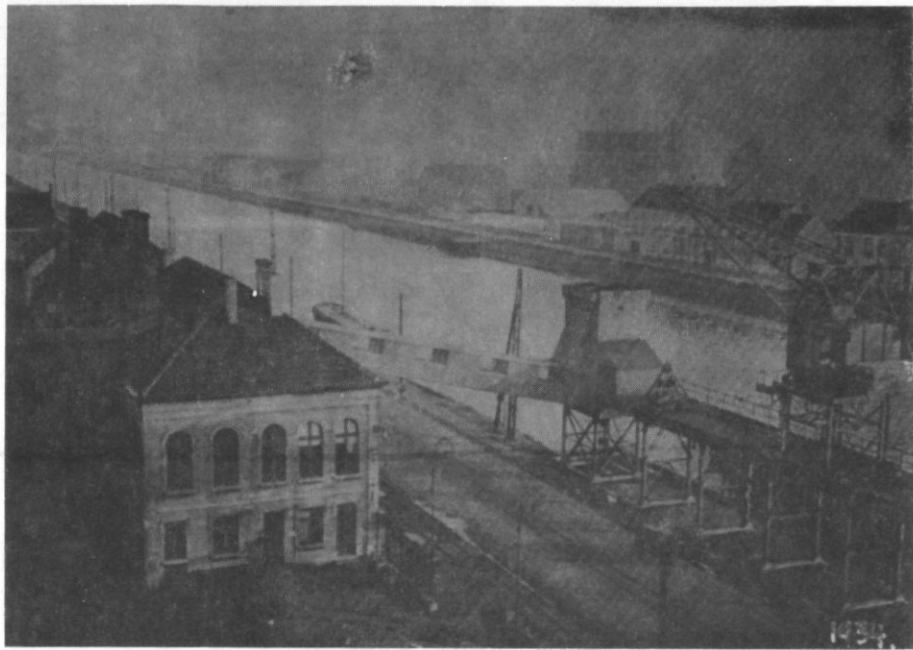
1982: "De Nukkerbrug" van R. Deconinck.

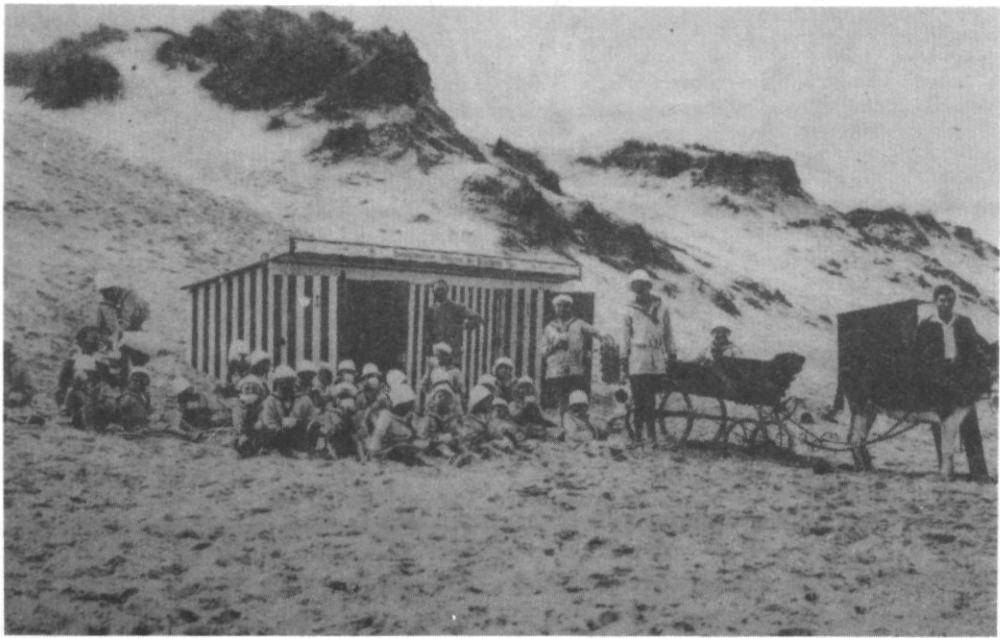
1981: Schelpencollage
door C. Geselle.

1983: "De Blauwe Zeedistel"
beschermd bij K.B. van 16
februari 1976.

1984: De vaart Oostende-Brugge te Sas-Slijkens 1934.

1985: Kinderen van het Zeepreventorium "Roger de Grimberghe".

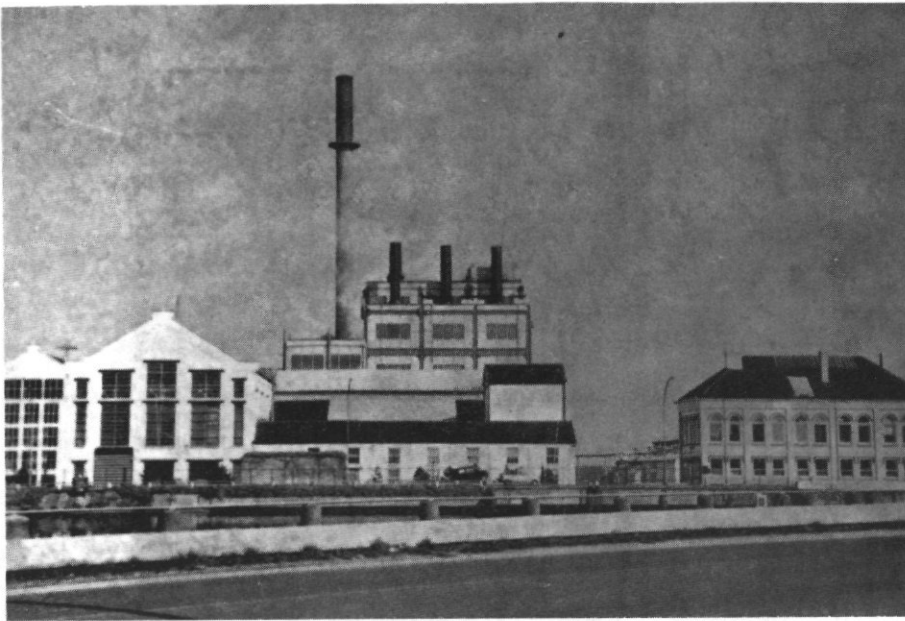
1986: Schelpencollage
door C. Geselle.

1987: Schilderij door Verschaeve.
"Hoevetje gelegen hoek Driftweg-Groenen-
dijkstraat".

1988: De plechtige onthulling van deze gedenksteen, ontworpen en beeldhouwd door de heer Marc Verstraete, greep plaats op 5 september 1987 te Bredene-Dorp.

1989: De Electriciteitscentrale te Bredene,
Sas-Slijkens.

1990: Wasserij Defever in de jaren '50.
Strijkafdeling groot linnen.

1991. Bredens aardewerk.

DE SPOTFABRIEKEN OF SARDINERIES VAN BREDENE.

INHOUD.

- De "Sprotfabrieken" of "Sardineries" van Bredene.
- Wat was een "sprotfabriek"?
- Oorsprong van de "Sardinerie".
- De eerste drie sprotfabrieken in België vóór 1914.
 - "Société Anonyme Excelsior" te Oostende.
 - "Société de Nieuport H. Carbonez et Cie" te Nieuwpoort.
 - "Sardinerie A. Witdoeckt" te Bredene.
- Economische functie van de sprotfabrieken.
- Sociale functie van de sprotfabrieken.
- Prijs en kwaliteit van het doosje Belgische sprot.
- De sprotfabrieken in volle expansie vanaf 1920.
 - "G. Soete & Société Coopérative Ostendia" Bredene en "Société Anonyme Ostendia" Bredene.
 - "Grand Sardinerie du Nord" Van Walleghem Frères, Bredene.
 - "Société Anonyme Conserverie Globus" Denderleeuw.
 - "Sardinerie H. Duflou", Nieuwpoort.
 - "Saurisserie et Conserverie E. Rau". Oostende.
 - "Conserverie Vanden Abeele", Brugge.
- De handelsmerken.
- Uitvoer naar het buitenland.
- De sprotvisserij.
- De sprotverkoop en de Visserskaai.
- "Het Sprotseizoen" in de sprotfabriek.
- "De Werknemers" in de sprotfabriek.
- Het werk in de sprotfabriek.
 - Koppen.
 - Rakken.
 - Inleggen.
 - Poetsen.
- Zingende sprotvrouwen.
- Nawoord.

DE "SPROTFABRIEKEN" OF "SARDINERIES" VAN BREDENE.

Rechtover de Sas-brug, verscholen achter een huizenrij van de Prinses Elisabethlaan, en achter een splinternieuw modern voorgebouw, is de fabriek "Captain Byrd" gelegen, dat vroeger, tot in 1972, de naam "Ostendia" droeg. Op dit ogenblik, nog het enige visconservenfabriek van België. Maar dat was ooit anders.

Vroeger jaren telde ons land niet minder dan negen visconservenfabrieken, waarvan er, toch wel merkwaardig, drie gelegen waren op grondgebied Bredene-Sas, en die samen 46%, dat is bijna de helft van de totale nationale produktie voor hun rekening namen. Zie tabel 1.

28	Société Anonyme "Excelsior"	Oostende.
25	Société Anonyme "Ostendia"	<u>Bredene.</u>
13	Société Anonyme Conserverie "Globus"	Denderleeuw.
11	"Grande Sardinerie du Nord"	
	Van Walleghem Frères	<u>Bredene.</u>
10	"Sardinerie du Littoral"	
	G. Soete & Cie	<u>Bredene.</u>
9	"Sardinerie de Nieuport"	
	H. Carbonez et Cie	Nieuwpoort.
2	"Sardinerie H. Duflou"	Nieuwpoort.
1	"Conserverie G. Vanden Abeele"	Brugge.
<u>1</u>	"Saurisserie et Conserverie E. Rau"	Oostende.
100		

Tabel 1. De negen visconservenfabrieken, hun naam, hun ligging, en in de eerste kolom hun respectievelijke produktiecapaciteit in percenten van de totale nationale produktie.

Het is wel opvallend, dat de firmanamen allemaal in het frans waren. De stichters en leiders van deze fabrieken deden toentertijd hun middelbare en eventueel hun hogere studies volledig in de franse taal. Vandaar dat de voertaal, binnenskamers in de burelen van de directies van deze vlaamse fabrieken, het frans was. Ook te Bredene-Sas. Vandaar dat de firmanamen, de briefhoofden, de merknamen van de produkten en alle gegevens op de etiketten uitsluitend in het frans waren. Pas in 1934 doen de eerste vlaamse gegevens op de etiketten hun intrede, en komen de eerste tweetalige briefhoofden in omloop.

VOTRE RÉF.
 NOTRE RÉF.
 ANNEXE :

Le
 De

WAT WAS EEN "SPROTFABRIEK"?

Wij hebben het hier niet over "rokerijen", ook niet over "inleggerijen" (rolmops) maar wel over vis-conserven, dit wil zeggen: het inleggen van vis in blikken conservendozen en onbederfbaar gemaakt door sterilisatie (verwarming aan temperaturen boven de 100°C) en wij behandelen welbepaald de vooroorlogse periode, vanaf 1900 tot 1940.

Onze visconservenfabrieken verwerkten oorspronkelijk slechts drie soorten zeeproducten: een beetje garnaal, een beetje haring, en vooral, in overgrote mate, om niet te zeggen bijna uitsluitend sprot. Vandaar de naam "sprotfabriek" althans in de volksmond.

Hieronder ziet U een foto van de stand van "Ostendia" op een voedingsbeurs in Brussel, zekerlijk na 1945. Links bemerkt men reclame voor haring in tomatensaus, rechts voor garnalen,

maar de blikvanger is "Les Trois Pêcheurs", het merk voor sprot in olie; die krijgt de ereplaats en prijkt in het centrum van de stand. Hieruit spreekt duidelijk: de sprot was toen nog het hoofdprodukt.

Foto 1. Stand "Ostendia" op een voedingsbeurs in Brussel. Centraal "Les Trois Pêcheurs", het merk van sprot in olie.

Officieel sprak men echter niet van "sprotfabriek" maar wel van "Sardinerie" en dit, omdat de methode om sprot in te blikken in olie, feitelijk een kopie was, een letterlijke nabootsing van de wijze waarop in Frankrijk en Portugal de sardienen werden ingeblikt in olie. In feite was de naam "sardinerie" voor onze sprotfabrieken niet juist. Want bij ons werden er geen sardienen ingelegd, maar wel sprot; en alhoewel sprot en sardien van ver een beetje op mekaar schijnen te gelijken, zijn het toch twee verschillende visjes. Zoals een haring van ver gelijkt op een pilchard, en toch een heel andere soort vis is. Even onterecht sprak men wel eens van "Belgische Sardien" alhoewel men eigenlijk "sprot" bedoelde. Een sprekend voorbeeld van dergelijk verkeerd woordgebruik vind U bij foto 2.

Foto 2 "La Marée", merk van sprot in olie van de "Sardinerie du Nord".

Foto 3 "La Reine Elisabeth", merk van sprot in olie van de "Sardinerie du Nord".

Dit is een foto (nr.2) van een merk van de "Sardinerie du Nord" dat in 1933 ter griffie van de Handelsrechtbank van Oostende werd ingeschreven als "gedeponeerd merk". Het merk luidt, vanzelfsprekend in het Frans, "La Marée" wat wil zeggen "het getij". Het prentje verbeeld een visserssloop met vissers die een net ophalen. Een beetje onduidelijk, maar zeer mooi als motief. Verder is de tekst in het Engels, wat er op wijst dat dit blikje bestemd was voor export. En dan staat daar duidelijk te lezen: "Finest Belgian Sardines", wat juistheidshalve had moeten zijn: "Finest Belgian Sprot".

Een ander voorbeeld is het merk "La Reine Elisabeth", eveneens van de "Sardinerie du Nord". Zie foto 3.

Ook hier wordt verkeerdelijk het woord "sardines" gebruikt in de plaats van "esprot".

Terloops: het merk "La Reine Elisabeth" typeert duidelijk de naoorlogse sfeer die er nog heerst in het begin der jaren twintig. Elisabeth, de toenmalige koningin, was naast haar echtgenoot, Koning Albert, de koning-soldaat, het levende symbool van de weerstand van ons land tegen de duitse inval. De oorlog lag toen nog fris in het geheugen en sprak de mensen sterk aan. Vandaar dit merk. In diezelfde geest had "Sardinerie Carbonez" een sprotdoosje met als merk "Pax", dit wil zeggen "Vrede" en nog een ander merk dat luidde "Gabrielle Petit" naar de 28-jarige oorlogsheldin die door de Duitsers werd te

rechtgesteld.

OORSPRONG VAN DE "SARDINERIE"

Het doosje "sardienen in olie" is eigenlijk van Franse oorsprong. De Fransen, en wel bepaald de Bretoenen, zijn de uitvinders en de baanbrekers van de methodes en technieken en machines voor het inblikken van sardienen in olie. De aller-eerste fabriek werd opgericht in 1824 in Nantes in Bretagne. Twintig jaar later, in 1844 waren er in Bretagne al zes "sardineries", onder meer in de befaamde vissersplaatsen Lorient, Concarneau, Douarnenez. En in 1923, toen het hier pas goed begon, telde Frankrijk ongeveer 140 dergelijke sardineries.

Het is eveneens een Fransman die deze Franse methode en techniek overbracht naar Portugal en er in 1880 in Setubal de eerste Portugese sardienenfabriek stichtte.

Het begin van een industrie die weldra, en vooral gedurende de eerste wereldoorlog en daarna, een ongeëvenaarde bloei is tegemoet gegaan; bij zoverre dat de fabricatie van sardienen nog altijd één van de belangrijkste bedrijvigheden is van de Portugese economie die zich wijden aan export. Het Franse en Portugese sardientje, naar heel wat landen ter wereld geëxporteerd, is voor Frankrijk en Portugal uitgegroeid tot een nationaal produkt.

DE EERSTE DRIE SPROT FABRIEKEN IN BELGIË VÓÓR 1914.

Wie er bij ons ooit op het lumineuze idee is gekomen om het Belgisch sprotje op dezelfde manier te gaan verwerken als het Franse sardientje, is mij onbekend. Alleszins een geniaal, doortastend en verdienstelijk man. Want, dank zij dat idee is hier destijds een niet onbelangrijke visconservenindustrie ontstaan. Ze is weliswaar tussen 1957 en 1965 volledig teloor gegaan, met uitzondering van "Captain Byrd".

Niettemin heeft die industrie toch gedurende ruim 50 jaar onmiskenbare verdiensten gehad.

"SOCIÉTÉ ANONYME EXCELSIOR" TE OOSTENDE.

Wie ook de initiatiefnemer moge geweest zijn, in ieder geval wordt in 1899 in België de allereerste sprotfabriek opgericht en wel te Oostende, onder de naam "Société Commerciale, Industrielle et Maritime Excelsior", later omgevormd tot "Société Anonyme Excelsior" met als merk "Les Trois Héros".

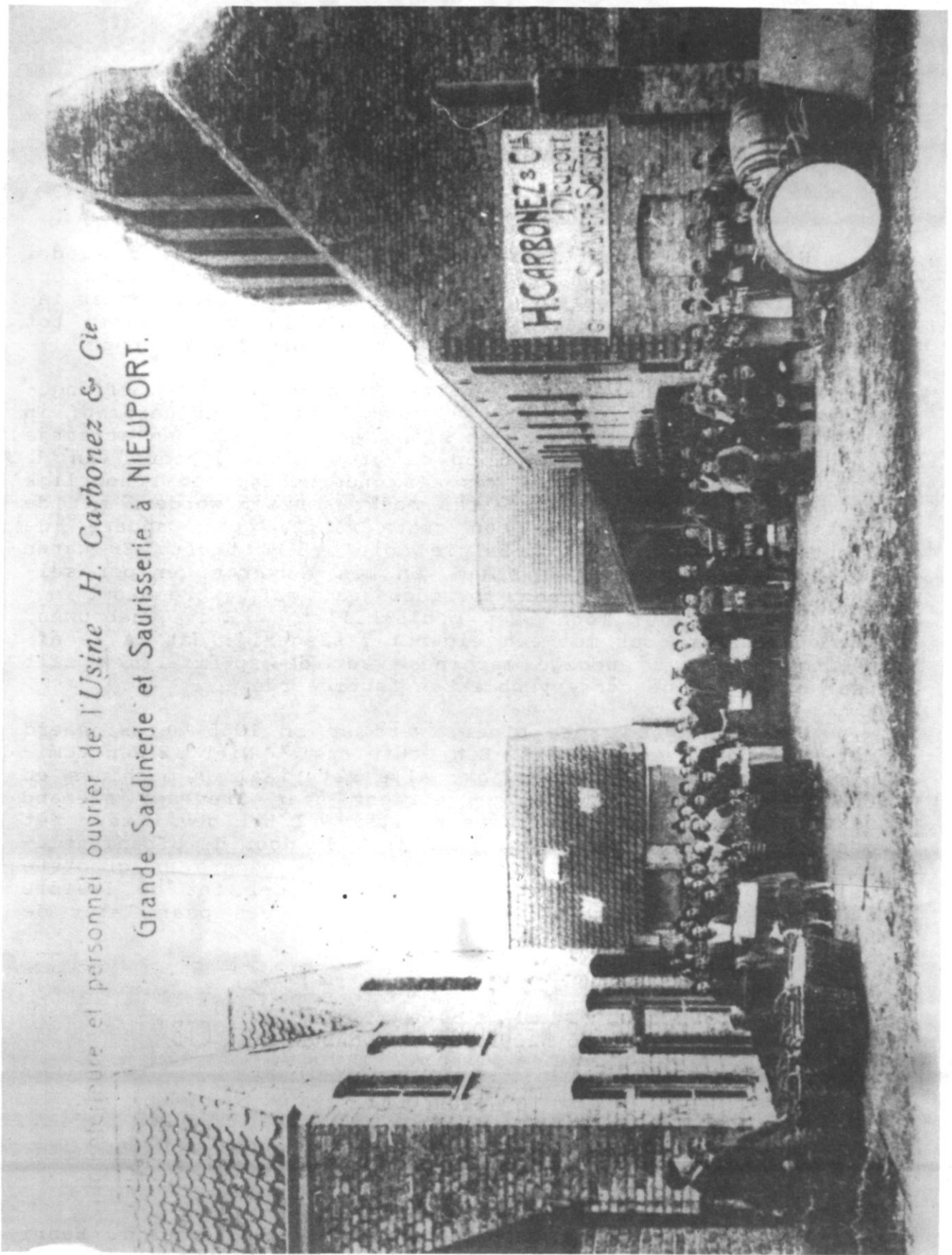
Het was gelegen aan een zijstraatje van de Leffingestraat, genoemd "Srotslop". Als naam niet slecht gekozen; in de echte zin van het woord een slop; want het was een straatje zonder einde dat dood liep op de grote ingangspoort van de sprotfabriek. De Excelsior was een onderneming met behoorlijk wat kapitaal, en die van meetaf mocht aanzien worden, met de maatstaven van toen, als een grote fabriek, ten andere, de grootste sprotfabriek die België ooit gekend heeft. Er waren ooit 400 à 500 mensen werkzaam, en men verwerkte er per seizoen een dikke 7 miljoen sprotdoosjes, wat overeenkomt met 900.000 kg sprot. Toch geen peulschilletje. Ruime gebouwen, goed uitgerust, ook met een eigen blikslagerij; dat is de afdeling met al de nodige machines waar de sprotfabriek zelf haar eigen ledige conservenblikken fabriceerde.

Na jaren van grote bloei, werd er in 1965 gefusioneerd met "Ostendia" van Bredene. Een echte fusie. Niet alleen administratief maar ook letterlijk: alle materiaal en machines en ook alle personeel werd overgebracht naar Bredene; niemand werd ontslagen, wat bij fusies meestal wel het geval is. Het gehele complex van Excelsior werd in 1965 door de Urbanisatiedienst onteigend: de oude gebouwen van de oudste en grootste Belgische visconservenfabriek werden gesloopt tot de laatste steen en op de vrijgekomen grond verrees een paar later de huidige Rijks Basis School "Vogelenzang".

"SARDINERIE DE NIEUPOORT. H. CARBONEZ et CIE"

TE NIEUWPOORT

Ook te Nieuwpoort gebeurt er wat rond die tijd. Henri Carbónez, afkomstig uit Roeselare, begon in Nieuwpoort in 1901 met een sprot- en haringrokerij, gelegen langs de Veurnevaart. Niet een van die familierokerijtjes zoals er toen wel meer bestonden, maar een bedrijf waar op industriële wijze werd gerookt.

Architecture et personnel ouvrier de l'Usine H. Carbonez & Cie
Grande Saurisserie et Saurisserie à NIEUPORT.

foto 4 Zicht van vóór 1908, op de binnenkoer met personeel van de "Saurisserie et Saurisserie H. Carbonez". Rechts de vijf rokerijschouwen.

Foto 5 Zicht van vóór 1908, op het bedrijf van Henri Carbonez te Nieuwpoort. Bemerkt de vijf imposante schouwen van de rokerij. De produktie van de Saurisserie bedroeg toen reeds 500.000 doosjes sprot per jaar met 80 personeelsleden.

Henri Carbonez was een zeer ondernemend man. Naast zijn industriële rokerij was hij nog reder en had drie schepen varen.

Daarenboven start hij, en zekerlijk vóór 1908, een afdeling sprotconserven. Kort na Oostende heeft dus ook Nieuwpoort een sprotfabriek, ook met een blikslagerij, de tweede sardinerie in België, met als naam: "Saurisserie de Nieuport. Henri Carbonez et Cie" en met als merk "Les Trois Pacificateurs".

Om de bedrijfstechnieken aan te leren weet H. Carbonez een paar Bretoenen te overhalen om over te komen naar Nieuwpoort en zich hier te vestigen. Jarenlang waren zij werkzaam in de sprotfabriek en de blikslagerij waar zij instonden voor het onderhoud en de regeling van de specifieke conservenmachines.

In volle sprotseizoen stelde de "Grande Saurisserie et Saurisserie H. Carbonez" ruim 100 à 140 mensen te werk; en buiten het sprotseizoen werkten er 30 à 40 personen in de blikslagerij. De grote bloeiperiode, zoals voor alle sprotfabrieken in België, viel tussen 1924 en 1940. Na de bevrijding ging het nog enkele jaren goed, daarna begon, om allerlei redenen, de aftakeling.

Premier bateau harengnier belge « St-Antoine de Padoue » en partance pour la pêche aux Iles Shetland, avec 21 hommes d'équipage, des vivres pour 2 mois et 750 barils à remplir, pêchant avec 250 filets dérivants d'une longueur totale de 5 500 mètres. Mise en marche le 12 juin 1907.

Armateurs : **CARBONEZ, BILLIAU & Ce** à Nieuport

Foto 6: De eerste vissersboot op haring van H. Carbonez, in de vaart gebracht op 12 juni 1907. Bestemming: de Shetland eilanden (ten noorden van Schotland) 21 bemanningsleden, mondvoorraad voor 2 maanden en 750 haringvaten om te vullen.

Foto 7: De heer H. Carbonez (met bolhoed) stichter van de rokerij, sardinerie en reder, op het dek van een van zijn schepen, met bemanningsleden.

Furnes, n° 31

15 octobre 1908

HENRI CARBONEZ ET Cie SOCIÉTÉ EN COMMANDITE SIMPLE

NIEUPORT

Foto 8:

Fotocopie van het handelsmerk "Les Trois Pacificateurs" van H. Carbonez, gedeponneerd op 15 oktober 1908, op de handelsrechtbank van Veurne.

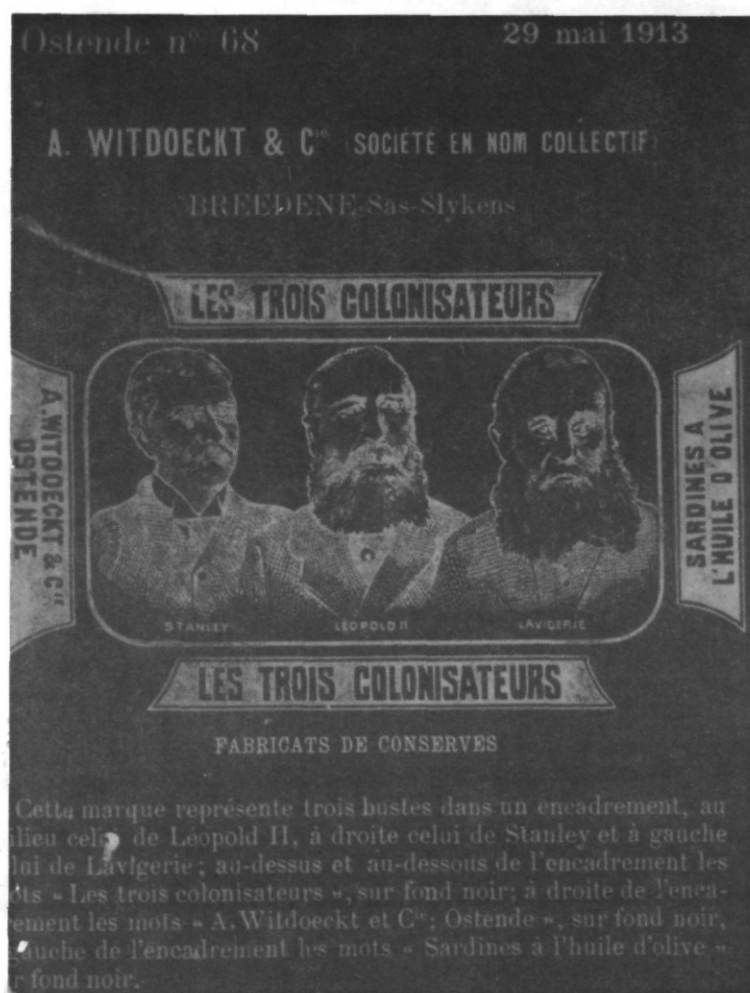

Foto 9 Zaal waar de blikken doosjes in kisten werden gelegd; 100 doosjes per kist, 5 lagen van 20 doosjes.

In 1963 zal José Carbonez, kleinzoon van de stichter, door vereffening, een punt zetten achter dat weleer befaamde Nieuwpoortse bedrijf, dat ruim 60 jaar lang, één van de voornaamste afnemers was van haring en sprot van de Nieuwpoortse visserij, en voor velen een welgekomen werkgelegenheid.

Zoals bij de "Excelsior" te Oostende, werd ook hier het hele complex met de grond gelijk gemaakt, om plaats te maken voor sociale woongelegenheden.

"SARDINERIE A. WITDOEKT" TE BREDENE.

Na Oostende en Nieuwpoort krijgt ook Bredene in die periode haar eerste sprotfabriek. Veel is er niet over geweten, tenzij het volgende vaststaande belangrijke gegeven.

Op 29 mei 1913 wordt door de Griffie van de Handelskamer van Oostende een proces verbaal opgemaakt voor het deponeren van een handelsmerk. De aanvrager is een zekere A. Witdoekt et Cie die een Société en nom collectif" heeft gesticht te "Breedene Sas-Slijkens" voor het vervaardigen van "sardines à l'huile d'olive". Men spreekt weer eens van "sardines" en bedoelt natuurlijk "sprot". Het gedeponeerde merk luidt "Les Trois Colonisateurs" en verbeeldt drie koppen, met telkens vermelding van de man die

Foto 10: Fotokopie van het handelsmerk "Le Trois Colonisateurs" van A. Witdoekt van "Breedene Sas Slijkens" gedeponeerd op 29 mei 1913, op de handelsrechtbank van Oostende.

wordt uitgebeeld: Stanley, de Engelse Afrikareiziger die de Congostroom ontdekte, Leopold de tweede, de Belgische koning die de Congo heeft gekocht en Lavigerie, de Franse kardinaal die de eerste katholieke missionarissen naar Afrika stuurde. Weer eens een merk dat de geest van die tijd weergeeft; we zijn inderdaad in de euforie van het begin van de Belgische koloniale periode.

In ieder geval staat het volgende vast: zeker in 1913, maar naar alle waarschijnlijkheid reeds een paar jaar vroeger was de heer A. Witdoeckt gestart met een sprotfabriek te Bredene.

Over de capaciteit van die fabriek en over haar ligging is niets bekend. Wat er ook van zij, na de oorlog 1914-1918 herneemt de activiteit van de fabriek van A. Witdoeckt niet. Maar wat hij bezit aan machines en kapitaal wordt ingebracht in een nieuwe sprotfabriek die in 1920 wordt op touw gezet door de gebroeders Van Walleghem. Zie verder.

ECONOMISCHE FUNCTIE VAN DE SPOTFABRIEKEN.

Het is niet toevallig dat precies in 1899 en begin 1900 de eerste drie Belgische sprotfabrieken van wal staken te Oostende, Bredene en te Nieuwpoort.

De omstandigheden in de visserij waren toen dusdanig, dat dergelijke fabrieken aan een feitelijke nood beantwoorden.

Inderdaad, naast de bestaande bloeiende diepzeevisserij, begon de kustvisserij vanaf 1860 een zekere vlucht te nemen. Veel gewone vissers die in dienst waren op de sloepen van de grote rederijen wilden wel een eigen vaartuig. Een sloep was uiteraard te groot en te duur, en daarom kochten sommigen een kleine boot, het zogenaamde "schovertje", een kleine open boot met één zeil en met geringe diepgang om gemakkelijk over de zandbanken te komen en ook wel voortbewogen door "wrikken". Het schovertje was meestal bemand met twee man, soms slechts één. Men ging voor één dag op zee, van de zeer vroege morgen tot de namiddag; 's zomers voor garnaal en ook wat schol of andere platvis, en 's winters voor sprot.

De kustvisserij ontplooit zich verder en rond 1885 begint de bekende werf Panesi met het bouwen van het zogenaamde "schipje", ook uitgerust met zeil, maar groter en vlugger dan het voornoemd "schovertje", aan boord drie of vier man, en eveneens bestemd voor het vissen voor de kust op garnaal en op sprot en haring. Later, rond 1920 kreeg het merendeel van die "schipjes" een hulpmotor.

Uit het "schipje" van Panesi groeide tenslotte vanaf 1925

de "garnaalboot" van de kust. Deze "garnaalboot", opvolger van het "schovertje" en het "schipje", was een motortreilertje, voor het merendeel gebouwd tussen 1925 en 1930, het moment waarop het gebruik van de motoren volop in zwang kwam.

Door die gestage groei van de kustvisserij steeg ook de aanvoer van garnaal en vooral van sprout. Sprout werd voor een deel vers verkocht, of ging voor een groot deel naar de rokerijen. Gerookte sprout is echter slechts beperkt houdbaar, zodat de afname door de rokerijen beperkt bleef tot welbepaalde hoeveelheden, en zodoende gebeurde het dat bij grote aanvoer de vissers opgezadeld zaten met overschotten die niet verkocht raakten. De Commissie voor Zeevisserij van de provincie West Vlaanderen (onder voorzitterschap van de Gouverneur en waarvan ook Paster Pype lid was) schrijft in zijn jaarverslag uitgegeven in 1922: "*In de loop van de voorgaande winter (dus de winter van 1921) moest de sprout in aanzienlijke hoeveelheid door de vissers aangebracht, aan spotprijzen uitgevent worden, om als landvette te dienen, bij gebrek aan afzet voor handels- of nijverheidsdoeleinden.*"

En hier lag precies de specifieke economische functie van de sprotfabriek: een uitweg bieden voor de overtollige hoeveelheden sprout die geen afzet vonden voor vers of voor gerookt. Diepvriezen was immers nog niet uitgevonden. De sprotfabriek was in staat om dagelijks grote hoeveelheden sprout op te kopen, weliswaar niet aan hoge, maar dan toch aan redelijke prijzen, en ze te verwerken tot sprout in conservendoosjes. Het conservendoosje was immers een methode van bewaren die, in tegenstelling tot roken, een onbeperkte houdbaarheid verzekerde, zodat grote hoeveelheden afgewerkte produkten voor onbeperkte tijd konden opgestapeld worden. Aldus staken in de magazijnen van de sprotfabrieken, na het sprotseizoen, ongeveer 3,5 tot 4 miljoen kg sprout opgestapeld onder de vorm van conservendoosjes sprout in olie.

Vanaf 1899 en vooral vanaf 1921 tot 1940 was de sprotvisserij dan ook werkelijk de hoop van de kustvisserij, temeer dat er in de jaren 1920 tot 1933 reusachtig grote hoeveelheden sprout werden gevangen. De verdiensten van de zomervisserij was goed, maar om wat extra te verdienen rekenden onze kustvissers op een goed sprotseizoen.

SOCIALE FUNCTIE VAN DE SPROT FABRIEKEN.

Benevens deze economische functie had de sprotfabriek nog een dubbele sociale functie.

Vooreerst: door de verzekerde afzet van de vangst aan de sprotfabriek, was ook het inkomen van de gewone zelfstandige

visser verzekerd, wat des te belangrijker was omdat in die tijd sociale voorzieningen schier onbestaande waren.

Ten tweede: een sprotfabriek was zeer arbeidsintensief; er was veel handwerk, mechanisatie en automatisatie waren in die sector nog onbestaande, zodat heel wat mensen, voor drie vierden vrouwen, daar aan werk konden geraken, en een meer dan welgekomen frank verdienen, op een moment dat werklozensteun niet bestond. De Belgische sprotfabrieken stelden in het sprotseizoen toch 1.100 à 1.300 mensen te werk, waarvan 500 à 600 in de drie sprotfabrieken van Bredene.

Tenslotte was een sprotfabriek een goede zaak voor mensen met kapitaal: de installaties en machines waren voorhanden in buurland Frankrijk; de grondstof, de sprot, werd dagelijks vers aangevoerd; ook de werkkrachten waren voorhanden en ook de afzet was verzekerd. Het Belgische doosje sprot vond gretig kopers omwille van zijn twee belangrijke troeven: prijs en kwaliteit.

PRIJS EN KWALITEIT VAN HET DOOSJE BELGISCHE SPROT.

Het Belgische doosje sprot kostte toentertijd in de jaren 1920 heel wat minder dan het Franse doosje sardienen. Door dit prijsverschil ging de voorkeur van heel wat mensen naar de sprot; en ook de doorsnee-huisvrouw kon zich wel een doosje sprot permitteren, waar een doosje sardienen haar te duur uitviel. Men zei toen wel eens "de sprot is de sardien van de kleine man"

Alhoewel de sprot een goedkopere variatie was van de sardien, was het niettemin van prima kwaliteit, en wel om drie redenen.

Ten eerste: er werd uitsluitend verse sprot verwerkt, dagelijks vers aangevoerd, waar men tegenwoordig bijna uitsluitend diepgevroren sprot ontdooit om dan in te leggen.

Ten tweede: om de sprot gaar te maken (de rauwheid wegnemen zodat het eetbaar wordt) werd gebakken in kokende olie, en dan nog wel in zuivere arachideolie; terwijl men na de tweede wereldoorlog, omwille van de te grote fabricatieprijs, andere technieken heeft uitgevonden en toegepast om de sprot gaar te maken; niet meer bakken in olie, maar stomen in stoom. Is ook niet slecht, maar het bakken was merkkelijk beter.

Ten derde: de sprot werd toentertijd na het inleggen in de doosjes overgoten ofwel met arachideolie, nu omwille van de prijs vervangen door de goedkopere sojaolie; ofwel met olijfolie, wat tegenwoordig nog slechts uiterst minimaal wordt gebruikt.

DE SPROTFABRIEKEN IN VOLLE EXPANSIE.

Gedurende de eerste wereldoorlog is er vier jaar lang een stille periode. Na de wapenstilstand in 1918 hernemen geleidelijk de activiteiten van de visserij en van de sprotfabrieken **Excelsior** en **Carbonez**. Maar in die jaren zijn er nu ook andere mensen die het nut van een sprotfabriek inzien. En tussen 1920 en 1928 ontstaan er zo maar even zeven nieuwe sprotfabrieken.

G. SOETE & "SOCIÉTÉ COOPERATIVE OSTENDIA" EN "SOCIÉTÉ ANONYME OSTENDIA", BREDENE.

Allereerst is daar de heer Georges Soete, afkomstig uit Geluwe en neef van de befaamde vissersvriend "Paster Pype". De jonge priester Hendrik Pype, eveneens uit Geluwe, werd in 1884, hij was toen 30 jaar, tot onderpastoor benoemd op St. Petrus en Paulus, de parochie waarin de Oostendse visserswijk was gelegen. Deze wijk bestond uit een aantal straten, zoals de Franciscusstraat, de Schipperstraat, de Ooststraat, de Nieuwstraat, de Cirkelstraat, de Visserskaai en andere waar de toenmalige veelal kroostrijke vissersfamilies samen hokten in overbevolkte huizen, met een wisselvallig inkomen afhankelijk van de grillen van de vangst. De nieuwe onderpastoor schuwt die straten en huizen niet. Hij zag er heel wat, hij hoorde er heel wat, hij kende en voelde mee met de harde levensomstandigheden van de vissers. Hij heeft de ontwikkeling van de kustvisserij meegemaakt; hij kende de "**bootsjouw**ers", de vissers van de schovertjes, schipjes en garnaalboten; de vissers met hun vele problemen en moeilijkheden. Paster Pype is niet alleen zieleherder, maar ook man van de daad. Naast de stichting van de Vrije Visserijschool is hij ook begaan met het zoeken naar oplossingen voor meer en betere afzet van de vangsten. Zo doet hij in zijn eigen laboratorium allerhande opzoekingen en proeven onder meer naar procédés die toelaten om vis en vooral sprot en garnaal te verduurzamen.

Georges Soete is 28 jaar oud, beschikt over wat geld, en het is zijn toen 66-jarige oom Paster Pype, die de aandacht van zijn jonge dynamische neef vestigt, op de interessante mogelijkheden en het nut van een visconservenfabriek. Zo begint Georges Soete, onder impuls van zijn oom, in 1920 met het inblikken van garnaal, en in 1921 begint hij weliswaar op beperkte schaal met het roken en inleggen van sprot en haring, en wel te Bredene-Sas op de Prinses Elisabethlaan, precies

daar waar nu "Captain Byrd" gelegen is. In 1922 worden de zaken iets groter opgevat en G. Soete is medestichter van de "Société Coopérative Ostendia". In 1923 of 1924 komt er een kink in de kabel. Waarschijnlijk bij gebrek aan voldoende conserventechnische kennis ondergaat de Maatschappij Ostendia grote verliezen veroorzaakt door het fabriceren van een groot aantal conservendoosjes die achteraf niet bewaarden en bedierven. Ergens een zware fabricatiefout die zich pas later manifesteert. Een grote tegenslag voor de jonge maatschappij. Men zoekt een zondebok; G. Soete krijgt de schuld en wordt de laan uitgestuurd.

Men overleeft de klap, en in 1925 gaat dan de "Société Coopérative Ostendia" met vernieuwde krachten definitief van start, met als merk "Les Trois Pêcheurs". De fabriek is toen nog van eerder bescheiden omvang. Maar in 1927 worden grootse bouwplannen uitgevoerd op het uitgestrekte terrein achter de fabriek. Daar verrijst onder meer de prachtige ruime imponerende inleghal, 100 m lang en 30 m breed, zonder één enkele pilaar.

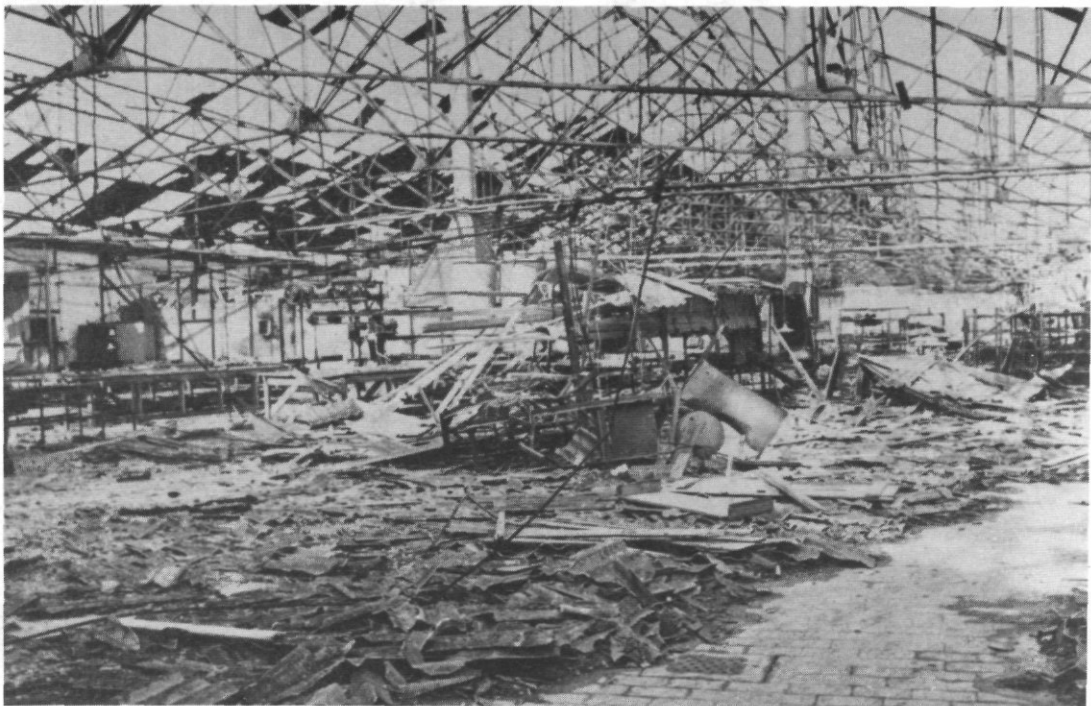

Foto 11: De grote fabricatiehal na het bombardement in 1940.

Er wordt daarbij nog een moderne blikslagerij geïnstalleerd, met een capaciteit van 6 miljoen doosjes per jaar. In 1929 wordt het kapitaal verhoogd. In 1933 verandert de "Société Coopérative Ostendia" in een naamloze vennootschap, de "Société Anonyme Ostendia". Van nu af behoort Ostendia samen met Excelsior tot de koplopers van de Belgische visconservenindustrie.

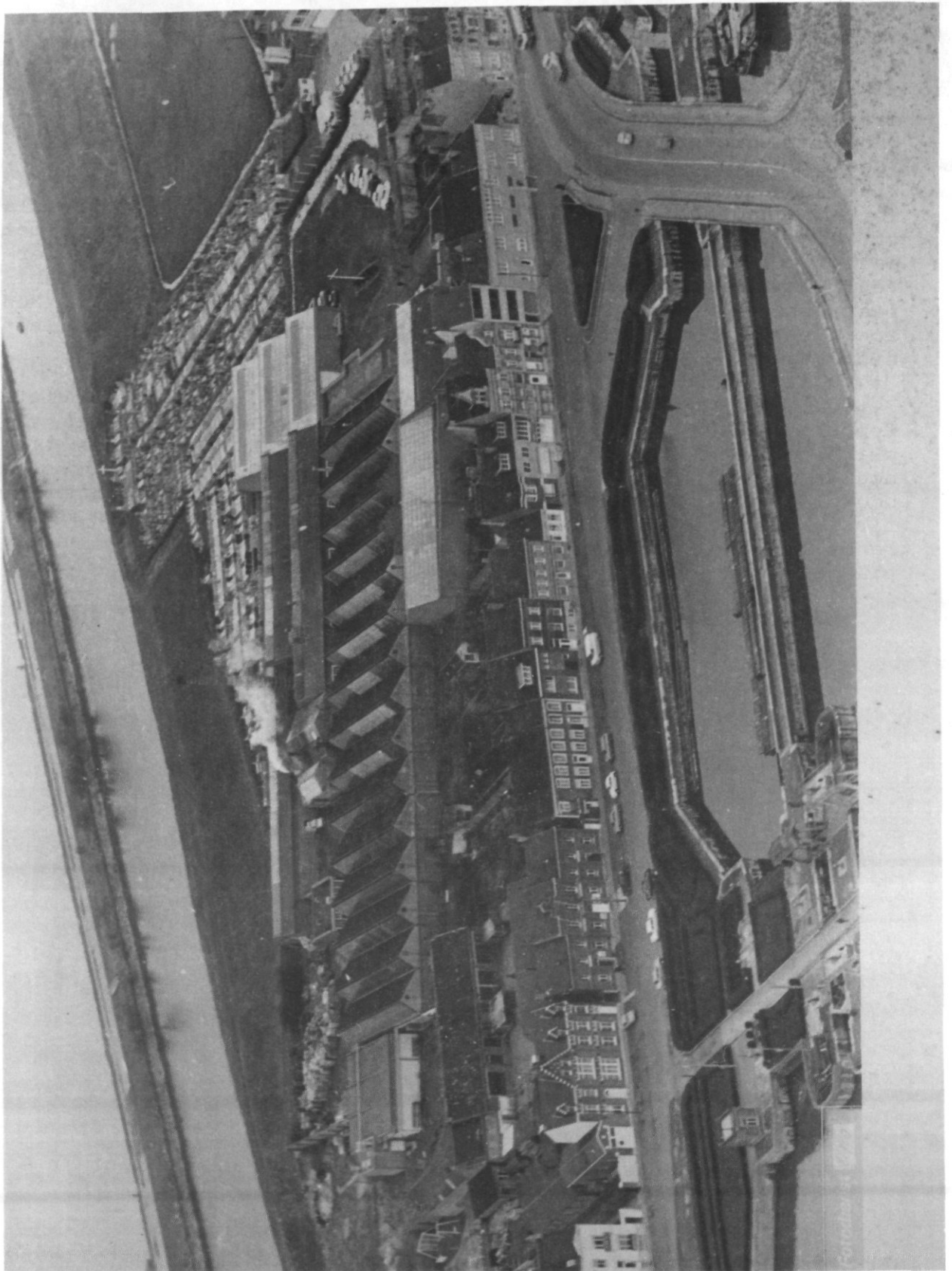

Foto 12: Algemeen zicht op de "Ostendia". Bemerkt de 15-kappige dakconstructie boven de ruime fabricatiehall, één grote ruimte zonder één pilaar. De andere gebouwen behelzen de Blikslagerij, het magazijn voor ledige blikjes, het magazijn voor volle blikjes e.a.

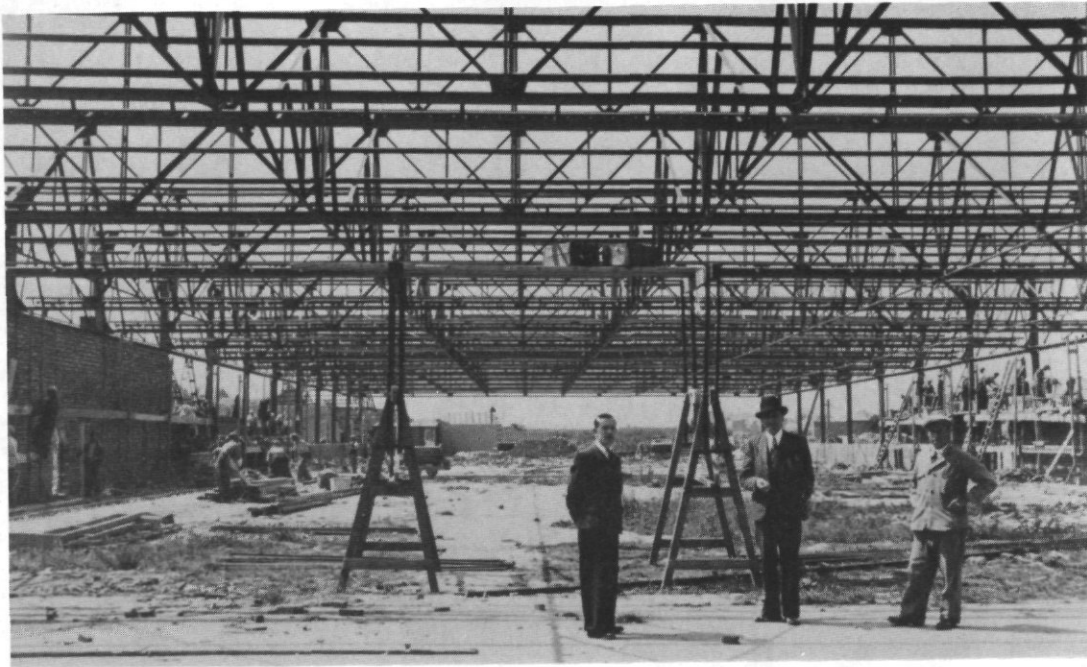

Foto 13: De heropbouw in 1946 van de vernielde grote fabricatiehal.

Samen hadden zij 53% van de nationale produktie in handen, de resterende 47% waren verdeeld over de zeven andere fabrieken. De Ostendia verwerkte destijds per seizoen 6,5 miljoen doosjes sprot, waarvoor ongeveer 840.000 kg sprot nodig waren en 300 à 400 werknemers.

Nadat alle andere visconservenfabrieken van het toneel verdwenen waren, was en is Ostendia uiteindelijk de enige visconservenfabriek van België die de tijden heeft getrotseerd, en die op dit ogenblik de wind in de zeilen schijnt te hebben. Alhoewel er in de loop der jaren heel wat is veranderd. Verandering in de fabricatietechnieken, verandering in de verkooptechnieken, alsook verandering in de zeeproducten die thans worden verwerkt, waarbij de sprot, die ooit veruit de hoofdbrok was, thans tot een klein onderdeel is teruggelopen ten voordele van garnaal, allerhande krabsorben en andere schaal- en schelpdieren. Bijna alle te verwerken vissoorten worden diepgevroren aangekocht, in allerhande landen ter wereld. De vis van eigen visserij komt nog nauwelijks aan bod. De oorspronkelijke economische en sociale functie van de sprotfabrieken is totaal verdwenen.

"SARDINERIE DU LITTORAL" G. SOETE et CIE, BREDENE.

Ondertussen had de slagvaardige G. Soete zich herpakt en in 1927 start hij met een eigen bedrijf, onder de naam "Sardinerie du Littoral", met als merk "Les Trois Têtes", en gelegen langs de Brugse vaart, waar nu het depot van het drinkwater "Apolinaris" is gevestigd.

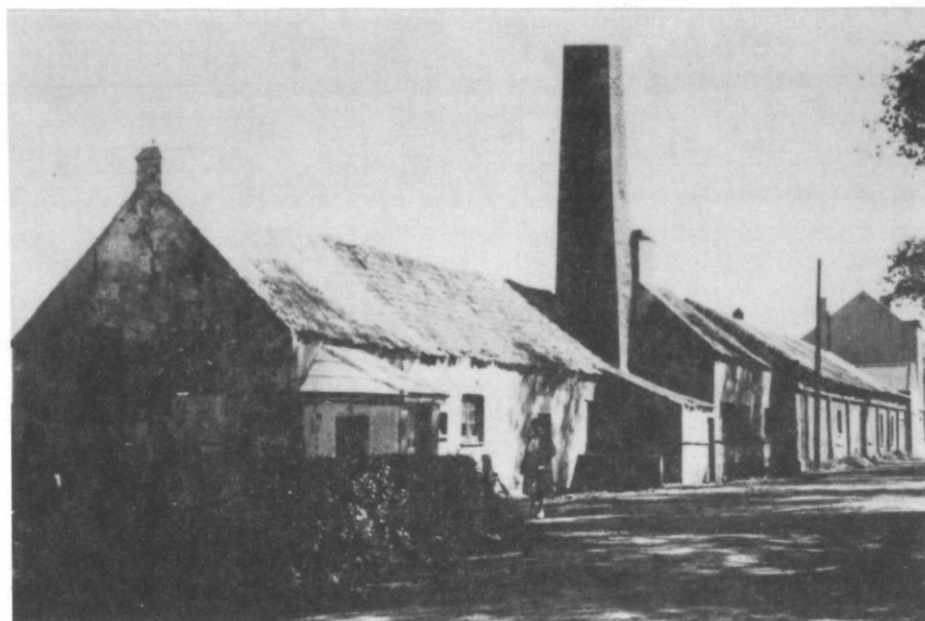

Foto 14: Sardinerie du Littoral van G. Soete & Cie.

De gebouwen waren weliswaar niet zeer ruim, en toch heeft G. Soete het klaargespeeld om daar, op een kleine oppervlakte, ettelijke kilogram sprot te verwerken. Ondertussen heeft G. Soete een nieuwe vennoot gevonden in de persoon van de heer Bisschop, een zaak voor import en export te Antwerpen.

In 1955 verlaat de "Sardinerie du Littoral" het Sas en neemt zijn intrek in een splinternieuw fabriek gebouwd in de Victoriaalaan in de buurt van de vismijn. De sprot geraakt er op het achterplan, maar tal van andere soorten vis en schaaldieren worden er ingeblikt. Na nog 10 jaar van drukke activiteit wordt in 1965 ook dit vooruitstrevende bedrijf opgedoekt. Mijnheer Georges Soete, visconservenfabrikant in hart en nieren is dan 73 jaar. Nog 15 jaar zal hij van een welverdiende rust genieten in zijn villa te Bredene aan Zee, waar hij in 1980 overlijdt, 88 jaar oud.

Sprekend is wel dat in het bureel van de fabriek "Sardinierie du Littoral" aan een der wanden een grote foto hing van Paster Pype, teken van de waardering die Georges Soete zijn leven lang is blijven koesteren voor zijn legendarische oom.

"GRANDE SARDINERIE DU NORD" VAN WALLEGHEM FRERES, BREDENE.

Foto 15: De Prinses Elisabethlaan, juist voorbij de Buurtspoorwegstraat, met zicht op het woonhuis en inrijpoort van de brouwerij Billiouw; in 1920 gekocht door de gebroeders Van Walleghem en omgebouwd tot Sardinierie. Links het woonhuis met daarachter koer en hangar van de kolenhandel Legaey. Na de bevrijding werd het in 1945 een verkoopkantoor van bouwstoffen. Rechts de gebouwen van de ijsfabriek, in 1898 gesticht door de firma De Nayer uit Willebroek, en in 1914 overgenomen door de reder John Bauwens en omgevormd tot "Froid Industriel".

In 1920, het jaar dat G. Soete te Bredene begint, is daar ook een zekere Maurice Van Walleghem, afkomstig uit Gistel, licentiaat in handels- en consulaire wetenschappen, en die 18 jaar in het toenmalige Belgisch Congo had verbleven als Administrateur Territorial. De man is dan 42 jaar, wil niet meer terug naar Congo, heeft in al die tijd reeds een mooie cent bijeen gespaard, en zoekt in België om iets te ondernemen. Zijn broer Honoré Van walleghem is op dat ogenblik, in 1920, reeds 18 jaar geneesheer in Middelkerke, kent de situatie in de visserijwereld, heeft ook al een centje gespaard, en met hun beider kapitaal beslissen ze een sprotfabriek op te richten. De heer A. Witdoeckt die vóór de oorlog 1914-18 de eerste sprotfabriek van Bredene had gesticht, was na de oorlog, om ons onbekende redenen niet herbegonnen, maar voegt zich bij de twee gebroeders Van Walleghem en wordt aldus de derde vennoot. Bij het zoeken naar een terrein of een gepast gebouw, ontdekken zij te Bredene-Sas de leegstaande brouwerij van Billiouw langs de Prinses Elisabethlaan. Tijdens de oorlog werden de koperen brouwketels en al het koperen materiaal uitgebroken door de Duitsers. Het gehele complex wordt openbaar verkocht, en op 20 januari 1920 kopen de gebroeders Van Walleghem de ex-brouwerij, het woonhuis en de aanpalende grond, alles samen ± 6.000 m² groot. Er worden onmiddellijk ruimten en lokalen bijgebouwd, de nodige machines, inbegrepen een complete blikslagerij, worden in Frankrijk aangekocht en geplaatst en in 1921 wordt de eerste sprot verwerkt. Bredene is een sprotfabriek rijker met als naam "Grande Sardinerie du Nord" Van Walleghem Frères et Witdoeckt, met als merk "Les Trois Colonisateurs". Dit oude merk van de vooroorlogse sprotfabriek wordt door de gebroeders Van Walleghem gaarne overgenomen, te meer dat Maurice Van Walleghem zelf een oud koloniaal was. In 1932 trekt A. Witdoeckt zich terug en wordt het "Van Walleghem Frères" zonder Witdoeckt.

De start gebeurt onder de technische leiding van een Franse mechaniker, specialist in conservenmachines, die door de fabriek die de machines had geleverd, meegestuurd werd om hier ter plaatse de werking, het onderhoud en de depannage van deze machines aan te leren. Ondermeer de ingewikkelde en precieze dozensluitmachines of "sertisseuses". Maurice Van Walleghem vindt het veiliger moest die man willen blijven. En zoals Carbonez in Nieuwpoort het deed, wordt nu een overeenkomst gesloten. De Franse mechaniker zal niet meer terugkeren naar zijn fabriek in Bretagne; hij laat zijn Franse vrouw overkomen naar Bredene, en 19 jaar lang, van 1921 tot aan de oorlog van 1940, zal "Monsieur Peyrot" de technische leiding waarnemen in de "Sardinerie du Nord". In het bureel werd hij aangesproken als "Monsieur Peyrot" maar in de fabriek zegde iedereen gewoon "Menirtje" met korte i, op zijn Oostends. Mijnheer Louis Peyrot was niet alleen een fijn mechaniker, maar hij had ook een beetje uitvindersbloed in de aders. Talrijke technische verbeteringen werden hier en daar aangebracht, maar op een bepaald ogenblik had hij zelfs een ander systeem gevonden voor het maken van een sardienendoos (of sprotdoos). Een systeem dat zo nieuw was, dat er door zijn patroon Maurice Van Walleghem, een uitvinderspatent werd aan-

gevraagd bij het Ministerie van Handel en Nijverheid in Frankrijk, het land bij uitstek voor de sardienenindustrie. De aanvraag geschiedde op 26 september 1928 te Parijs en werd, na grondig onderzoek, toegekend en afgeleverd op 26 februari 1929. Gepubliceerd op 20 juli 1929.

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE.

MINISTÈRE DU COMMERCE ET DE L'INDUSTRIE.

DIRECTION DE LA PROPRIÉTÉ INDUSTRIELLE.

BREVET D'INVENTION.

Gr. 8. — Cl. 3.

N° 661.095

Boîte à sardines et procédé et machine pour sa fabrication.

MM. MAURICE VAN WALLEGHEM et Louis PEYROT résidant en Belgique.

Demandé le 26 septembre 1928, à 16^h 1^m, à Paris.

Délivré le 26 février 1929. — Publié le 20 juillet 1929.

(Demande de brevet déposée en Belgique le 22 septembre 1928. — Déclaration des déposants.)

La présente invention a pour objet un | grande consommation de tôle, la partie
corps de boîte à sardines ou autre boîte | centrale de la plaque à emboutir étant coupée

Foto 17: Fotokopie van de authentieke "Brevet d'invention", het uitvindingspatent toegekend aan Mijnheer Louis Peyrot van de "Sardinerie du Nord" van Bredene.

De Sardinerie du Nord stelde in het sprotseizoen 120 à 140 mensen te werk; men fabriceerde ongeveer 2 miljoen doosjes sprot waarvoor 260.000 kg sprot nodig waren, hetzij aan 60 sprotten per kilogram, 14 miljoen sprotjes die stuk per stuk moesten passeren door de vlugge handen van supernijverige vrouwelijke sprot-specialisten. Fabelachtige cijfers voor fabelachtige prestaties. Na de periode van bloei tussen 1921 en 1940, volgde na de oorlog de periode van moeilijkheden en verval en kwam ook dit bedrijf aan zijn einde in 1957.

Foto 18: Een deel van de "Sardinerie du Nord" tot tweemaal toe zwaar geteisterd in 1940 door bombardementen.

Foto 19: Een ander deel van de geteisterde fabriek. Vooraan-
links, de bommenkrater, en in het midden de Franse
technieker Mr. Louis Peyrot. Boven het dak, rechts
een stukje schouw van de "Froid Industriel" en links
de schouw van het "Pescator"; links daarvan de
schuur van de hofstede "Lievens" en links in de ver-
te "'t Villatje".

"SOCIÉTÉ ANONYME CONSERVERIE GLOBUS", DENDERLEEUEW.

Eveneens in 1920 gaat een andere visconservernfabriek van start, ditmaal in het binnenland te Denderleeuw, onder de naam "Usines Réunis de Denderleeuw", omgevormd in 1930 tot "Société Anonyme Conserverie Globus".

Men begint met haringconserven, de zogenaamde "wijnharing", dit is de haring in conservenblikken met witte wijn en kruiden getrokken op alcohol, wat ten andere eveneens door de andere sprotfabrieken werd gemaakt, in mindere mate. In 1922 gaat men zich ook ernstig toeleggen op sprot in olie, met als merk "Les Trois Reines". Maar Globus werd vooral bekend om zijn zeer sterke afdeling rolmops, waarmede gestart werd in 1928. Lag die fabriek enerzijds ver van de vissershavens, ongeveer 100 kilometer, het lag anderzijds meer centraal voor de afzet van zijn afgewerkte produkten. In de jaren 1960 gaat het ook niet meer zo best en in 1971 fusioneert Globus met Ostendia van Bredene die op zijn beurt reeds in 1965 een fusie had aangegaan met Excelsior van Oostende. De drie grootste visconservernfabrieken van België hebben de handen in elkaar geslagen. De produkties te Denderleeuw gaan verder door totdat in 1986 alle fabricaties overgebracht worden naar Bredene; wat dan ook het einde betekende van een firma wiens naam "Globus" in Denderleeuw en in de verre omstreken wijd en zijd bekend was.

"SARDINERIE H. DUFLOU" NIEUWPOORT.

Ook in de jaren 20 komt er in Nieuwpoort een tweede sprotfabriek. Eigenlijk niet verwonderlijk. Een niet onbelangrijk deel van de Belgische sprot werd immers aangevoerd door de Nieuwpoortse kustvisserij.

Gemiddelde aanvoer van sprot per haven.

Oostende	67 %
Nieuwpoort	27 %
Zeebrugge	6 %
samen	100 %

Dit betekende voor Nieuwpoort toch een aanvoer van 600.000 à 900.000 kg sprot per seizoen. En soms nog meer. Voldoende voor de vijf Nieuwpoortse rokerijen en de twee sprotfabrieken. De Sardinerie van H. Duflou was heel wat kleiner dan die van zijn stadsgenoot Carbonez; niettemin fabriceerde hij 400.000 doosjes sprot per seizoen, goed voor 50.000 kg sprot. In de jaren

50 werd ook deze fabriek opgedoekt.

"SAURISSERIE ET CONSERVERIE E. RAU" OOSTENDE

"CONSERVERIE G. VANDEN ABEELE" BRUGGE.

Van oorsprong en qua hoofdactiviteit zijn dit geen eigenlijke sprotfabrieken. Zowel Rau als Vanden Abeele waren twee belangrijke rokerijen gecombineerd met inleggerij. Hun voornaamste produkten waren derhalve gerookte vissoorten, vooral haring en sprot, en rolmops en andere vispreparaten in 't zuur. Rau met als merk "Ero" en Vanden Abeele met als merk "Appétit". Twee sterke visbedrijven. In de bloeiperiode van de sprotfabrieken, springen zij ook op de wagen en installeren in hun bedrijf een afdeling "conserven". Garnaal, haring en vooral sprot worden ingeblikt. Het zijn volwaardige "sprotfabrieken" maar wel op veel kleinere schaal dan de anderen. (Zie tabel 1).

Ook de aloude Oostendse firma Rau sloot definitief de boeken in de jaren 50. Vanden Abeele echter is thans nog een voorspoedig visbedrijf. Naast een bloeiende visgroothandel wordt er gerookt, bevroren, ingelegd en verpakt in ontelbare variaties van bereidingen, maar men maakt er geen "conserven" meer. In 1959 verhuisde dit Brugs bedrijf van de Coupurerei en werd aan het Brugs Nijverheidsdok een gloednieuwe fabriek in gebruik genomen.

DE HANDELSMERKEN.

De Belgische sprotfabrieken hadden als verpakking een blikken doosje van het type "boîte à décollage"; één kant van het blikje was gesloten zoals de meeste conservenblikken door "sertissage", dat is het ineenrollen en platdrukken van de boord van het deksel in de boord van het lichaam van het blikje; de andere kant van het sprotblikje was "gesoldeerd" en kon met behulp van een "sardienensleuteltje" opengerold worden; methode overgenomen van de Franse sardienendoos; onze sprotblikjes waren ook vooraf bedrukt -"boîte illustrée"- dus zonder etiket zoals de Franse sardienendoos. Al onze sprotfabrieken, en dat is toch wel merkwaardig, hadden als merk, een afbeelding met drie koppen, dus allemaal eenzelfde thema, weliswaar ieder met een eigen variatie.

ENKELE HANDELSMERKEN.

OSTENDE N° 268 18 JUILLET 1933

Belgique R. 28 - n. 777

AIME VAN WALLEGHEM et VEUVE M. VAN
WALLEGHEM-KESTENS, faisant les affaires sous la raison
sociale GRANDE SARDINERIE DU NORD
85, Avenue Princesse Elisabeth, OSTENDE-SAS

LES TROIS COLONISATEURS

LES TROIS COLONISATEURS

Conserves de poissons.

Cette marque représente dans un cadre rectangulaire aux coins arrondis, trois bustes d'hommes; au-dessus et en-dessous, l'inscription « Les Trois Colonisateurs » sur une bande.

OSTENDE, N° 152

19 AOUT 1926

Société coopérative " Ostendia "

Avenue Princesse Elisabeth, SAS-SLIJKENS-OSTENDE

LES TROIS PÊCHEURS

Conserves de poissons.

Cette marque représente, dans une étiquette, trois têtes de pêcheurs; en dessous, les mots « Les Trois Pêcheurs ».

Société anonyme commerciale, industrielle et maritime "Excelsior"

Impasse de l'Esprit, OSTENDE

N° 191

LES TROIS HÉROS

TOME XXVII

Cette marque représente trois bustes et, en dessous, le mot « Les Trois Héros ».

cons de poissons

Georges Soete

faisant les affaires sous le nom de Sardiniererie du Littoral

Digue du Canal, BREEDENE-OSTENDE

LES TROIS TÊTES

Cette marque est déposée par Georges Soete, à Breedeene-Ostende, sous le nom de Sardiniererie du Littoral. Elle est destinée à servir de garantie pour les sardines et autres poissons conservés en boîte.

A CONSERVER DANS UN ENDRUIT FRAIS

PRODUIT EXTRA FIN

VAN WALLEGHEM

HARENGS MARINES

au vin blanc

LA MARÉE

Société coopérative "Ostendia"

33-34, avenue Principale Elisabeth - SAS SLYKENS
OSTENDE
Belgique R. 28 1927 p. 365

LES TROIS AS

Conserves de poissons et notamment sardines.

Cette marque représente, dans un cadre, trois médaillons contenant chacun le buste d'un aviateur; au-dessus, un avion; en dessous, les mots « Les Trois As ».

OSTENDE N° 250 et 251

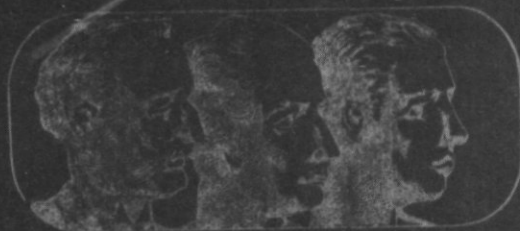
24 OCTOBRE 1933

Belgique R. 28 - p. 367

GEORGES SOETE, négociant, faisant les affaires sous le nom de SARDINERIE DU LITTORAL
Digue du Canal, BREEDENE-lez-OSTENDE

N° 250

LES TROIS TÊTES

Cette marque représente dans un cadre rectangulaire aux coins arrondis trois têtes d'hommes; au-dessus, l'inscription « Les Trois Têtes ».

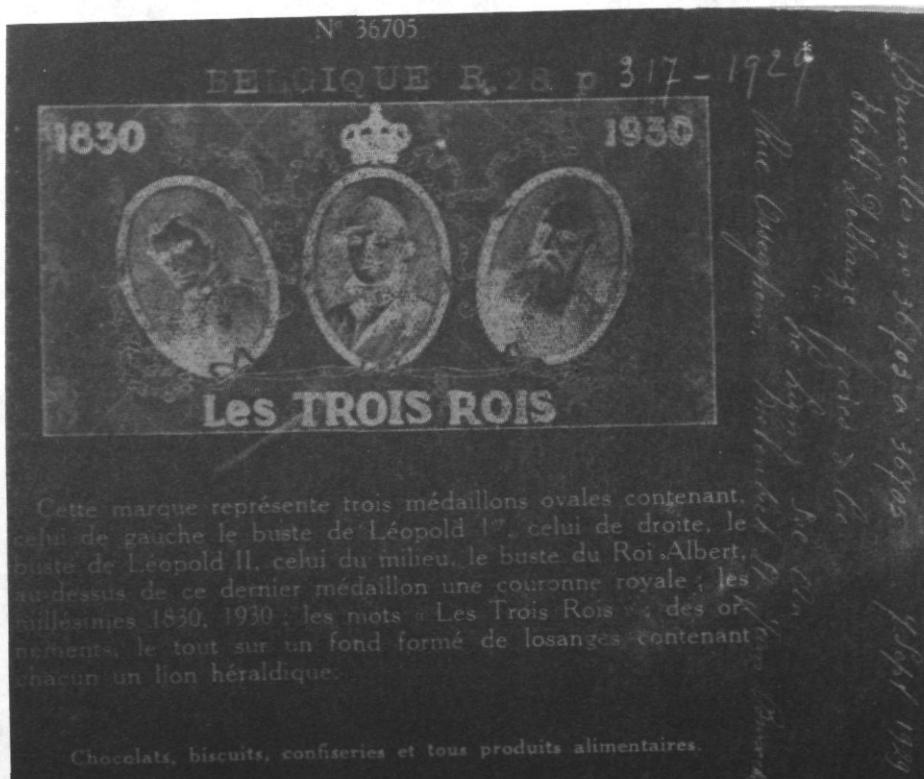
N° 251

LES TROIS CAPITAINES

Cette marque représente dans un cadre rectangulaire aux coins arrondis, trois bustes d'officiers de marine; au-dessus, l'inscription « Les Trois Capitaines ».

Belgique R. 28 - p. 367

LEIGUE (R. 28)
Usines Réunies

Société anonyme

DENDERLEEUX

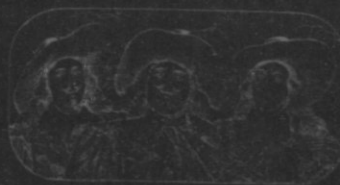
Sardines à l'huile, harengs et maquereaux marinés,
et conserves de poissons, mollusques et crustacés.

Cette marque représente, dans un encadrement aux coins arrondis, trois bustes de femmes, représentant de gauche à droite : S. M. Marie-Louise, S. M. Elisabeth et S. M. Marie-Henriette; au-bas, sur une banderolle, l'expression « Les trois Reines »; tout au-dessus, les mots « Sprats à l'huile d'olive ».

Eugène Rau

71 Ooststraat, OOSTENDE

LES 3 MOUSQUETAIRES

DE 3 MUSKETEERS

Sardines

Dit merk verbeeldt in een etiket of buster van 3 mannen in vroeger kleed van 17e en 18e eeuw, met opschrift « Les Mousquetaires » en van onder het opschrift « De 3 Musketeers ».

Hierna volgt de list van de sprotfabrieken in chronologische volgorde met hun merk:

1899	Société Anonyme "Excelsior"	"Les Trois Héros"
1908	"Sardinerie de Nieuport" H. Carbonez	"Les Trois Pacificateurs"
1913	"Sardinerie A. Witdoeckt"	"Les Trois Colonisateurs"
1921	"Sardinerie du Nord" Van Walleghem Frères	"Les Trois Colonisateurs"
1922	"Conserverie Globus"	"Les Trois Reines"
1925	Société Anonyme "Ostendia"	"Les Trois Pêcheurs"
1927	"Sardinerie du Littoral" G. Soete	"Les Trois Têtes"
19..	"Sardinerie H. Duflou	-
19..	"Saurisserie et Conserverie E. Rau	"Les Trois Mousquetaires"
19..	"Conserverie A. Vanden Abeele"	-

Oorspronkelijk bestond er tussen de verschillende merken geen noemenswaardig verschil in kwaliteit. Het was allemaal dezelfde sprot, dezelfde fabrikatiemethode, dezelfde olie, ofwel arachideolie ofwel olijfolie. Later, vanaf 1945 worden nieuwe methodes ontworpen, met de bedoeling het handwerk te verminderen en bijgevolg de fabricatiekosten te drukken; van dan af beginnen de preparatie- en fabricatietechnieken bij de sprotfabrieken onderling te verschillen en derhalve ook de kwaliteit onderling.

Het doosje sprot in olie met de "drie kopjes" was, bij de grossiers en bij de vele kruidenierswinkels van toen, overal in het land goed ingeburgerd. Het had bij het grote publiek een goede naam. Voor veel huisvrouwen was de fabrikant van geen belang, als het maar "drie kopjes" waren. Voor anderen moesten het wel degelijk die welbepaalde koppen zijn, en geen andere. Zoals reeds aangestipt zijn alle merken evenals de firmanamen uitsluitend in het Frans. Pas in 1934 verschijnen de eerste tweetalige merken.

Foto 37: tweetalig etiket.

Naast het hierbovengenoemde hoofdmerk bracht ieder fabriek in de loop der jaren andere, bijkomende merken in omloop, kwestie om door nieuwe merken de mensen aan te zetten tot kopen en waarbij men trachtte zo origineel en zo vindingrijk en aansprekend mogelijk te zijn. Ook hier ging het toen nog bij al die merken om eenzelfde kwaliteit.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van bijkomende merken:
"Sardinerie Van Walleghem": "La Marée", "Pêche du Nord", "Le Renard", "Les Trois Artisans" of "De Drie Ambachtslieden" en ook het merk "SAS".

"S.A. Ostendia": "Les Trois As" (drie vliegeniers).

"Sardinerie Soete": "Les Trois Capitaines"

"Sardinerie Carbonez": "Gabrielle Petit", "Pax", "La Pêche", "Armide" en "Les Trois Nieuportoises".

Foto 21: "SAS", is een van de bijmerken van de Sardinerie Van Walleghem. Kortweg SAS, doelend op Sas-Slijkens, maar verder totaal zonder betekenis voor binnenlandse en zeker voor buitenlandse klanten. Maar het klonk kort en goed, en, het had succes. Het was daarenboven een "elite" produkt, in die zin dat het doosje gevuld werd met enkel grote sprot: "poissons de choix"

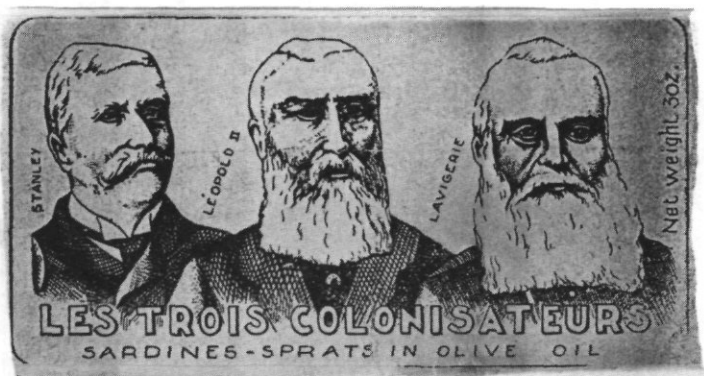

Foto 22: "LES TROIS COLONISATEURS". Het oudste merk van sprot in olie van de allereerste sprotfabriek te Bredene, de "Société A. Witdoeck" en reeds op 26 mei 1913 gedeponereerd als merk, ter Griffie van de Handelskamer van Oostende.

UITVOER NAAR HET BUITENLAND.

GRANDE SARDINERIE DU NORD

VAN WALLEGHEM FRÈRES

S. P. R. L.

Usines & Bureaux à

SLYKENS - OSTENDE

TÉL 715.86

BUREAUX D'EXPORTATION

36, rue Robert Mols, ANVERS

Tél. 37.46.62

Adr. Tél: SARNORD - ANVERS

Het Belgische doosje sprot werd niet alleen verkocht in eigen land, maar baande zich ook een weg naar andere landen. De meeste sprotfabrikanten legden zich ernstig toe op de export. Zo had de Sardinierie Van Walleghem een speciaal bureau in Antwerpen dat zich uitsluitend bezig hield met de uitvoer naar het buitenland.

Foto 23: Briefhoofd van het bureel van de "Sardinierie du Nord" in Antwerpen dat zich bezig hield met de uitvoer naar het buitenland.

Aan de spits stonden Oostenrijk en Tchechoslovakije, de twee beste en trouwste buitenlandse klanten van onze visconserven, die zeer grote hoeveelheden afnamen, doch waarvan ik echter

geen cijfers meer terugvind. Maar ook Duitsland, Frankrijk, Nederland, Zwitserland, Denemarken, Griekenland en Roemenië waren in bepaalde perioden goede klanten.

Buiten Europa kwamen onze Bredense sprotjes ook terecht in Egypte, Palestina, Belgisch Congo, Frans Equatoriaal Afrika, Amerika, Columbia, Venezuela, Cuba.

Hierna volgt een tabel met de cijfers in kg van de totale uitvoer van onze visconserven en de cijfers van enkele landen afzonderlijk.

uitvoer van Belgische visconserven.

JAAR	Totaal aantal kg	Naar Duitsland kg	Naar B. Congo kg	Naar Frankrijk kg	Naar Amerika kg
1926	530.100	33.700	198.300	72.300	50.400
1927	493.300				47.100
1928	888.200	62.600	80.500	21.100	317.700
1929	436.000				165.600
1930	355.200	28.700	41.200	21.400	115.200
1931	495.200				48.200
1932	556.500	48.100	31.900	261.100	
1933	501.900				
1934	593.400	22.200	23.300	281.000	
1935	647.300				
1936	701.500	180.800	28.900	179.400	
1937	1.619.100	220.400			
1938	1.381.000	450.300	35.000		
1939	1.447.100	501.300	23.000		
1940	oorlog				

BEMERKINGEN:

1. Wat de totale hoeveelheid betreft zien wij dat het vanaf 1926 al niet meer te onderschatten is, want alle sprotfabrieken zijn nog niet gestart op dat moment. Vanaf 1934 maar vooral vanaf 1937 worden het serieuze cijfers.
2. De uitvoer naar Duitsland die eerder beperkt was, schiet vanaf 1936 als een pijl de hoogte in, verdubbelt nog in 1938, met een maximum in 1939. Zou het soms kunnen zijn dat Nazi-Duitsland zijn voorraad inslaat met het vooruitzicht van een komende oorlog?
3. De uitvoer naar Amerika valt stil in 1931 en wel omdat de Belgische dozenformaten vanaf 1932 niet meer beantwoorden aan de wensen van de Amerikanen. Het gaat hem dus niet over inhoud of kwaliteit, alleen over afmetingen en vorm van het blikje. En voor onze sprotfabrieken loonde het de moeite niet zware onkosten te doen om het materiaal aan te schaffen voor doosjes van andere formaten, alleen maar voor Amerika, die dan misschien een andere stok zou zoeken om te slaan.

4. Belgisch Congo vormde wel een afzetgebied, maar, met uitzondering van de jaren 20, een tamelijk zwak afzetgebied, rekening houdend met het feit dat het toen toch een Belgische Kolonie was.

Pas in 1936 kregen we toegang tot enkele Zuid-Amerikaanse landen, waarvan de cijfers in volgende tabel laten zien dat de zaken meer dan hoopvol waren.

Jaar	Columbia kg	Venezuela kg	Cuba kg
1936	7.800	3.700	1.300
1937	115.000	108.100	117.800
1938	112.300	159.800	140.900
1939	143.700	207.900	150.000
1940	oorlog	oorlog	oorlog

DE SPROTVISSERIJ

Zoals gezegd werd de sprotvisserij beoefend door kleinere vaartuigen. Na de garnaalvangsten tijdens de zomer, gooiden de kustvissers hun "garnaalboeltje" aan wal, en werden heel wat vaartuigen klaargemaakt met speciale netten om te gaan vissen op sprot. Het seizoen begon in november en eindigde eind januari, begin februari.

De sprot, met wetenschappelijke naam *Clupea Sprattus*; in het Engels: sprat; in het Frans: esprot, is lichtgroen tot blauwachtig (appelblauwzeegroen) en de buikzijde zilverglanzend als parelmoer. Prachtige sympathieke visjes! Alnaargehang, zitten er 50 tot 90 stuks in één kg. Voor de conservenindustrie is 50 tot 65 stuks per kg ideaal. De sprotten verblijven in de Baltische Zee, het Skagerrak, het Engels Kanaal en de Noordzee. Ze leven in scholen die grillig rondtrekken. Doordat de scholen zich voortdurend verplaatsen is de sprotvisserij een moeilijke visserij. Vroeger des te moeilijker omdat de moderne apparatuur om scholen op te sporen toen nog niet bestond. Doorslaggevend voor een goede vangst was ofwel geluk, ofwel de stielkennis en de speurzinnigheid van de visser, waarbij het gedrag van meeuwen belangrijke aanwijzingen konden betekenen. Het gebeurde ook wel eens dat de vissers na een dag opzoekingen de scholen niet wisten te ontdekken en helaas zonder vangst naar de thuishaven moesten terugkeren.

Normaal bedroeg de aanvoer van 1.000 tot 1.500 kg per boot. Door het groot aantal scheepjes werden toen aanzienlijke hoeveelheden sprot aan wal gebracht.

Jaar	kg verse sprot aangevoerd door de kustvisserij.	Gemiddelde prijs per Kg.	kg verse sprot ingevoerd uit Engeland en Zwe- den
1934	548.000	0,95 fr	2.786.000
1935	829.000	1,22 fr	2.217.000
1936	1.420.000	0,80 fr	2.706.000
1937	1.081.000	0,39 fr	3.157.000
1938	1.159.000	1,09 fr	2.589.000
1939	2.449.000	0,97 fr	2.313.000
1940	oorlog	oorlog	oorlog

In de jaren 20 beliep de aanvoer geregeld 4 miljoen tot 5 miljoen kg per jaar. Ook in 1932 was het nog 5 miljoen kg. Vanaf 1933 verdwijnt de sprot uit onze kustwateren, en in 1934 is het een rampjaar met 548.000 kg. Vanaf 1936 herpakt zich de sprotvangst, maar ze zal nooit meer de hoeveelheden bereiken van de jaren 20.

Van de aangevoerde hoeveelheden werd er 10 % verkocht voor vers verbruik, 27 % ging naar de rokerijen, en 63 %, derhalve het grootste gedeelte was bestemd voor de sprotfabrieken.

Vanaf 1933 was de sprotaanvoer door onze kustvisserij verre van voldoende om te voldoen aan de behoeften van de bloeiende sprotrokerijen en sprotfabrieken. De sprotfabrieken alleen verbruikten vóór 1940 geregeld 3.000.000 kg sprot.

Er werden dan ook grote hoeveelheden verse sprot ingevoerd, vooral uit Engeland en Zweden. De sprot uit Engeland was meestal verpakt in vaten, deze uit Zweden in grote houten kisten van 50 kg sprot, met veel ijs erop, en aangevoerd met, voor die tijd, indrukwekkende grote opleggers. De Zweedse sprot werd vooral ingevoerd precies op het moment dat de sprotvisserijseizoen hier ten einde liep, dus vanaf einde januari, de maand februari tot een stukje in de maand maart. Zweedse sprot kostte uiteraard duurder vooral vanwege het verre vervoer, maar had anderzijds het grote voordeel dat zij merkkelijk groter was dan deze uit de Noordzee, zodat men er per uur, en bijgevolg per dag heel wat meer kilogrammen kon verwerken met hetzelfde aantal personeel. De kwaliteit daarentegen was wel goed, maar toch minder dan de kwaliteit van onze sprot. De smaak was wateriger. Engelse en Zweedse sprot betekenden toen de redding van onze visconservenindustrie.

DE SPROTVERKOOP EN DE VISSERSKAAI.

Sprotvisserij was dagvisserij. De vissers gingen voor één dag op zee, 's morgens vroeg vertrekken en tegen de avond terug binnen. In Oostende legden ze aan de Visserskaai aan. Pas dan, naar gelang ze binnen kwamen, was te zien hoeveel ieder bootje had gevangen. De sprot werd gelost in "bennen" van 50 kg en op de kade mooi in blok naast elkaar gezet, alwaar kandidaat kopers met kennersblik, ter keuring, een handvol van die mooie glibberige vers-vaste zilvervisjes door de vingers lieten glijden. Nog dezelfde avond, ongeveer om het half uur, werd de sprot die binnen was, officieel verkocht. Tot 1934 waren alle visserijactiviteiten nog gecentraliseerd in de omgeving van de oude vismijn, de "Cirk". Dit cirkelvormig gebouw was gelegen aan het uiteinde van de huidige Montgommerydok, ongeveer rechtover de St. Paulusstraat. Daar werd dan ook de sprot verkocht in een houten barak "het sprotkot", dichtbij de vismijn, waarbij de vissers in een pander of mandje een staal van hun vangst moesten meebrengen. Wanneer in 1934 het nieuwe dok en de nieuwe vismijn klaar zijn, verhuist de hele vissersvloot en al wat er mee verband houdt naar de nieuwe instellingen op de oostkant van de havengeul. Alleen de kustvisserij bleef in het dok aan de Visserskaai; de oude vismijn is buiten dienst en zal later worden afgebroken; en van dan af gebeurt de verkoop van de vangsten van de kustvissers aan de huidige "trap" waar de stad een nieuwe barak plaatste, "het gernoaskot" of "sprotkot". Na de tweede wereldoorlog wordt de barak vervangen door een stenen gebouwtje, dat thans dienst doet als museum voor zeedieren.

Iedere fabriek had zijn eigen aankoper, "viskoper", die gedurende gans de duur van het sprotseizoen, naast de kopers van de rokerijen, iedere avond op de kaai aanwezig was, om de situatie van de aanvoer en het verloop van de verkopen in het sprotkot te volgen, en voor rekening van zijn fabriek de hem opgelegde hoeveelheden moest trachten te kopen, aan de voordeligste prijs. Wij zeggen wel "trachten", want de verkoop geschiedde niet per opbod, zoals elders in andere veilingen wel gebeurt, maar wel omgekeerd, per soort afbod. De verkoper, de "roeper" begon met het afroepen van een bepaalde prijs aan de hoge kant, bv 150 fr voor 100 kg sprot; vervolgens riep hij 149, 148, 147, 146 enz..., hij bleef maar dalende cijfers afroepen, in vliegensvlug tempo. De eerste die onderbrak en riep dat hij koper was, werd eigenaar van de vis aan de laatst afgeroepen prijs. Dat toeslaan gebeurde door gewoon "ja" te roepen of door gelijk welk soort ander geluid, als het maar hoorbaar was. Ieder koper had een beetje zijn eigen manier van roepen. Die manier van aankopen was geen gemakkelijke klus. Je moest goed de aanwezige mede-kandidaat kopers kennen, en de hoeveelheden die zij respectievelijk baas konden. Je kon te rap gekocht hebben, en achteraf bleek dat je met te dure vis waart opgezadeld. Of je wachtte te lang, en je zag dan de

sprot voor je neus ontglippen naar anderen.

De hedendaagse restaurants op de kaai waren toen op één hand te tellen, maar verschillende ervan waren toen gewone cafés. Het is in die cafés dat de kopers, tussen de verkopen in, de tijd van wachten doorbrachten, al was het maar om te schuilen voor het gure weer. Sprottijd was immers wintertijd. Het vervoer in het begin der jaren 20 gebeurde nog veel met paard en kar. De Sardinerie Van Walleghem kocht haar eerste camion in 1929. De laatste verkoop op de kaai gebeurde om 19 uur. Het was dan ook soms al redelijk laat in de avond, wanneer de laatste zwaar beladen platte karren, met rode achterlantaarn, over de kasseien van de Prinses Elisabethlaan ratelden op weg naar Ostendia, Van Walleghem of Soete.

"HET SPROTSEIZOEN" IN DE SPROTFABRIEK.

Niettegenstaande er heel wat mensen werkten in de sprotfabrieken (1.000 à 1.300 man) had het werk er toch geen al te beste naam; heel wat aspecten waren aan de minder aangename kant.

Allereerst was sprotvisserij een wintervisserij, dus seizoengebonden, derhalve was ook het werk in die fabrieken seizoengebonden. Men sprak van: "het sprotseizoen gaan doen". Dit liep van half november tot januari met Belgische sprot en daarbij aansluitend vanaf eind januari tot soms half maart met ingevoerde sprot; alles samen genomen vier maanden. Wie in de sprotfabriek werkte had dus maar werk voor tenallerhoogste vier maanden, daarvan dienden dan nog de verloren werkdagen te worden afgetrokken die er tussenuit vielen, ofwel bij storm als de vissers niet uitvaardden, ofwel bij slechte vangst zodat er geen of niet voldoende aanvoer was. Inderdaad verloren dagen -geen sprot was geen werk- je moest gewoon thuisblijven. Daarenboven vielen die vier maanden precies in volle winterperiode met kans op regen, sneeuw, koude, mist, ijzel en vorst, de meest gure periode van het jaar met daarenboven nog korte dagen: lang donker en vroeg donker.

Omdat het seizoen kort was wilde iedere fabrikant iedere dag het maximum van zijn fabricatiecapaciteit benutten. Als de aanvoer voldoende was, werden het dan ook heel dikwijls lange werkdagen. Het diepvriezen waardoor eventueel teveel aan sprot kon diepgevroren worden, bestond niet. Wat gekocht was, moest kost wat kost verwerkt worden. Dagen van 9 of 10 en zelfs van 11 uur waren geen uitzondering, en dit ook op zaterdag; zes dagen per week. In de fabrieken zelf was het ook niet al te prettig. Meestal was het er koud. Er liepen links en rechts in de fabrikatieruimten wel stoomleidingen naar bepaalde warme punten zoals warmwaterbakken, de droogoven om de sprot te drogen, de bakketels om de sprot te bakken, de sterilisatietoestellen, maar een speciale efficiënte verwarming was in de meeste gevallen niet voorhanden. Was ook, omwille van de be-

derfbaarheid van sprout, niet wenselijk. De sproutjes zelf waren nat, slijmerig en koud, en na het bakken vettig, niet zo'n prettig aanvoelen voor de vingers van de handen die ze moesten verhandelen. De sprout werd veelvuldig gewassen, gepekeld en dan uitgeschept in bennen of andere mandjes, het overtollige water of pekellakte weg op de grond zodat de vloer één nat-tigheid was van water of pekell. Kloeffen waren dan ook het uitgelezen schoeisel. Ten andere, bijna alles waarmede de werknemers in aanraking kwamen was nat of vettig, daarom droeg iedereen een "dweil" rond de lenden, of nog beter een stuk goed zeildoek, als je er tenminste kon aangeraken. Het zeer efficiënte hedendaagse plastic moest nog worden uitgevonden. En van werkkledij vanwege het fabriek was bij verre nog geen spraak. Te midden van de fabriekruimte stonden de bakketels waarin de sprout gebakken werd in kokende olie. Spijts enige accommodatie om dampen af te voeren, walmden toch de hele dag door wat fijne oliedampen door het fabriek, zodat een kleverige oliegeur gemengd met andere visgeurtjes tot diep in je kleren drong, en aldus zorgde voor een soort lijfgeur die je overal meedroeg. Hoe proper je ook was op jezelf, die speciale geur -de geur van de sproutfabriek- zat letterlijk in je kleren. Onuitwisbaar merkteken dat je werkte in een sproutfabriek. Als de vrouwen van de sproutfabriek op de tram stapten - tram 4- dan moesten de medepassagiers zich nooit afvragen wie er de tram binnenstapte, men rook het: "de sproutwijken".

Al die minder aangename dingen maakten de sproutfabriek niet bijzonder aantrekkelijk. Het waren dan ook maar diegenen die elders aan de kost niet konden komen, die dan toch nog goed genoeg waren om te werken in een sproutfabriek. Het gold in de ogen van velen als iets minderwaardigs, dat je als het enigszins kon, moest vermijden. Meer dan eens werd door bepaalde vaders of moeders de sproutfabriek voorgesteld als een schrikbeeld, tot aansporing van hun kinderen om goed te leren of om wat langer school te lopen. "En zie maar dat ge goed uw best doet op school, of ge vliegt naar de sproutfabriek". Zo ongeveer klonken de dreigende vermaningen.

DE WERKNEMERS IN DE SPROUTFABRIEK.

Het werknemersbestand bestond voor 75 % uit vrouwen. Heel wat jonge meisjes, vanaf 15 - 16 jaar, maar ook geroutineerde oudere. Bij de 25 % mannen waren er enkele volwassenen, maar ook enkele jonge jongens die pas van school kwamen, en waarvoor enkele gepaste werkjes voorhanden waren. Voor velen was de sproutfabriek hun eerste werk.

Omdat er niet genoeg kandidaat-werknemers ter plaatse waren, werd er door de drie sproutfabrieken ook buiten Bredene gerecrueteerd: in Oostende, maar vooral in de buitengemeenten zoals Oudenburg, Ettelgem, Roksem, Westkerke. Hoe die mensen iedere dag 's morgens vroeg reeds in Bredene stonden, en 's avonds nog thuis geraakten, en dit in volle winter', blijft

een prestatie op zich zelf. Vanaf 1929 echter komt er grote verbetering. In dat jaar koopt de Sardinerie Van Walleghem haar eerste camion, een gesloten camion, om allerhande te vervoeren; maar iedere avond worden in de camion, langs de zijwanden en in het midden, houten zitbanken gezet. Met die geïmproviseerde bus worden de mensen van den buiten, 's avonds naar huis gebracht en 's morgens vroeg afgehaald. Weliswaar een beetje primair en zeer hard, maar toch heel wat beter dan zelf te moeten tjolen. Ook Ostendia en Soete organiseren dergelijk vervoer.

Drie voorname bewerkingen van de fabricatie werden toen nog door vrouwen met de hand gedaan. En al was het eenvoudig handwerk, het was toch uitgegroeid tot specialistenwerk. Je moest er niet voor naar school. Maar specialistenwerk in die zin, dat het vooreerst goed en juist moest verricht worden, maar daarenboven en vooral zo snel mogelijk. Werkjes waarbij je het, door oefening en wilskracht en een stukje ingeboren vlugheid, zeer ver kon brengen. Onder hen had je uiteraard goede, zeer goede en de allerbeste. Het kwam erop aan ieder jaar tegen dat het seizoen begon, het nodige aantal van die vrouwelijke specialisten bijeen te krijgen, en zoveel mogelijk van de allerbeste.

Een doelmatig middel daartoe was de blikslagerij. Vijf van de negen sprotfabrieken hadden een eigen blikslagerij. Dat kostte een heel kapitaal, maar het had twee grote voordelen. Ten eerste: De sprotfabriek kon zelf zijn eigen blikjes maken aan de kostprijs en moest ze bijgevolg niet gaan kopen bij derden aan duurdere prijzen. Wie geen eigen blikslagerij had, liet zijn doosjes maken te Brugge bij de "Ferblanteries De Clerck", gespecialiseerd in allerhande blikken voorwerpen. Onder meer blikken conservendozen, blikken bidons en koekedozen, ook speelgoed zoals blikken emmertjes, trommeltjes, gietertjes (plastiek is nog niet uitgevonden) en niet te vergeten blikken "drinkpullen". De "pulle" met beugelslot, het drinkgrief waarin de werkende mensen van toen, hun drank mee brachten naar het werk. Van "thermos" was nog geen spraak.

Ten tweede en niet onbelangrijk. De blikslagerijen draaiden alleen maar buiten het eigenlijke sprotseizoen, dus vanaf half maart tot en met oktober, zodat de hele voorraad ledige blikjes klaar stond tegen dat het sprotseizoen begon. Aldus was de blikslagerij een middel om, na het sprotseizoen, de beste en rapste sprotverwerkers en ook al de kaderleden zoals meestersgast en opzieners, in dienst te houden, door hen daar werk te verschaffen. Het overhevelen naar de blikslagerij was geen probleem, want er was geen speciale kennis mee gemoeid, tenzij voor de maken. Zo kon ongeveer 30% van het van het winterpersoneel het hele jaar aan de slag blijven, en kon de sprotfabrikant zich verzekeren van een vaste kern, bestaande uit zijn beste en rapste werkkrachten. De anderen werden afgedankt. Een deel van hen vonden 's zomers werk bij de boer, anderen in het hotelwezen en aanverwante bedrijven zoals wasserijen, die op hun beurt hun dood seizoen hadden gedurende de wintermaanden, als er weer volop werkgelegenheid was in de sprotfabrieken.

HET WERK IN DE SPROTFABRIEK

Spijts de weinig vleiende faam en spijs bepaalde minder aangename kanten, had een sprotfabriek, zoals geen andere, één grote troef: wie wilde, kon er uitzonderlijk veel geld verdienen. Nergens gingen vrouwen met zoveel geld naar huis als de vrouwen van de sprotfabrieken. Niet omwille van eventuele overuren, maar wel dank zij het systeem van "stukloon" dat toegepast werd in drie voorname bewerkingen van de sprot die met de hand door vrouwen werden verricht en waarvoor 80 % van de tewerkgestelde vrouwen in aanmerking kwamen.

De eerste bewerking bij de fabricatie was het kappen van de sprot.

Meisjes of vrouwen staande langs beide kanten van grote tafels, waarop de sprot werd uitgegoten, trokken, visje per visje, met een gewoon aardappelmesje de koppen af, maar wel zodanig dat de ingewanden nog aan de kop bleven hangen en aldus uit de buik van het sprotje verwijderd werden. Vrouwen die dit soort werk deden, noemde men gewoon een "kopper". Zij werden niet per uur betaald, maar wel per 10 kg gekopte sprot. Hier was dus "stukloon" van toepassing. Zij werkten "in entreprise". Iedere koper had naast zich een mandje staan van ongeveer 12 kg inhoud "het sprotmandje". Als het mandje vol was

liet zij het wegen op een daartoe uitgeruste bascule. Voor iedere 10 kg gekopte sprot kreeg de koper een "stong". "Stong" is een verbastering van het franse woordje "jeton" zoals veel andere dingen, naar hier overgewaaid, uit Bretagne. Een stong zag eruit als een metalen schijfje, ongeveer 2 cm doorsnede. Een stong had een welbepaalde geldwaarde. Die geldwaarde was zodanig berekend, dat wie normaal doorwerkte, op een uur zoveel stongs kon vergaren, waarvan de waarde overeenkwam met een normale daguur. Hoe rapper je echter kopte, hoe meer stongs per uur je kon vergaren, en derhalve hoe meer je boven de normale daguur verdiende. Door oefening en wilskracht en ook wel door een stuk ingeboren vlugheid, bereikten sommigen een vaardigheid en een snelheid en een uithoudingsvermogen die alle verbeelding tartte. Echte specialisten, die er bijna in slaagden hun daguur gewoon te verdubbelen.

Het was echter dubbel en dik verdiend. Koppen, en een hele dag blijven koppen, zonder op- of ommezien, en dat dagen naeen, was geen sinecure. Zo intens was de inzet, dat hoofd en lichaam meewiegeden op de cadans van het koppen.

Naast het vooruitzicht van een "schone frank" was ook de wedijver onder elkaar nog een bijkomende stimulans.

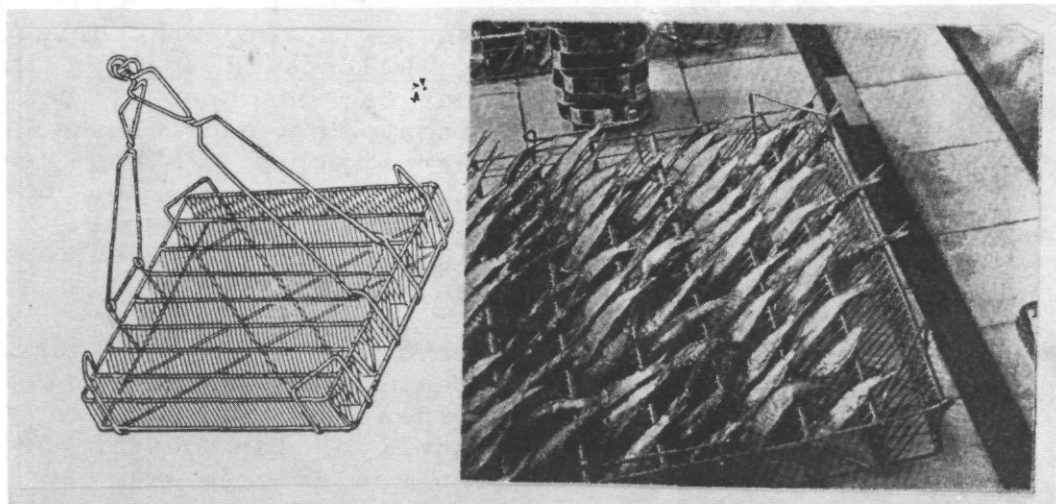
's Avonds werden de stongs afgegeven aan de meestergast, geteld, en het aantal ingeschreven in een boek, om dan einde der week het loon te kunnen berekenen. Onnodig te zeggen dat wie de gewichten controleerde en de stongs uitdeelde iemand van vertrouwen moest zijn. Een onkreukbare, die zich niet liet verleiden een of ander meisje of vrouw te begunstigen. Stongs hadden immers geldwaarde.

Wie enigszins bedreven was kon 250 kg per dag koppen. Aan gemiddeld 65 sprotten per kg. betekent dit 16.250 sprotjes die per dag door de handen van één enkele koper gingen. Per seizoen van 65 werkdagen betekent dit 1.056.250 sprotjes een kopje kleiner gemaakt door de handen van één vrouw. Fabelachtige cijfers voor fabelachtige prestaties.

De koppen van de sprot werden aanvankelijk afgehaald door landbouwers, om als "vette" te worden gebruikt op het land. In 1928 werd in België het eerste visafvalverwerkingsbedrijf gesticht, en wel te Bredene-Sas langs de Elisabethlaan, naast de Sardinerie Van Walleghem, onder de naam "Société Anonyme Pescator", door iedere Sassenaar van toen meer dan bekend, en soms wel eens verwenst, om zijn bijwijlen doordringende parfum. Van dan af gingen de sprotkoppen en alle visafval naar Pescator om er te worden verwerkt tot voedermeel en visolie.

Na het koppen volgde het wassen en pekelen van de gekopte sprot, en daarna het rakken. Om de eigenlijke bereiding: het bakken in olie, te kunnen ondergaan werd de sprot in "rakken" gelegd. Een "rak" is een plat mandje gemaakt uit vertinde ijzerdraad, met twee opklapbare handvatten. Om de rakken te stapelen worden ze neergelegd, bij het bakken van de sprot worden ze opgeklapt, om de rak die in de kokende olie zit te kunnen

vasthouden.

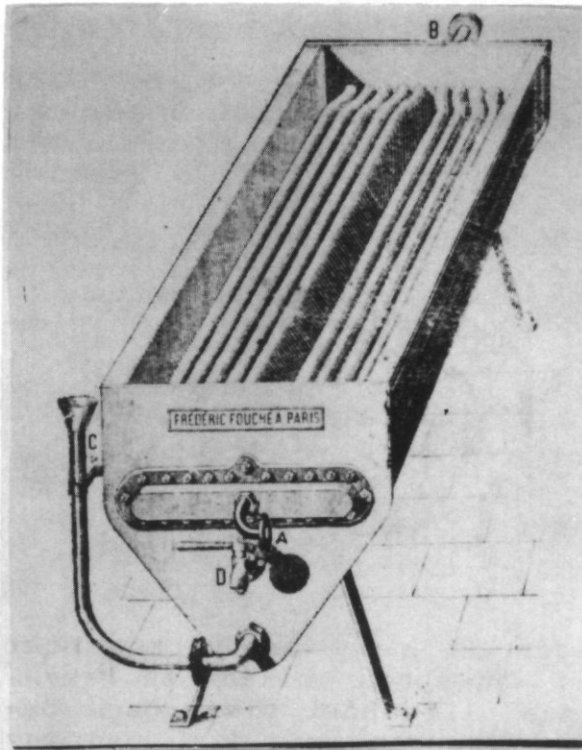

De visjes worden erin gelegd, de kant van de kop naar beneden, het ene naast het andere, en zonder elkaar te raken. Dit om toe te laten dat de kokende olie ieder visje gans omspoelde. Ook dit was handwerk voor vrouwen; wie dit deed was een "rakker". Rakken was eenvoudig werk, maar het moest goed en juist gebeuren en daarenboven zo snel mogelijk. Ook dit was "in entreprise". Per 10 kg gerakte sprout kreeg de "rakker" een stong, maar van een ander model als dit van de "kopper", want het had een andere geldwaarde. Dit was het tweede soort handwerk waarin een vrouw zich kon specialiseren. ook hier keek je verstomd naar de vaardigheid en de snelheid waarmede sommigen te werk gingen. Ook hier viel er veel geld te verdienen, eveneens dubbel en dik verdiend.

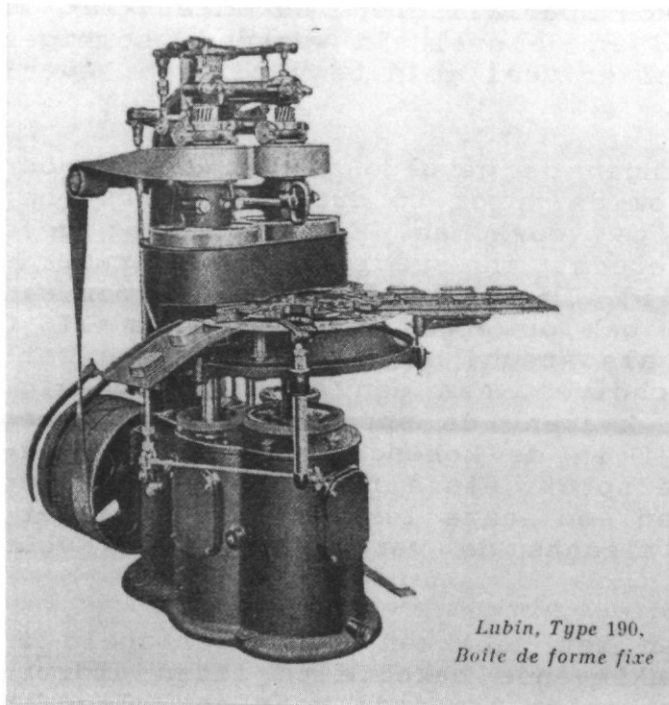
Vooraleer te bakken gingen de gevulde rakken eerst door een tunnel met warme lucht om de sprout te drogen teneinde het spatten tijdens het bakken te voorkomen. Eens de sprout goed droog, kwamen de rakken terecht in speciaal geconstrueerde "bakketels" van Franse makelij. In het midden liepen stoomleidingen, die de olie van de bak op een temperatuur van 110°C brachten, en tevens dienden als steun, om de rakken op te zetten, en langzaam door te schuiven, aan een snelheid zodanig, dat als ze uit de bakketel kwamen, de sproutjes juist genoeg gebakken waren. Het verblijf in de kokende olie duurde, al naargelang de grootte van de sprout, één à twee minuten. De pas aldus gebakken sproutjes waren een echte lekkernij, door iedereen gegeerd, maar waarvan slechts de verantwoordelijke voor het bakken mocht proeven.

Daarna werden de rakken met gebakken sprout gestapeld in een koele zaal om er de aanklevende bakolie te laten afdrui-
pen, en om er grondig af te koelen teneinde voor het vlees en het velletje van de sprout, de nodige stijfheid te verkrijgen, om te kunnen verhandeld worden bij het inleggen. Dit afkoelen

duurde minstens 24 uur.

DE BAKKETEL

Lubin, Type 190.
Bolte de forme fixe

opgelegd en afgevoerd naar de dozensluitmachine (sertisseuse)

Pas 's anderdaags ging men over tot de volgende en derde handbewerking: het inleggen. Meisjes of vrouwen legden de sprotjes keurig, op een welbepaalde manier in de doosjes, geschrinkt, beurte- lings, kop naar links, kop naar rechts, -"kop tegen staart" zei men- een beetje schuinweg over elkaar, zodanig dat men bij het openen van de doosjes, geen staartjes zag. Dit was weer eens eenvoudig handwerk; ook dit moest goed en juist gedaan worden en ook weer zo snel mogelijk. Wie daarin bedre- ven was, noemde men een "in- legger", het derde specia- listenwerk naast koppen en rakken, waarmede een vrouw veel geld kon verdienen, want ook dit was "entrepri- sewerk". Per kist van hon- derd doosjes kreeg je een stong; een eigen model met een eigen geldwaarde. Een goede inlegger kon ongeveer

500 doosjes per uur vul- len; dit is 4.000 doos- jes per dag van 8 uur. Aan gemiddeld 6 sprotjes per doosje betekent dit 24.000 sprotjes per dag. Per seizoen van 65 werk- dagen betekent dit 1.560.000 sprotjes, die visje per visje, door de handen van één vrouw keurig werden neergelegd in de blikjes. Ook hier- in waren er echte speci- alisten die in gezwind tempo met ongeëvenaarde trefzekerheid sprotje na sprotje op de juiste manier in het doosje wisten te plaatsen.

Na het inleggen werden de doosjes sprot opge- vuld met olie (arachide- of olijfolie) een deksel

waarbij de sluiting perfect luchtdicht moest zijn. Machines met een zeer precieze en accurate werking, die regelmatig door een ervaren mechaniker moesten gecontroleerd en gejusteerd worden. De courante "sertisseuses", toen allemaal van Franse makelij, sloten 2.500 doosjes per uur hetzij 20.000 doosjes per dag van 8 uur.

Tenslotte werden de doosjes gesteriliseerd in een steriliseerketel. Zo'n ketel is gemaakt uit zwaar metaal, waarop het deksel stevig kan aangeschroefd worden. Als de ketel gevuld is met doosjes, wordt er stoom onder druk ingelaten, waarbij men de doosjes gaat verwarmen tot 110° gedurende 45 minuten, zodat alle microben in de doosjes gedood worden, en ze aldus onbederfbaar worden.

Weer eens vanwege de Franse herkomst van een sardinerie, sprak men niet van "steriliseerketel" maar van "autoklaaf" afkomstig van het Franse "autoclave" en men sprak ook niet van steriliseren, maar wel van "autoclaveren" en de man die deze toestellen bediende was een "autoclavist", trouwens een zeer verantwoordelijke post.

Als de warme doosjes de autoclaaf verlieten waren ze vettig en nat, vanwege de overgelopen olie bij het sluiten van de blikjes en vanwege het water van de stoom. De moderne detergents bestonden nog niet, en om de doosjes proper te krijgen, werden ze goed gemengd met droog zagemeel. Dit zagemeel slorpte water en olie op, en dan werd het natte zagemeel van de doosjes geveegd met een borstel: het "poetsen" van de doosjes. Dat poetsen was een werkje dat opgeknapt werd door de jongste werknemers: "de poetsers", meestal jongens van 15-16 jaar die pas van school kwamen. Men wreef echter niet met de borstel over de doosjes, maar de borstels werden, op 80 cm afstand van elkaar op een grote tafel genageld, en men wreef de doosjes over de borstels. Maar er was meer.

De fabrikatietechnieken van conservenblikjes waren in die tijd nog niet zo perfect als vandaag, zodat er wel eens doosjes tussen zaten, die niet luchtdicht waren, wat je met het blote oog niet kunt zien. Wanneer nu de volle doosjes in de autoclaaf werden verwarmd tot 110° zette de inhoud van het doosje zich uit, en er ontstond een druk in het doosje. Als het doosje luchtdicht was, kon de druk niet weg, het blik zette uit, het doosje stond bol. Als het doosje echter niet luchtdicht was, als het doosje "lek" was, kon de druk ontsnappen langs dit lek, hoe klein het ook was, en zodoende werd het doosje niet bol maar bleef plat.

Het poetsen gebeurde onmiddellijk na het autoclaveren als de doosjes nog warm waren. Gedurende het poetsen moesten de poetsers de platte "lekke" doosjes scheiden van de goede "bolle" doosjes. Ze deden dat op zicht, maar ook en vooral op het gehoor. Ze werkten met twee handen tegelijk, wreven dus twee doosjes tegelijk over de borstels, één in de linkerhand en één in de rechterhand, en vooraleer de propere doosjes neer te leggen in de kist, klopten ze de twee doosjes even tegen el-

kaar. Een goed doosje klonk vol, een lek doosje klonk hol, en werd aldus van tussen de goede gehaald.

Het percentage lekke dozen lag ergens tussen 0,2 en 0,4 %. Alnaargelang de produktiecapaciteit van de fabriek, gaf dit toch dagelijks 40 à 150 lekke dozen. Aangezien lekke dozen niet bewaren, werden ze dagelijks aan een spotprijs verkocht aan het personeel, die daar gretig gebruik van maakte.

Bij het poetsen werden de propere doosjes in kisten gelegd; 100 doosjes per kist; want ook de verpakking in kartons was toen nog onbestaande. Pas in de jaren 30 doet het karton zijn intrede in de sprotfabrieken. Uiteindelijk worden de kisten gestapeld in het magazijn. Op het einde van het sprotsseizoen moest de voorraad zo groot zijn, dat er voldoende stock was, om toe te komen tot het volgende sprotseizoen. En dit waas in de goede jaren niet weinig. In de jaren vóór 1940 hadden de Belgische sprotfabrieken gezamenlijk, op het einde van het sprotseizoen, een voorraad in magazijn van een goeie 22 miljoen doosjes sprot, waarvoor 3.200.000 kg verse sprot werd verwerkt door 1.100 à 1.300 werknemers. Toch geen kleinigheid.

ZINGENDE SPROTVROUWEN.

Hoe druk en intens de sprotvrouwen ook in de weer waren, al hadden ze geen tijd te verliezen, en al zat de fabrieksgeur in hun kleren, en al was alles vettig en nat, toch was de sfeer opgewekter dan je bij het lezen van dit relaas zou vermoeden.

Hoe vreemd het U moge toeschijnen, maar in de sprotfabriek van toen werd gezongen. Zekerlijk in de Sardinerie Van Walleghem, en naar ik vermoed, waarom ook niet bij de anderen. Af en toe, zonder enige speciale aanleiding, meegesleept door de ene of de andere die begon, ging deze of gene groep, kopers of rakkers, aan het zingen, en weergalmden hun liederen door de fabriek. Hoe en waarom ze plots in gang schoten, is niet te verklaren. Maar ze zongen de liedjes en smartlappen van hun tijd, allen samen als één koor, niet wild of losgelaten, maar vol overgave in mooie samenzang, en niettemin ijverig en attent voortwerkend. Derhalve liet men hen begaan.

Dit is geen fabeltje van ergens gelezen of van horen zeggen, maar ik heb het zelf, als jonge knaap die wel eens de fabriek inliep, meermalen gehoord, en onbegrijpend en tevens bewonderend beluisterd.

Toch wel een merkwaardig verschijnsel. Wellicht een uitdrukking van een soort samenhorighedsgevoel en lotsverbondenheid, of een middeltje om er de moed in te houden; in ieder geval een teken van levenshoop en levensvreugde in hun harde bestaan. Merkwaardig verschijnsel en eigenlijk prachtig: geen

soldatenkoor, geen zigeunerkoor, geen matrozenkoor, geen pelgrimkoor maar een koor van zingende sprotvrouwen, niet vanop een podium van een feestzaal voor een select publiek, maar vanop de plaats waar zij stonden in de werkplaats van de sprotfabriek, voor zichzelf en voor mekaar.

Zingende sprotwifven: klein volk, gewoon volk, maar schoon volk.

NAWOORD.

Dit was dan een rondgang in de wereld van de "sprotfabrieken" of "sardineries" waarin Bredene een zo voorname rol heeft gespeeld.

Met dan aan Raoul Eeckhout die mij meer dan eens aanspoorde daarover iets op papier te zetten, alsmede aan Willy Cattrysse die mij het beslissende duwtje gaf. Mede dank aan de Heemkring Ter Cuere, langs wier heemkundige werking andermaal een stuk Bredens verleden uit de totale vergetelheid werd gered.

Na de bevrijding in 1944 begon voor de sprotfabrieken een nieuwe tijd, met tal van veranderingen en evoluties op alle gebied, waardoor de fabrikaties nieuwe wegen zijn opgegaan; ook met allerhande problemen die ertoe geleid hebben dat er, met uitzondering van "Captain Byrd", van de negen sprotfabrieken als dusdanig niets meer overblijft.

Deze bijdrage is dan ook niets anders dan een herinnering. Een herinnering, en ook een hulde, enerzijds aan de fabrikanten van weleer, die met veel ondernemerschap en handelsgeest, wisten in te pikken op een toenmalige werkelijke nood in de kustvisserij en haar vissers, een herinnering en een hulde anderzijds aan de vele mannen en jongens, vrouwen en meisjes die er, in niet al te prettige omstandigheden, hun beste krachten hebben gegeven, en vooral een hulde aan de "koppers", "rakkers" en "inleggers", die gewone mensen, door weinigen geacht, goed genoeg voor een sprotfabriek, maar die eenvoudige handwerkjes als koppen, rakken en inleggen hebben uitgevoerd, een seizoen lang, met een wilskracht, uithoudingsvermogen, vaardigheid en snelheid, die nog altijd de bewondering opwekken van hen die dit van dicht hebben meegemaakt.

Echte kampioenen, meesters in hun specialiteit, die niet alleen "bergen werk" maar ook letterlijk "bergen sprot" hebben verzet.

Tenslotte is het met de sprotfabriek als met de school. Heel wat mensen weten achteraf niets dan kwaad te vertellen over de school waar zij eens leerling waren; anderen bekennen dat niet alles leuk was, maar weten toch ook wel een paar goede kanten aan te stippen.

Velen spraken alleen maar kwaad over de srotfabriek; anderen wisten te vertellen over het harde leven in de srotfabriek, waar het koud en nat en vettig was, waar je een hele dag lang geen moment wilde verliezen, en waar ge U tot het uiterste inzette om toch maar zo veel mogelijk "stongs" bijeen te krijgen, "het was hard, maar wij leefden daarin, de een was een steun voor de ander, we maakten ook wel eens leute, en vooral... we verdienden een "schone frank" die je nergens elders kon verdienen".

Die "schone frank" hebben ze dubbel en dik verdiend; en hij blijft hen van harte gegund.

Honoré Van Walleggem.

Dank je wel Honoré.

Dank dat je dit alles zo fijn gekneden,
Zo treffend op papier hebt gezet
En aldus een brok fameus Bredens verleden
Uit de vergetelheid hebt gered
Biezonder het werk zelf in de fabriek
Dat poetsen, inleggen, koppen en rakken
Is als in een film zo authentiek
Je ruikt zowaar de olie bij het bakken.
Je ziet die vaardige koppers meewiegen
met hun kundige snijwerk-kadans
Je ziet de sprotkopjes er zo afvliegen
Bij die gejaagde stukloon-dans.
Je leest hoe snelle vingers in een vlaag
De onthoofde sprout in het rak staken
De kant van de kopjes omlaag
Zonder dat ze elkaar mochten raken.
Na kort verblijf in een kokend oliebad
24 uur voor afkoeling en afdrup opgebaard
Dan kreeg de sprout de inleggers op z'n pad
En werd ingeblikt kop tegen staart.
Netjes geschrinkt per half dozijn
Want staartjes zien was buiten kijf
En tot slot kregen de visjes fijn
Arachide of olijfolie op het lijf.
En eens de doosjes luchtdicht gesmakt

Kwamen dan de poetsers aan de beurt
Vooraleer in kisten te worden verpakt
Werd doos na doos nog eens gekeurd.
En toen trok het Sassche sprotje
Dat overal gretig afzet vond
In z'n driekoppig blikken potje
Zowaar de hele wereld rond.

Dat is maar een fragment
Uit gans die sprothistorie
Een sprekend element
Van vroegere Sassche glorie
Ik herinner me als schooljongen op tram vier
Inderdaad nog de reuk van de sprotwijven
Die geur kwam van bij ons, die kwam van hier
Dus niets om mee de spot te drijven.
Van visgeur waren we op 't Sas niet vies
We waren trouwens de Pescator gewend
't Is daarom dat ik voor de politieker kies
Die 't Sas een sprotwif geeft als monument.

Raoul Eeckhout.

07.01.1991

DE ROMEINSE CASTORBEEKERS

VAN BREDENE.

Hugo Thoen.

De Romeinse Castorvazen die bijna 200 jaar geleden bij het turfsteken te Bredene werden aangetroffen, spreken nog altijd tot de verbeelding bij de plaatselijke bevolking. Terecht trouwens, want ze zijn meer dan 1800 jaar oud en ze behoren tot de mooiste voorwerpen die de Romeinen in het kustgebied hebben achtergelaten. Ze waren dan ook de blikvangers van de tentoonstelling "De Romeinen langs de Vlaamse kust" die onder onze leiding in 1987 werd georganiseerd te Koksijde en te Oudenburg.

In de kader van de viering van het 25-jarige bestaan van de heemkring "Ter Cuere" werd ons gevraagd iets over die vazen te schrijven. Met deze bijdrage gaan we hier graag op in, als blijk van erkentelijkheid tegenover Ter Cuere en de gemeente Bredene, waarop we in het verleden steeds beroep konden doen bij ons archeologisch speurwerk. Tevens hebben we het plan opgevat om de Castorvazen en de andere Romeinse potten die in de veenderijen aan het licht kwamen, ter gelegenheid van de viering over te brengen naar het Turkeyenhof, zodat deze archeologische vondsten -na 200 jaar- opnieuw op Bredense bodem kunnen bewonderd worden.

Wat zijn Castorbekers?

Castorbekers of Castorvazen zijn drinkbekers versierd met een jachtmotief. Ze behoren tot het luxe-aardewerk van de Romeinen en komen vooral voor in Noord-Gallië (de streek tussen Seine en Rijn) en Engeland.

De naam "Castor" komt van het Engelse plaatsje Castor (vallei van de Nene), waar zich een belangrijk pottenbakkerscentrum bevond dat werkzaam was van de 2de t/m 4de eeuw na Chr. Naast drinkbekers maakte men er echter ook andere types zoals kruiken, kommen en deksels. De potten werden zowel gladwandig (dus onversierd) als versierd afgeleverd. De versiering is velerlei: barbotine, guillochering (een soort rolstempel) en indeukingen zijn de meest voorkomende technieken.

In de Engelse literatuur verstaat men onder de term "Castor ware" dan ook de diverse aardewerktypes uitgevoerd in verschillende technieken, die in het pottenbakkerscentrum van Castor werden vervaardigd. Op het vasteland daarentegen, dus ook in de Belgische literatuur, wordt de term "Castorbeker" uitsluitend gebruikt voor de bekers met opgespoten barbotine

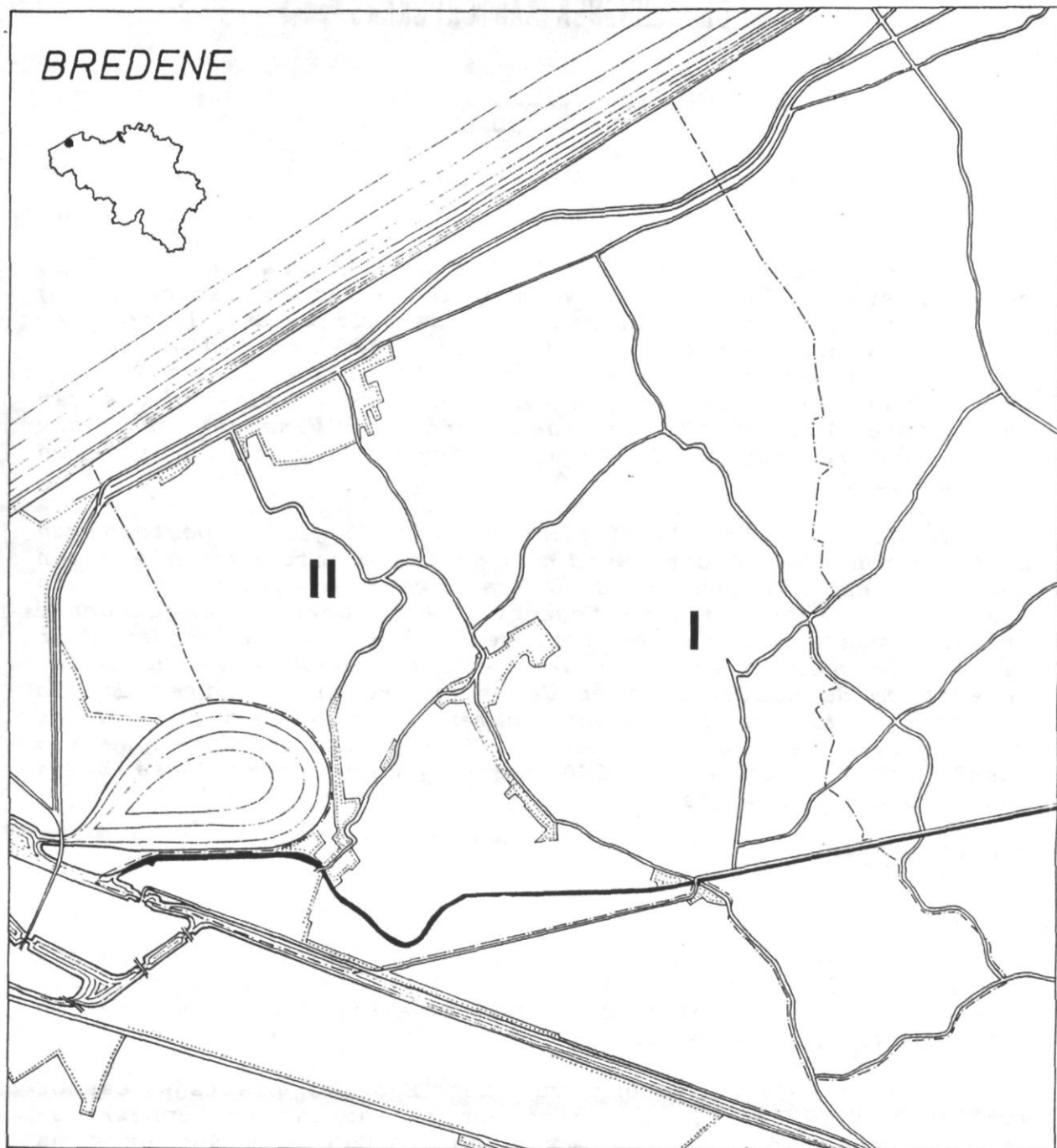

Fig. 1: De 2 Romeinse nederzettingen van Bredene.
I. Zuidoostwijk (grafveld)
II. Sluisvlietlaan (ambachtelijke wijk).

versiering en met de afbeelding van een jachtscène.

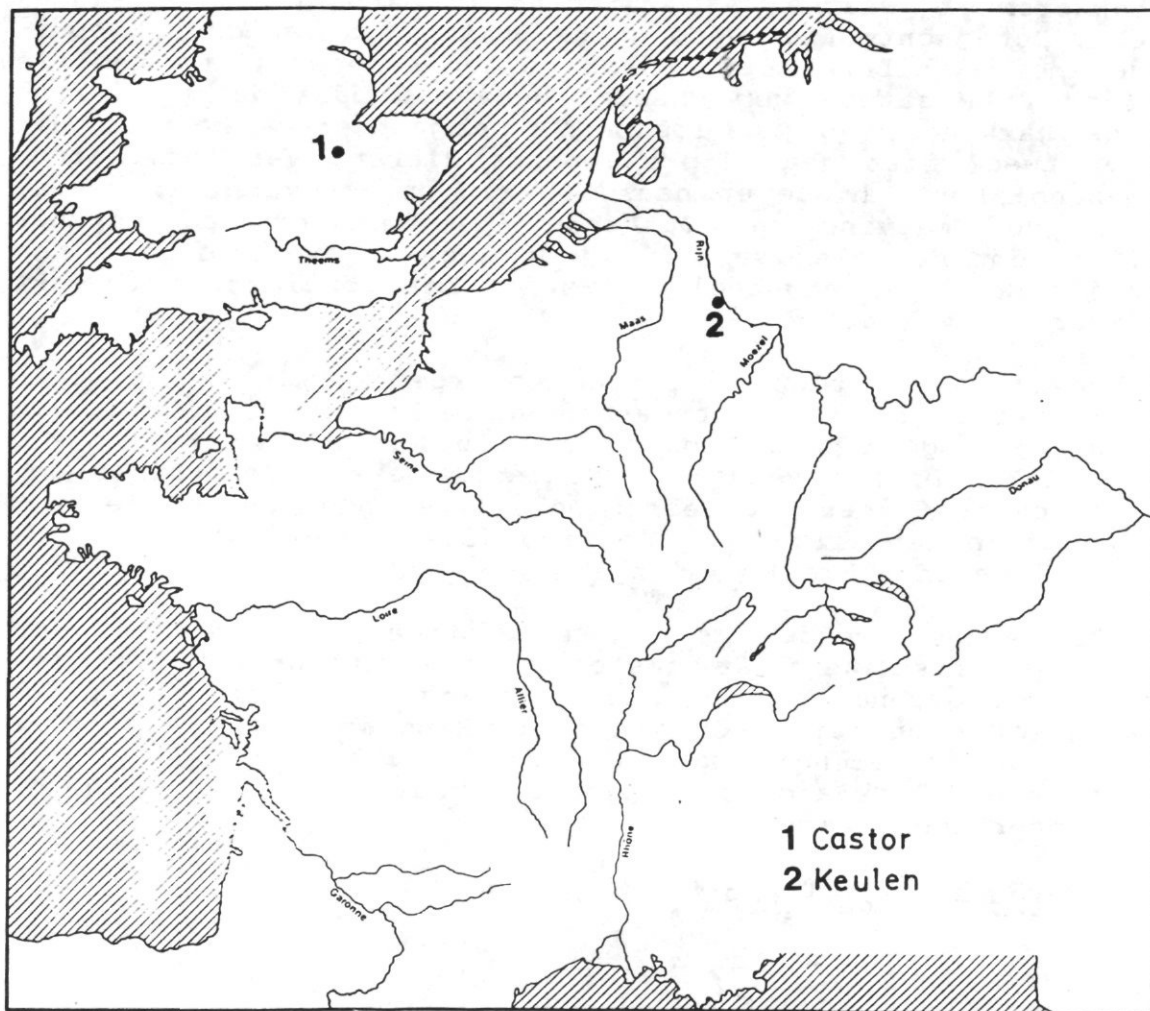

fig. 2. De belangrijkste productiecentra van Castor-bekers.

Dergelijke jachtbekers werden echter niet uitsluitend vervaardigd in het Engelse Castor. Andere centra langs de vallei van de Nene, dus in de omgeving van Castor, produceerden eveneens dergelijke bekens. Dus ook op het vasteland waren er pottenbakkerijen die dergelijke waar vervaardigden. Deze laatste waren vooral gelegen in het Moezel- en Rijngebied. Veruit het belangrijkste centrum hier was Keulen.

Hoe werden Castorbekers vervaardigd?

Castorbekers zijn uitgevoerd in zgn. "gevernist" aardewerk. Onder deze enigszins misleidende term verstaat men het aardewerk dat werd overtrokken met en verflaagd. In die zin spreekt men in Nederland de jongste tijd van "geverfd" aarde-

werk.

Zowel in Castor als in Keulen werd als grondstof een witbakkende klei gebruikt. De potten werden gedraaid op het pottenbakkerswiel, waarna de jachtscène in barbotine werd aangebracht. Het jachtmotief werd op de buitenwand van de pot opgespoten met vloeibare klei, die dezelfde samenstelling had als de pot. Dit laatste werd bewust gedaan, opdat de versiering bij de bakking niet zou loskomen. De jachtscène bestaat uit één of twee rijen naar links lopende dieren. Veel voorkomend zijn hond, hert, hinde en haas. Op een uniek exemplaar gevonden in de omgeving van Oostende (Museum voor Oudheidkunde R.U.G.) komt het eland voor. Bij de Engelse exemplaren is ook dikwijls de jager afgebeeld, doch op het continent ontbreekt de jager vrijwel steeds!

Na droging werden de potten ondergedompeld in een verf. Hierbij werden de potten onderaan vastgehouden en helemaal in de verf ondergedompeld, zodat de hele buiten- en binnenwand werd bedekt. Daarna werden de potten omgekeerd op rekken geplaatst om te drogen. De meeste bekeraars vertonen nu nog de sporen van deze handelingen op de rand (bleke vlekken) en aan de basis (vingerafdrukken).

In de oven werden ze omgekeerd op elkaar gestapeld. In een eerste fase werd er gestookt in een zuurstofrijke atmosfeer (oxyderend), om een zo hoog mogelijke temperatuur te verkrijgen en op het einde van de bakking in een zuurstofarme atmosfeer (reducerend), wat de donkere deklaag verklaart. In Castor is deze deklaag oranjekleurig, bruin tot olijfgroen, in Keulen doorgaans zwart.

De Castorbekers van Bredene.

Volgens vorm, techniek en versiering kunnen de Castorbekers van Bredene toegeschreven worden aan de ateliers van Keulen. Ze dateren uit de 2de eeuw van onze jaartelling, waarschijnlijk uit de periode 170 - 200 na Chr.

Oorspronkelijk waren er 4 bekeraars, waarvan er momenteel nog 3 bewaard zijn. Ze bevinden zich op twee verschillende plaatsen:

- Stedelijke Archeologische Dienst Brugge (Fonds Gruuthuse): 2 exemplaren.
- Museum voor Oudheidkunde, Rijksuniversiteit Gent: 1 exemplaar.

Beschrijving.

1. Beker met geprofileerde rand.

fig.3a. Castorbeker nr.1 - hert.

fig.3b. Castorbeker nr. 1 - hinde.

Vindplaats: Bredene, veenderij van Pierre (de) Schuytere, mei 1808.
Afmetingen: diameter rand 6,7 cm, diameter basis 2,9 cm, grootste diameter 7,8 cm, hoogte 8,8 cm.
Techniek: grijswitte klei, grijszwarte zacht glanzende deklaag.
Versiering: jachtmotief in barbotine naar links; twee lopende dieren: hert en hinde; in het veld parelrijen; tussen de poten van elk dier een onregelmatig blad met lange steel; boven- en onderaan afgesloten door een parelrij.
Bewaarplaats: Museum voor Oudheidkunde, Rijksuniversiteit Gent - inv. nr. 94/41.

2. Beker met geprofileerde rand.

fig. 4a. Castorbeker nr.2 - hond.

fig.4b. Castorbeker nr.2 - haas.

fig. 4c. Castorbeker nr.2 - hert.

fig. 4d. Castorbeker nr. 2 - hinde.

- Vindplaats:** Bredene, veenderijen "Daijrijnckmoere", juni 1804.
- Afmetingen:** diameter rand 11,1 cm, diameter basis 4,9 cm, grootste diameter 13,6 cm, hoogte 14,2 cm.
- Techniek:** witte klei, olijfzwarte glanzende deklaag.
- Versiering:** jachtmotief in barbotine naar links: vier lopende dieren: hond, haas, hert en hinde; in het veld parelrijen; tussen de poten van elk dier twee sikkelvormige bladeren aan lange steel; boven- en onderaan afgesloten door een parelrij; op het onderste gedeelte guillochering.
- Bewaarplaats:** Stedelijke Archeologische Dienst, Brugge - Fonds Gruuthuse, inv. nr. O.1145.IV.R.

3. Beker met korte conische hals.

- Vindplaats:** Bredene, vóór 1908.
- Afmetingen:** diameter rand 8,3 cm, diameter basis 4,4 cm, grootste diameter 11,9 cm, hoogte 11 cm.
- Techniek:** witte klei, zwarte zacht glanzende deklaag.
- Versiering:** jachtmotief in barbotine naar links; drie lopende dieren: hert, hinde en haas; in het veld parelrijen; tussen de poten van elk dier een blad aan lange steel; boven- en onderaan afgesloten door een parelrij; op het onderste gedeelte guillochering.
- Bewaarplaats:** Stedelijke Archeologische Dienst, Brugge - Fonds Gruuthuse, inv. nr. O.1146.IV.R.

fig. 5a. Castorbeker nr.3 - hert.

fig. 5b. Castorbeker nr.3 - hinde.

fig. 5c. Castorbeker nr.3 - haas.

4. Beker.

- Vindplaats:** Bredene, vóór 1835.
Afmetingen: grootste diameter ca. 6,75 cm, hoogte ca. 6,75 cm.
Techniek: zwarte deklaag.
Versiering: jachtmotief in barbotine; drie lopende dieren: hond, haas en hert.
Bewaarplaats: Museum voor Oudheidkunde, Rijksuniversiteit Gent - geregistreerd in 1835 en 1888; verdwenen vóór 1938.

Archeologische context.

De Bredense Castorvazen kwamen aan het licht in de veenderijen tijdens vorige eeuw (vooral in het eerste decennium). Het is de periode dat in het kustgebied vrij intensief turf werd gestoken. Bij die gelegenheid werden op verschillende plaatsen Romeinse graven aangetroffen, die in het veen waren aangelegd. Bekende vindplaatsen in de buurt van Bredene zijn b.v. Klemskerke, Houtave, Stalhille en Zandvoorde. Een groot aantal vondsten werden te boek gesteld door Joseph Van Huerne, grootgrondbezitter te Brugge en zelf eigenaar van een belangrijke collectie oudheidkundige voorwerpen. Zijn met prachtige aquarellen verlicht handschrift bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel.

De genoemde Castorbekers zijn niet de enige voorwerpen die toen gevonden werden. In het totaal werden 18 potten verzameld, waarvan er thans nog slechts 11 bewaard zijn, namelijk 6 te Brugge (Stedelijke Archeologische Dienst - Fonds Gruuthuse) en 5 te Gent (Museum voor Oudheidkunde, Rijksuniversiteit).

Al deze potten zijn afkomstig van Romeinse graven. Over het uitzicht van deze graven, het aantal, de samenstelling en de verspreiding is niets gekend. De turfstekers interesseerden zich blijkbaar vooral voor de volledige potten, waarvoor ze waarschijnlijk een vergoeding kregen. Hoe zouden die graven er uitgezien hebben? Gezien de periode (2de eeuw) moeten het brandgraven geweest zijn. De crematie of lijkverbranding was in die tijd immers algemeen. Waarschijnlijk ging het om urnengraven. Bij dit ritueel werden de verbrande beenderen van de dode in een urne gedeponerd, die samen met andere grafgiften (b.v. een bord, een kom, een kruik, sieraden, een munt) in de grafkuil werd geborgen. Maar het kunnen ook brandrestengraven geweest zijn, waarbij de resten van de brandstapel in een kuil werden bijgezet, soms ook met een pot voor wat eten of drank en een munt. Het meegeven van een munt is een zeer oud gebruik dat de Romeinen hebben overgenomen van de Grieken. De munt werd aan de dode meegegeven als betalingsmiddel voor de veerman om de rivier de Styx over te steken en alzo in de onderwereld te geraken. Van al deze voorwerpen, die er normaal ook te Bredene moeten geweest zijn, is er echter geen enkel materieel spoor.

Toch reflecteren de 11 bewaarde potten enkele interessante facetten van de toenmalige Romeinse samenleving, zowel wat betreft het tijds kader, de materiële welvaart als het economische leven.

Wat het eerste aspect betreft, dateren de potten uit de periode vanaf ca. 100 tot 270 na Chr. Dit tijds kader is dus heel wat ruimer dan de periode waaruit de Castorbekers stammen (2de eeuw).

Bij de potten is er zowel gewoon aardewerk als luxe-aardewerk. De laatste categorie is opvallend hoger dan de eerste (verhouding 13 tegen 5), maar dit kan een gevolg zijn van het feit dat de turfstekers vooral oog hadden voor de mooie en gave stukken. Toch wijst het luxe-aardewerk op een niet geringe materiële welstand van de bevolking.

Het prachtigste stuk is ongetwijfeld het schaalpje in rode terra sigillata met zeer speciaal uitgewerkte handvatjes. Het type is vrij zeldzaam en daarenboven is het van een pottenbakkersmerk voorzien, zodat we nauwkeurig weten door wie, waar en wanneer dit stuk werd gemaakt. De stempel PRIMITIVS wijst er op dat dit schaalpje werd vervaardigd tijdens de eerste helft van de 3de eeuw in de werkplaatsen van Primitivus van Rheinzabern, bekend pottenbakkerscentrum aan de Rijn.

Opmerkelijk is het relatief groot aantal drinkbekers,

namelijk 4 bekers in zwarte terra nigra en niet minder dan 8 bekers in gevernist aardewerk. Tot deze laatste behoren de fameuze Castorvazen, maar ook een beker met zandbestrooiing, een dubbelbeker en een deukbeker, alle uitstralingen van Romeinse ambachtskunst. De meeste stukken (7 ex.) zijn afkomstig uit de ateliers van Keulen; de deukbeker, uitgevoerd in metaalglans, werd vervaardigd te Trier.

Uit dit importaardewerk blijkt de intense handelsrelatie tussen het kustgebied en de Rijnstreek. De potten werden door handelaars per schip Rijnafwaarts getransporteerd tot in Nederland (Nijmegen), om via de Waal het mondingsgebied van de Oosterschelde te bereiken. Van hieruit zakten ze af naar onze kust om langs de Bredenegeul de nederzettingen van Bredene en Oudenburg te bevoorraden.

Het gewone aardewerk voor het dagelijkse gebruik is heel wat minder spectaculair en omvat twee kruiken en drie potten van lokale of regionale herkomst. Slechts 2 stukken zijn bewaard gebleven.

Vindplaats.

Op basis van het manuscript van J. Van Huerne (aangevuld tot ca. 1813) zijn we vrij goed ingelicht over de plaats waar de Romeinse potten ontdekt werden. We vinden er immers volgende specifieke vermeldingen:

- in de veenderijen van N. en Pierre (de) Schuytere;
- in de veenderijen genaamd "Dairijnckmoere(n)".

In het raam van de voorbereiding van de opgravingen langs de Sluisvlietlaan werd door mevrouw S. De Cock archiefonderzoek verricht om de veenderijen van de familie de Schuytere te localiseren. Hierbij kwam aan het licht dat de pachthoeve van Pierre de Schuytere moet vereenzelvigd worden met "Het Waterhof" vermeld op de oude topografische kaarten, dit is de huidige hoeve Colpaert, gelegen in de Zuidoostwijk. In de omgeving van de hoeve zijn de oorspronkelijke veenuitbatingen trouwens nu nog altijd duidelijk herkenbaar aan de onregelmatige oppervlak van het terrein. Sommige van deze uitgeveende percelen worden in oude documenten beschreven als "dairijnckmoere(n)", zodat er geen twijfel over bestaat dat de veenderijen van de Schuytere en de veenderijen genoemd "Dairijnckmoeren" tot één en hetzelfde complex behoren. Daardoor kunnen de potten aan één en dezelfde Romeinse begraafplaats worden toegeschreven, die we gemakkelijks halve BREDENE I hebben genoemd. Dit grafveld bevindt zich dus op ca. 1 km ten oosten van Bredene-centrum.

Op aanwijzing van Willy Debaillie ondernamen we in de periode 1979 tot 1982, onder de auspiciën van de Vereniging voor het Oudheidkundig Onderzoek in West-Vlaanderen (V.O.B.o.W.), een reeks noodopgravingen in de omgeving van de Sluisvlietlaan. Hierbij werd een grote ambachtelijke nederzetting ontdekt op ca. 2 km ten noordwesten van BREDENE I. Over

deze tweede Romeinse vindplaats BREDENE II hadden we het reeds eerder uitvoerig in Bredeniana, het jubileumboek dat in 1988 verscheen ter gelegenheid van het 900-jarig bestaan van Bredene.

Rijksuniversiteit van Gent.
Seminarie voor Archeologie
10 maart 1991.

LITERATUUR.

Collection de vases, urnes antiques et autres objets détérrés pour la plupart dans les tourbières du Pays du Franc de Bruges et dont une grande partie est conservée au cabinet de monsieur Jos. VAN HUERNE à Bruges, dessiné et peinte d'après nature et grandeur naturelle par Mr. Pierre Ledoulx et quelques-unes par Mr. J.F. Ducq, peintres artistes. (Manuscript Koninklijke Bibliotheek Brussel; ca. 1813).

H. THOEN, *De Belgische Kustvlakte in de Romeinse tijd. Bijdrage tot de studie van de landelijke bewoningsgeschiedenis.* Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kusten van België. Klasse der Letteren, XL, Nr. 88. Brussel, 1978.

H. THOEN (redactie), *De Romeinen langs de Vlaamse kust.* Gemeentekrediet, 1987.

H. THOEN, *De vroegste bewoning: de Gallo-Romeinse aanwezigheid te Bredene (1e-3e eeuw na Chr.).* In: Bredeniana. Jubileumboek 900 jaar Bredene. Bredene, 1988, p. 13-17.

H. THOEN & S. DE COCK, *De opgravingen langs de Sluisvlietlaan te Bredene,* Jaarboek Heemkring Ter Cuere, 1980, p. OP1-OP5.

**GEBEURTENISSEN IN DE VISSERIJ
IN CHRONOLOGISCHE VOLGORDE
WEERGEGEVEN.**

1945.

L. VANDE CASTEELE.

- 1945.01.10: O.222 is gestrand ten oosten van Middelkerke. Schipper DEMAN Emiel is verdronken.
- 1945.01.14: Aan boord van de O.304 gebeurde er een dodelijk arbeidsongeval in de omgeving van de Engelse kust. Het slachtoffer, de heer Jacobus LUYENS, geboren te Oostende op 1 november 1881 verongelukte er tijdens zijn werk.
- 1945.01.24: B.11 SCARPHOUT is op een mijn gelopen in de haven van Zeebrugge. Vier geredden, één dode. De heer Leon CLAEYS, geboren te Lissewege op 21 november 1909 overleed
- 1945.02.04: BOU.20 GERMAINE is gezonken na mijnontploffing en er vallen vier mensenlevens te betreuren.
- Alexander QUATAERT, stuurman
° te Bouchoute 26.02.1912.
- Omer VAN SPEYBROUCK
° Zeebrugge 29.12.1919
- Isaac VERMEULEN, matroos
° Terneuzen 01.12.1900
- Gustaaf QUATAERT, matroos
° Bouchoute 15.07.1890
- 1945.02.19: N.145 ZENOBIE VELGHE is vergaan door mijnontploffing. Er vielen vier doden te betreuren:
- DEPOTTER Karel ° Koksyde 05.09.1913
 wedunaar van Margaretha Cuveele
- CUVEELE Kamiel ° Adinkerke 14.06.1885
 echtgenoot van Elodie Larrangé
- CUVEELE Robert ° Dieppe 16.09.1918.
 zoon van Kamiel
- TORNEY Maurice ° Adinkerke 31.01.1892.
 echtgenoot van Eugenie Boels.

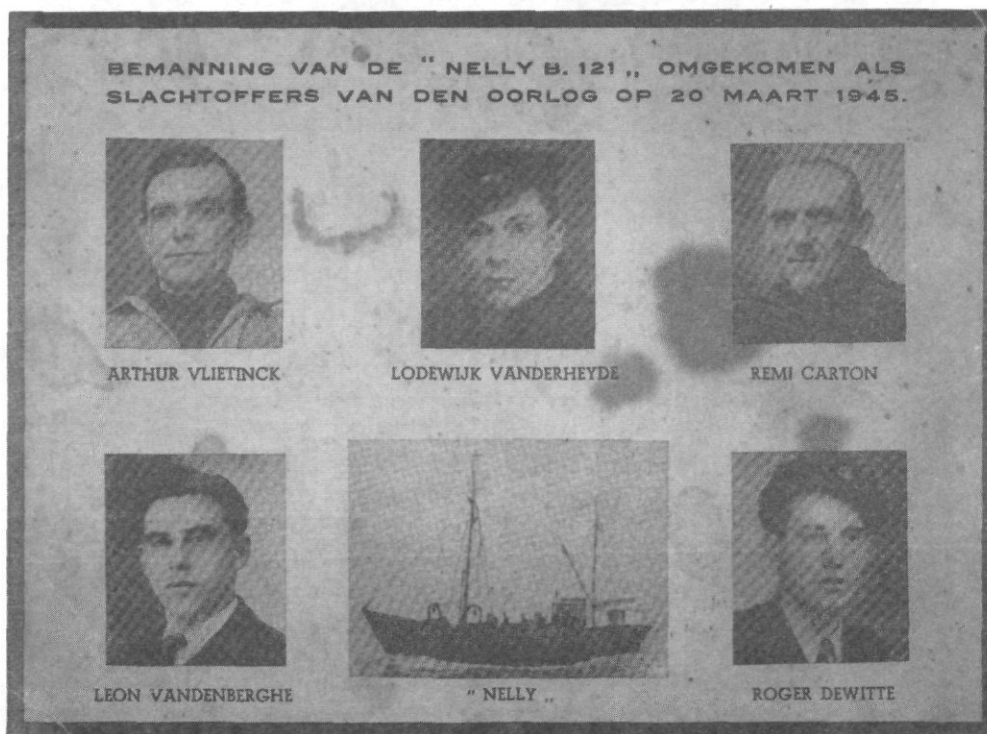

- 1945.02.27: O.96 ALBERIC is vergaan door mijnontploffing in de schuilhaven van Zeebrugge. Schipper VERSCHELDE Gaston kwam hierbij om het leven.
- 1945.03.12: N.68 BALTIC II is vergaan door mijnontploffing. Er vallen hier vier doden te betreuren:

ACKEN Jan, stuurman
 ° te Oostende op 07.08.1905
 echtgenoot van Madeleine Dasseville.
 BARBE Robert, motorist
 ° te Oostende op 23.09.1906
 echtgenoot van Germaine Depoorter
 MARTIN Gustaaf, matroos
 ° te Oostende op 12.09.1902
 echtgenoot van Rosa Geryl
 EYLAND Alfred, leerling
 ° te Oostende op 05.02.1930
 zoon van Jozef Eyland-Helsmoortel.

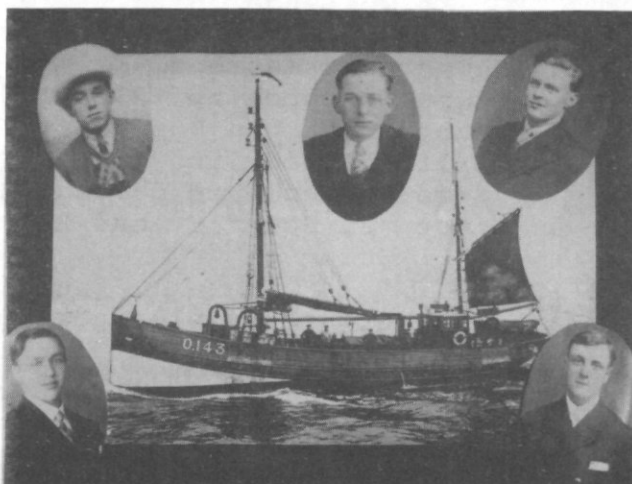
1945.03.20: B.121 NELLY is vergaan ten noordwesten van Blankenberge. Hier vielen geen geredden.

VANDERHEYDE Lodewijk, stuurman
 ° te Letchworth (GB) op 05.05.1916
 echtgenoot van Joanna Cloetens.
 VLIETINCK Arthur, motorist
 ° te Heist op 04.04.1896
 echtgenoot van Louise Cabilliau
 CARTON Remi, matroos
 ° te Rosendael (Fr) op 24.07.1896
 echtgenoot van Bertha Cattoor
 VANDENBERGHE Leon, lichtmatroos
 ° te Heist op 08.07.1920
 zoon van Leopold en Maria Vanhove.
 DEWITTE Roger, scheepsjongen
 ° te Zeebrugge op 27.02.1928.
 zoon van Gaston en Andréa Baes.

1945.03.28:

O.143 ST JAN is vergaan ten gevolge van een mijnontploffing ten noordwest ten westen van Blankenberge. Er vielen vijf doden te betreuren.

GONZALES Jaak, stuurman

◦ Adinkerke op 13.07.1909
echtgenoot van Augusta David.

BOGAERT Pierre, matroos

◦ Oostende op 29.01.1887
echtgenoot van Euphasie Van Dickele

DESWELGH Albert, matroos

◦ Oostende op 22.02.1917
echtgenoot van Julia Desot

ROSSEEL Jules, motorist

◦ Oostende op 07.07.1915
echtgenoot van Angèle Van Eycken

T'JAECKX René, leerling-matroos

◦ Oostende op 06.03.1929
zoon van René en Irma Cuvelier.

1945.04.11:

O.303 ONS WELZIJN is vergaan ten gevolge van een mijnontploffing, met vier doden als gevolg.

ROUZEE Albert, schipper

◦ Oostende op 29.09.1897
echtgenoot van Honorine Decraecke

GONSALES Georges, stuurman

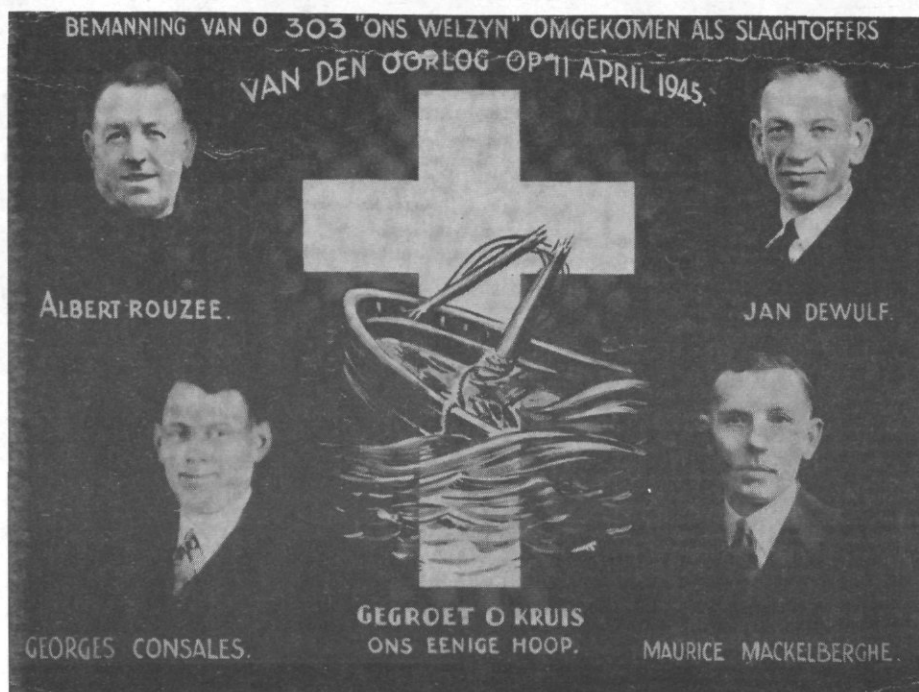
◦ Nieuwpoort op 04.12.1909
echtgenoot van Rosa Vilain

MACKELBERGE Frans, matroos

◦ Oostende op 09.08.1904
echtgenoot van Ida Claeys.

DEWULF Jan, matroos

◦ Oostende op 12.10.1901
echtgenoot van Angele Coppelee.

1945.04.13: Z.8 ERIC-AGNES is vergaan ten gevolge van een mijnontploffing. Volgende bemanningsleden kwamen hierbij om het leven:

VLIETINCK Felix, stuurman
 ° Heist op 24.10.1901
 echtgenoot van Elisa Savels
 VLIETINCK Constant, lichtmatroos
 ° Brugge op 03.10.1928
 zoon van Felix
 MILLE Leopold, motorist
 ° Heist op 23.02.1904
 zoon van wijlen Leopold en Maria Ackx
 COUWYSER Joseph, matroos
 ° Heist op 10.10.1919
 zoon van Petrus en Alice Vantorre.

Een andere zoon van de schipper, Eugene VLIETINCK, kwam eveneens om op zee op 3 maart 1944 bij het vergaan van zijn schip.

1945.04.26: O.157 SIMONE is gezonken door mijnontploffing op 8 mijl ten Noord ten westen van Oostende en ook hier vallen er twee doden te betreuren.

ROUZEE Hector, schipper
 ° te Oostende op 17.10.1910
 echtgenoot van Germaine Martinsen
 DEBEEN Maurice, matroos
 ° te Oostende op 16.07.1922
 zoon van Amand en Irena Ostin

Bemanning van de Z.8 "Eric-Agnes" omgekomen
als slachtoffers van den oorlog op 13 April 1945.

FELIX VLIETINCK

CONSTANT VLIETINCK

LEOPOLD MILLE

JOSEPH COUWYZER

- 1945.05.18: Z.532 STORMVOGEL wordt in dienst gesteld. Een houten kustvissertje, gebouwd op de scheepswerf van A. Loy te Oostende voor rekening van de N.V. Boels en metende 34,52 BT en 14,80 NT en voorzien van een motor Moës van 80 pk.
- 1945.05.30: O.151 VONNINE komt als nieuw schip in de vaart. Gebouwd op de werf van Crabeels te Oostende voor rekening van Henri Logghe meet het schip 54,63 BT en 22,08 NT en wordt voortgedreven door middel van een motor Crepille van 214 pk.
- 1945.06.13: N.142 wordt verkocht aan Louis Zonnekeyn en omgedoopt tot O.117 RAFAEL-MAGDA. Deze garnalvisser is gebouwd in 1941 op de scheepswerf van J. Denye en meet 20,91 BT en 7,08 NT.

- 1945.06.15: O.114 MARIKA (ex N.114) is vergaan ten gevolge van een mijnontploffing op ongeveer één mijl ten oosten van Middelkerke.
- 1945.07.03: N.726 FRANS-GERMAIN begint haar loopbaan. Deze houten garnalvisser is gebouwd op de scheepswerf van Borrey te Oostende voor rekening van Julien Brackman en heeft een lengte over alles van 12,20 m, een breedte van 4,45 m en een holte van 2 m. Het schip meet 21,68 BT en 8,45 NT en wordt voortgedreven door middel van een motor van het merk Moës van 60 pk.
- 1945.07.13: N.702 ANGELE-LOUIS wordt in de vaart gebracht. Dit houten scheepje met een lengte van 10,07 m, een breedte van 3,66 m en een holte van 1,63 m werd gebouwd op de scheepswerf Provoost te Nieuwpoort en meet 12,10 BT en 2,90 NT en is voorzien van een motor Moës van 40 pk.
- 1945.07.26 N.804 DE VIJF GEBROEDERS wordt in de vaart gebracht. Eveneens gebouwd op de scheepswerf Provoost te Nieuwpoort is het een zusterschip van de N.702 ANGELE-LOUIS. Dit vaartuigje werd gebouwd voor rekening van Louis Legein.
- 1945.07.31: N.101 LUCIENNE is vergaan ten gevolge van mijnontploffing. Hier vallen drie slachtoffers te bespeuren.
- ZWARTVAEGHER Julius
 ° Koksyde op 03.10.1899
- DE WIT Jeroom
 ° Koksyde op 12.07.1924
- ZWERTVAEGHER Kamiel
 ° Adinkerke op 23.10.1886.
- 1945.08.02: B.65 PINGUIN is verdwenen na een vermoedelijke mijnontploffing en hier vallen ook vijf doden. Dit schip heeft Oostende verlaten op 30 juli 1945 en er werd niets meer van gehoord.
- DE GROOTE Jozef, stuurman
 ° Heist op 31.03.1898
 echtg. van Euphrasie RYS
- VAN WULPEN Joseph, motorist
 ° Blankenberge 18.04.1903.
- WITTEVRONGEL Jan, Gerard, matroos
 ° Blankenberge 05.08.1908
 echtg. van Urbania VAN TORRE.
- WITTEVRONGEL Karel-Pieter, matroos
 ° Blankenberge 23.01.1919.
- JANSSENS Gaston, leerling-matroos
 ° Pervyse 16.03.1930.

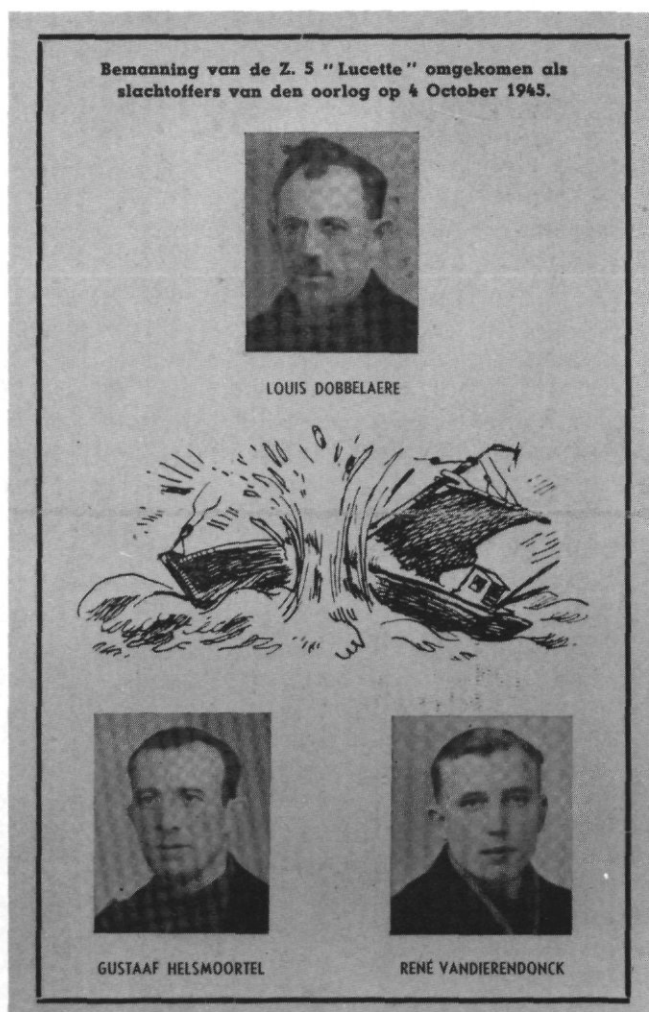
- 1945.08.10: B.14 JULIA DENISE is vergaan ten gevolge van een mijnontploffing doch hier werden de vijf bemanningsleden gered.
- 1945.08.27: N.711 ROBERT-CLARA wordt eveneens in de vaart gebracht. Gebouwd voor rekening van Renaat Asaert door de scheepswerf Provoost te Nieuwpoort heeft het schip de volgende afmetingen: lengte = 10,12 m; breedte = 3,65 m en holte = 1,65 m. De tonnematen bedragen resp. 12,50 BT en 2,86 NT en het schip wordt voortgedreven door middel van een motor Moës van 40 pk.
- 1945.09.11: Z.126 RENE is vergaan ten gevolge van een mijnontploffing . Ook hier vallen vijf slachtoffers.

AZAERT Eduard, schipper
 ° te Oostende op 07.03.1898
 echtgenoot van Julienne Devos
 ZEEBROEK Michel, motorist
 ° te Oostende op 18.11.1911
 echtgenoot van Yvonne Delahaye
 VANLEKE Gustaaf, matroos
 ° te Oostende op 10.10.1891
 echtgenoot van Albertine Major
 CATTELION Leopold, matroos
 ° te Bredene op 17.12.1889
 echtgenoot van Celina Daenekindt

MAKELBERGE Marcel, jongen
° te Bredene op 23.03.1930
zoon van wijlen Jan en Angèle David.

- 1945.09.12: P.39 gezonken met twee dodelijke slachtoffers.
- 1945.09.20: N.708 PIERRE JEAN wordt in de vaart gebracht. Eveneens gebouwd op de scheepswerf Provoost te Nieuwpoort, deze maal voor rekening van Zwertvaeghert Hypoliet en meet 10,03 m x 3,66 m x 1,60 m (l x b x h) Een motor ABC van 36 pk en gebouwd in 1937 zorgt voor de voortstuwning.
- 1945.09.21: Z.449 ZEEMANSHOOP komt eveneens in de vaart. Deze kustvisser is gebouwd op de scheepswerf van De Backer te Heist en meet 55,37 BT en 18,52 NT en is gebouwd voor rekening van Leon Desmidt. Een motor Crepelle van 128 pk zorgt voor de voortstuwning.
- 1945.10.04: Z.5 LUCETTE is gezonken door mijnontploffing en ook hier vallen er drie slachtoffers te betreuren.

DOBBELAERE Louis, stuurman
° te Heist op 21.07.1898
echtgenoot van Julia Vantorre.
HELSMOORTELE Gustaaf, matroos
° te Heist op 13.11.1903
echtgenoot van Henrica Schoones.
VANDIERENDONCK René, matroos
° te Heist op 06.02.1921
echtgenoot van Irène Janssens

- 1945.10.08: Lichtmatroos Victor-Maurice VANLOOKE, is jammerlijk verongelukt op zee aan boord van de O.158 EDUARD ANSEELE, van de Oostendse Reedery. Het slachtoffer was geboren te Steene op 8 juli 1927.
- 1945.10.14: N.818 JULIENNE wordt in de vaart gebracht. Deze houten kustvisser is gebouwd op de scheepswerf Vinck te Boom voor rekening van Deny Oscar en meet 32,85 BT en 10,15 NT en is voorzien van een motor Hercules van 120 pk en gebouwd in 1938.
- 1945.10.15: O.121 CHARLOTTE is vergaan doch de bemanning is gered. Het schip was op het wrak van de uitgebrande tanker GOLD SHELL gelopen.
- 1945.10.23: O.159 TRANSPORT is vergaan door ontploffing in de omgeving van de Noordhinder. Er vallen dertien doden en twee mensen worden gered.

Slachtoffers waren:

BAERT Frans, kapitein
° te Oostende op 28.07.1910
echtgenoot van Gilberte Dedrie
MESTDAGH Henri, machinist
° te Oostende op 06.08.1899
echtgenoot van Louise Puis
CLEMENT Eduard, stuurman
° te Oostende op 19.04.1916
echtgenoot van Marguerite Ramboer
DEPRINCE Eduard, matroos
° te Oostende op 17.12.1906
echtgenoot van Estelle Declerck
VERKOUILLE Theodoor, matroos
° te Milford Haven op 10.04.1917
echtgenoot van Irene Durie
DEVINCK Karel, matroos
° te Oostende op 24.06.1913
echtgenoot van Rachel Depuydt
MAJOR Emiel, matroos
° te Oostende op 26.01.1922
zoon van wijlen Frans en Elodie Minne
ASAERT Charles, 1e stoker
° te Oostende op 13.12.1907
echtgenoot van Wilhelmina Willaert

ROUZEE Isidoor, 2e stoker
 ° te Oostende op 27.09.1907
 echtgenoot van Maria Goes
 BRAEM Pierre, kok
 ° te Oostende op 18.03.1897
 echtgenoot van Marguerite Huyghe.
 MISSUWE Jan, kolentremmer
 ° te Oostende op 29.01.1899
 echtgenoot van Alice Moreaux
 VANMASSENHOVE Gilbert, lichtmatroos
 ° te Veurne op 18.02.1929
 zoon van Lucien en Rachel Lebleu
 RYKMAN Paul, jongen
 ° te Depanne op 19.07.1929
 zoon van Marcel en wijlen Jeanne Van
 Gaveren.

De twee geredden waren CARBON Pierre, matroos
 en RYS Georges, lichtmatroos.

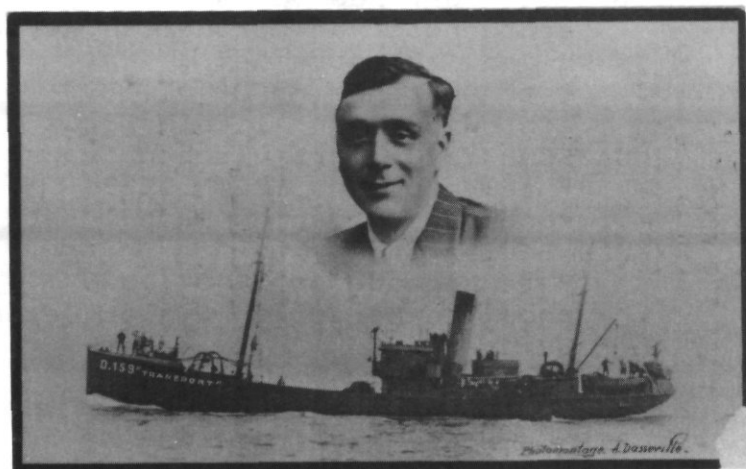
Ook werden er enkele individuele doodsprentjes gemaakt, zoals de drie volgende:

DE PRINCE Edouard

CLEMENT Edouard.

DEVINCK Charles

- 1945.10.26: O.226 HENRI-IRENE vervoegt de vloot. Gebouwd op de scheepswerf van J. Denye te Oostende voor rekening van Roger Ghys meet het schip 129,15 BT en 49,25 NT en is voorzien van een motor Deutz van 300 pk.
- 1945.10.28: Op 21 oktober 1945 vertrok de Z.5 YVONNE-MAURICE ter visserij. Op 28 oktober 1945 liep hun vaartuig op een mijn en er vielen weer 5 slachtoffers van de vuile oorlog:
- Victor VANTORRE, stuurman
 ° te Heist op 26.12.1903
 zoon van Leopold en Valerie Viaene
- Joseph VANTORRE, matroos
 ° te Brugge op 30.7.1927
 zoon van Victor
- Gustaaf SAVELS, motorist
 ° te Vlissingen op 20.11.1909
 echtgenoot van Vantorre Bertha.
- Albert BEIRENS, matroos
 ° te Lissewege op 24.03.1895
 echtgenoot van Vantorre Adrienne
- Albert NEYTS, matroos
 ° te Lens (Frankrijk) op 08.01.1923
 echtgenoot van Marguerite Lycke
- 1945.10.29: O.248 ARTURO MARTINEZ doet zijn eerste reis. Gebouwd op de scheepswerf van Hillebrandt te Oostende voor rekening van Hagers Polydoor meet het schip 28,40 BT en 8,08 NT en wordt voortbewogen door middel van een motor ABC van 80 pk.
- 1945.10.30: O.234 SIMONNE vertrekt voor zijn eerste reis. Gebouwd op de scheepswerf Panesi te Oostende voor rekening van O. De Potter en R. Vanlerberghe meet het schip 18,26 BT en 5,90 NT.
- 1945.11.03: O.262 wordt op de scheepswerf van Borrey gemeten en komt weldra in de vaart. Het schip is gebouwd voor rekening van Strobbe Pierre en het meet 48,07 BT en 12,72 NT en is voorzien van een motor AWA van 130 pk.
- 1945.11.09: O.332 ROLAND RENE wordt door Major Rene omgedoopt tot O.143 ROLAND-RENE.
- 1945.11.12: O.129 MARCEL NELLY wordt door Depaepe L omgedoopt tot O. 29 MARCEL-NELLY. Het gaat hier over een open boot welke gebouwd werd in in 1930 te Depanne.
- 1945.11.12 O.312 DE ZEESTER wordt omgedoopt tot O.249 DE ZEESTER.
- 1945.11.12 O.509 ANTOINE FRANÇOIS ex N.42 wordt door Wijnant omgedoopt tot O.31 ANTOINE FRANÇOIS.

- 1945.11.12 O.11 MARIE LOUISE wordt door Verbiest Sylvester omgedoopt tot O.75 MARIE LOUISE. Dit is eveneens een open boot gebouwd in 1931 door de werf Hillebrandt.
- 1945.11.13: O.85 ARABIC wordt door de rederij NV Brunzet omgedoopt tot O.7 ARABIC.
- 1945.11.13: O.323 ROCKALL wordt door Calcoen Maurice omgedoopt tot O.170 ROCKALL.
- 1945.11.14: O.428 BETTY, ex N.125 BETTY, eigendom van Laplasse H & U wordt omgedoopt tot O.45 BETTY.
- 1945.11.14: O.334 THERESE, eigendom van Fontaine Maurice wordt omgedoopt tot O.97 THERESE.
- 1945.11.16: O.333 ST. ANTOINE wordt omgedoopt tot O.150 ST.ANTOINE, eigendom van Ackein Michel.
- 1945.11.19: O.25 JACQUELINE-YVONNE, open boot, eigendom van Velthof Arthur, wordt omgedoopt tot O.51 JACQUELINE-YVONNE.
- 1945.11.19: Z.106 SEA GULL, eigendom van Monteville Jozef wordt omgedoopt tot Z.478 SEA GULL.
- 1945.11.20: O.325 OCEANIC, eigendom van Lycke E en weduwe Maes C. wordt omgedoopt tot O.166 OCEANIC.
- 1945.11.22: N.140 CHARLES VELGHE is op een wrak gelopen en vergaan.
- 1945.11.22: O.308 JAN DENYE, eigendom van Jules Denye wordt omgedoopt tot O.187 JAN DENYE.
- 1945.11.23: O.86 CREDO, eigendom van Vieren Louis wordt omgedoopt tot O.186 CREDO.
- 1945.11.26: O.338 GEORGES VALERE wordt omgedoopt tot O.122 GEORGES VALERE
- 1945.11.28: O.327 HENDRIK CONSCIENCE, eigendom van Maesen en Vandewoude wordt omgedoopt tot O.165 HENDRIK CONSCIENCE.
- 1945.11.28 O.42 SONJA, een open boot, eigendom van Tratsaert Frans wordt omgedoopt tot O.43 SONJA.
- 1945.12.11: O.261 ARCTIC II wordt door August Brunet omgedoopt tot Z.89 ARCTIC II.
- 1945.12.11: Z.90 ANTARCTIC wordt door August Brunet omgedoopt tot O.263 ANTARCTIC.
- 1945.12.28: O.148 PIERRE-MARCEL is tijdens een zware storm gestrand op het strand van Duinbergen en verloren gegaan.

DE CONCESSIE VAN DE AANLEG VAN DE VUURTORENWIJK.

III. ONVOORZIENE MOEILIKHEDEN BIJ DE REALISATIE.

TEGEMOETKOMINGEN VAN HET STADSBESTUUR.

In het Jaarboek 1988 van de **HEEMKRING TER CUERE** verschenen het hoofdstuk I "De immobiliaire Bewerkingen" en het hoofdstuk II "De Subsidies" over de Concessie van de Aanleg van de Vuurtorenwijk in Oostende (blz. 67 t/m 93).

Het onderhavig hoofdstuk III sluit uiteraard aan op de voorgaande twee, en handelt over de uitrusting van de nieuw ontworpen wijk met grondaanvullingen, wegen, riolen en drinkwaterleidingen.¹

Het artikel 3 van het concessiecontract bepaalde dat de "uitvoering der werken, die deel uitmaken van de tegenwoordige concessie" zal mogen verdeeld worden op een tijdvak van tien jaren, te beginnen van het bepaalde contract... (1924).

De beide partijen, het Stadsbestuur van Oostende en de N.V. "Ostende Phare et Extensions" (OPEX) hebben toen ongetwijfeld zware illusies gekoesterd. In een rapport van 26/11/1931 schreef de toenmalige stadsingenieur M. Verraert (vertaald uit het frans):

Stellig, bij de aanvang van de onteigeningen bevonden de kadastrale plannen zich in een ongehoeflijke wanorde, en langdurig en geduldig opzoekingswerk was noodzakelijk om de titels van eigendom te kunnen vinden.

¹. Het onderhavig artikel betreft een cascade van vergissingen en fouten vanwege het Openbaar Bestuur. Het leest moeilijk. Het werd geschreven om het gebeurde voor de toekomst te bewaren.

Ik moet hier aan toevoegen dat het oorspronkelijk rioolplan meermaals diende te worden gewijzigd, wat door het Schepencollege in overleg met de N.V. OPEX nog maar onlangs werd goedgekeurd. Het plan moet nog aan de gemeenteraad voorgelegd worden en koninklijke goedkeuring verkrijgen.

... De traagheid van de experten, belast met de bepaling van de waarde van de goederen die moeten onteigend worden, is spreekwoordelijk. Maar ditmaal duurt alles nog langer door de onbeschrijflijke staat van het kadaster...

Hier dient te worden aan toegevoegd dat tijdens de opzoekingen sommige experten overleden zijn, zodat ze dienden te worden vervangen...

... De vennootschap werd in het bezit gesteld van het algemeen rioolplan en het plan van de drinkwaterleidingen voor de concessie.

Het maken van deze plans vergde meerdere jaren werk, want dit diende herhaaldelijk te worden overdaan omwille van de wijzigingen van het programma door de diverse administraties.

Maar nu kan de vennootschap een deel van de verloren tijd terugwinnen. Essentieel is dat zij eerst, waar het mogelijk is, de hoofdleidingen legt.

Reeds in 1926 deed het Bestuur der Waterwegen opmerken dat het opspuiten van gronden met baggerspecie -ter betaling waarvan de N.V. OPEX de som van 100.000 fr had gestort- niet kon voortgezet worden wegens het feit dat de onteigeningen ten noorden van de Thomas van Loostraat niet uitgevoerd waren. In 1928 was de toestand nog onveranderd. Van eigendommen, waarvan de onteigening door de rechtbank uitgesproken was, had de Stad de inbezitstelling nog niet verkregen. De toestand was nog dezelfde in 1930.

De N.V. OPEX schreef op 02.06.1932 aan de Stad:

Het ziet er naar uit dat U zich op het bestek wil steunen om ons te dwingen onze werken te voltooien in 1935. Welnu, geen enkele rechtbank zal U gelijk geven om de eenvoudige reden dat wij geen werken mogen uitvoeren op een terrein dat U niet toebehoort. Redelijkerwijze moet de termijn dus verlengd worden met de duur van de onteigeningen.

Inmiddels was de crisis 1929-30 gekomen, met een ernstige

weerslag op de economie van de concessie. De N.V. OPEX kende zware financiële moeilijkheden en maakte de Stad verwijten over o.a. het niet-verkrijgen van subsidies voor de riool- en waterbedelingswerken.

Het Stadsbestuur van Oostende volgde dezelfde gedragslijn als in 1924, het zoeken hoe een oplossing te vinden zonder directe uitgaven voor zich zelf.

Een bijvoegsel van het bestek werd op 14.07.1931 ondertekend. Het bevatte omzeggens uitsluitend tegemoetkomingen ten voordele van de N.V. OPEX. Reeds in 1928 had de stadsingenieur A. Verraert een verslag opgesteld over de mogelijkheden van het toekennen van "compensaties" aan de N.V. OPEX.

Het punt over de gezondheidswerken, zoals die toen genoemd werden, verdient bijzonder de aandacht:

Het artikel 1,4° van het bestek van 1924 luidt:

Deze wegeniswerken begrijpen... de rioolleidingen met pompstation en zuiveringsgesticht van de als bezinksel achterblijvende wateren, met terugvloeiingsstatie van het overblijvende bezinksel van dit gesticht naar eenen afgelegen grond door den aannemer te leveren; de stadswaterleidingen inbegrepen het waterslot en de verbinding van dit laatste aan de moerleiding van de tusschengemeentelijke maatschappij der wateren.

Het artikel 15 van dit bestek bepaalt:

... Het rioolnet zal bij voorkeur (1) van het afgezonderd stelsel zijn, al de vuile en regenwaters voortkomende van de gebouwen loopende in het gezondheidsrioolnet, en de regenwaters van de openbare wegen in het net der regenwaters. Er zal daarenboven een zuiveringsgesticht moeten gebouwd worden, ofwel een onderaardsche vergaarbak, met pompstation en wegstuwleiding, tot het verwijderen der rioolwaters op gronden door den concessionaris aan te koopen. Deze gronden en instellingen maken deel uit van de concessie. De bezoekschouwen, lampopeningen, jachtvergaarbakken en andere toebehooren zullen identiek zijn met de typen die aangenomen zijn voor deze werken in het dubbel net bestaande in het oud gedeelte der Stad.

(1). Men lette op de onnauwkeurigheid van de beschrijving.

De in te richten pompstatiën zullen van een verschillend type mogen zijn, hetzij hydropneumatisch, hetzij electrisch. De buizen van de waterleiding zullen in gietijzer zijn...

Het punt 4° van het proces-verbaal van toewijzing vermeldt:

De openbare leidingen voor riolen en water zullen, zooveel mogelijk, onder de voetpaden van de straten moeten ingericht worden, om de gleuven in de straatwegen tot een minimum te verminderen.

Het artikel 6° van het Bijvoegsel (1931) schrijft voor:

Deze werken (de gezondheidswerken) begripen:

- a) de hoofd- en bijriolen bestemd tot den afvoer van vuile en andere waters voortkomende uit woningen en van het water dat op den openbaren weg valt, en ze te voeren naar het zuiveringsgesticht;
- b) Het Zuiveringsgesticht van het biologische stelsel (septic tanks en percolatoren of bacterienbedden);
- c) de oponthoud-vergaarbak voor regenwater in te richten, 't zij onder de Schietbaanstraat, 't zij onder een terrein te kiezen door de Maatschappij. Deze vergaarbak is bestemd tot het verzamelen, bij hoogtij, der gezuiverde waters van het Zuiveringsgesticht en, bij middel van een afleider der onweerswateren; afwaarts zal deze vergaarbak verbonden worden met het bestaand afvoerkanaal, dat zich in de voorhaven uitwerpt. De Maatschappij OPEX zal, in 1930-31, de riolen aanleggen van de strook A met inbegrip van het overeenstemmend gedeelte van het Zuiveringsgesticht en den oponthoudvergaarbak. Zij mag ook, indien zij het wil, den bouw van dezen vergaarbak uitstellen op voorwaarde echter, het noodige te doen om de waters der Watering van Breedene te laten uitloopen in de Spuikom, hetgeen haar toelaten zou zich tijdelijk van den daar bestaanden duiker te bedienen als oponthoudvergaarbak.

De gemeenteraad keurde op 06.06.1930 dit Bijvoegsel goed, volgens het gemeenteblad zonder één opmerking en zonder één vraag om uitleg.

Op 01.03.1932 keurde de gemeenteraad zonder bespreking eenparig het bestek goed betreffende de bouw van de riolen in de zone A, na de voorlezing van het volgend verslag door de Schepen Elleboudt:

Het lastenboek en plan, voorgebracht door de Maatschappij OPEX betreffende het in aanbesteding stellen -in 5 loten- van de inrichting der riolen in de strook A harer concessie, gaf geene aanleiding tot opmerking vanwege uw commissie, tenzij:

- dat de laatste paragraaf van art.7 betreffende de betalingen dient te worden weggelaten;
- dat de kosten van drukwerk, enz. ten laste moeten vallen van den aanbesteder.

Wij bidde U deze zienswijze te willen deelen en het Schepencollege te machtigen tot het vervullen der verdere formaliteiten over te gaan.

Volgens dit verslag werd dit bestek overgelegd door de vennootschap OPEX. Vijf maanden later, bij brief van 02.08.1932, beklaagt zij zich over het financieel onevenwicht, doordat de Stad haar voor 14.000.000,- fr. waterbedelings- en rioolwerken wil doen uitvoeren zonder het verkrijgen van subsidies.

De stadsingenieur Verraert brengt hierover op 11.08.1932 verslag uit aan het College en wijst op vergissingen in de brief van M. Lebleu, toen (nog) directeur van de N.V. OPEX:

Ik doe hierna opgave van de belangrijkste vergissingen van dhr. Lebleu:

... De ramingen van de ontwerpen van de gezondheidswerken van de concessie OPEX (riolen en waterbedeling) bedragen:

- riolen	11.035.210,35 fr.
- water	2.334.952,85 fr.
SAMEN	13.370.193,20 fr.

(en niet 14.000.000,-fr.).

Sindsdien vallen deze ramingen merkkelijk lager uit, onder meer door bepaalde schrappingen waarvan de voornaamste zijn:

Riolen:

a) automatische jachtbekkens, die zeer kostelijk uitvallen, werden gesupprimeerd. Volgens de methode gebruikelijk in het westelijk net, zal het lozen geschieden door met de hand verrichte manoeuvres: 729.040,- fr

b) het regenwaterkanaal en het wachtbekken in gewapend beton onder de Schietbaanstraat worden vervangen door een bekken in aarden wal langs het wachtbekken. De aanvullingen hebben dienst gedaan voor het nivelleren van de straten. 2.548.000,- fr
17.940,- fr

c) zuiveringsgesticht, bevattend:

1° ondergronds pompstation voor afvalwaters:

150.000,- fr

2° mechanische uitrusting voor opvoeren van deze waters:

200.000,- fr

3° zuiveringsstation voor deze waters (sceptische putten, bacteriënvelden, enz)

3.000.000,- fr

Drinkwater.

Het Schepencollege stemde in met het vervangen van de gietijzeren buizen door eternietbuizen. Dit leidt tot een grote besparing, door dhr. Lebleu geschat op 50%. Laten we het houden bij 30%, hetzij:

700.485,- fr

Totaal besparingen:

7.345.465,- fr

Bijgevolg wordt de totaal aanvaarde kostprijs verminderd met 7.345.465,- fr en herleid tot:

6.084.728,- fr

zonder rekening te houden met de algemene vermindering van de prijzen van de bouwmaterialen.

Betekent zulks dat de gemeenteraad door een goedkeuringsbesluit van 01.03.1932, de N.V. OPEX ontsloeg van de uitvoering voor een toen geldend bedrag van 7.345.465,- fr werken, wat in huidige prijzen neerkomt op een kost van tientallen miljoenen frank?

Wat er ook van zij, het Schepencollege keurde op 13.08.1932 het verslag van 11.08.1932 van de stadsingenieur goed, en op 20.08.1932 werd door de Stad aan de N.V. OPEX o.a. geschreven:

Eerst kunnen wij er op wijzen dat van alle cijfers vermeld in de twee bijlagen van uw brief, niet één exact is en dat zij behoren tot het rijk der verbeelding, bijvoorbeeld:

1/ de raming van de gezondheidswerken van de concessie bedraagt:

- riolen : 11.035.210,35 fr

- water : 2.334.952,85 fr

samen 13.370.193,20 fr.

(en niet 14 miljoen)

Inmiddels werden de voorzieningen aanzienlijk minder hoog gesteld. Wij stellen vast dat de voornaamste schrappingen oplopen tot 7.345.465,- fr. Bijgevolg moet het goedgekeurd globaal bedrag van 13.370.193,- fr verminderd worden met 7.345.465,- fr wat de raming herleidt tot 6.024.728,- fr, waarbij dan nog geen rekening gehouden wordt met de algemeene verlaging van de prijzen van de werken.

De beslissing tot de voornoemde programmawijziging, zó voordelig voor de N.V. OPEX, viel blijkbaar eenzijdig vanwege de Stad Oostende, aangezien:

- de N.V. OPEX, vijf maanden nadat het hier door haar voorgelegd bestek door de gemeenteraad werd goedgekeurd, niets afwist van enige vermindering van de uitvoeringslasten, aangezien zij deze in haar brief van 02.08.1932 nog steeds raamde op 14 miljoen frank;

- zij na de kennisgeving van het bericht van de Stad Oostende dat voor 7.345.465,- fr werken werden gesupprimeerd, antwoordde dat zij daar voor het eerst van hoorde, en graag ou vernemen waaruit die bestond.

De nieuwe socialistische schepen van Openbare Werken J. Peurquaet antwoordde op 12.10.1934 op een interpellatie van zijn voorganger, de heer Elleboudt, in de gemeenteraad:

Naar mijn oordeel is de eisch van OPEX onaannemelijk, omdat het Stadsbestuur geen toelagen kan uitkeeren wanneer zij zelf geene ontvangst vanwege de Staat en de Provincie.

Daarbij OPEX weet dat zij, ten titel van vergelding, toegelaten is geweest voor 7.205.400 fr minder werken uit te voeren, hetgeen heel zeker meer dan de verhoopte toelagen betekent. Ondanks alles is de thesis van OPEX: zoo de hogere besturen geen toelagen toekennen, is de Stad verantwoordelijk en is ze ons uit dien hoofde eene vergoeding verschuldigd.

Geen enkel gemeenteraadslid maakte hierover een opmerking, en de heer Elleboudt antwoordde zelf: *Ik dank de heer Schepen voor deze volledige uiteenzetting der zaak; deze is volkomen juist.*

Het Stadsbestuur van Oostende zou dus zo naïef en onvergeeflijk onvoorzichtig geweest zijn de N.V. OPEX te ontslaan van de uitvoering van voor tientallen miljoenen frank werken (tegen huidige prijzen) zonder deze vennootschap vooraf schriftelijk haar instemming te vragen met de "compensatie" voor het verlies van de subsidies!

Hetzelfde Stadsbestuur van Oostende schreef op 29.07.1937 aan de heer Gouverneur van West-Vlaanderen:

Het lastencohier, goedgekeurd door de Bestendige Deputatie en aanvaard door OPEX heeft de waarde van een wederkerige overeenkomst, die wel bepaalt, welke de rechten en verplichtingen zijn van de twee in aanmerking komende partijen. Geen enkele partij heeft het recht dit contract te wijzigen uit eigen autoriteit.

Zoals reeds uiteengezet in het hoofdstuk II SUBSIDIES is er een brief van 15.04.1938 van de N.V. OPEX, die o.a. het volgende bevat:

U gelieve hierbij een nota te vinden die onze wederkerige verhoudingen vastlegt, vóór en na het Bijvoegsel:

1°... de Stad heeft afgezien van de uitvoering van werken voor ongeveer 7 miljoen frank.

Laten wij dit cijfer aanvaarden in zijn geheel als "compensatie" voor OPEX, alhoewel dit bedrag tot de helft zou moeten herleid worden. Want als OPEX voor 7 miljoen frank supplementaire gezondheidswerken had moeten uitvoeren, dan mochten de betrokken toelagen geraamd worden op 50%, hetzij 3.500.000,- fr.

Als OPEX nu, voor de bespreking, het cijfer van 7 miljoen frank mee wil vooropstellen, dan gaat het werkelijk maar over 3.500.000,- fr in haar voordeel.

De N.V. OPEX had het verkeerd voor als zij meende dat die ontlasting kon voortgekomen zijn uit het Bijvoegsel van 1931; immers, in dit document was de bouw van een zuiveringsstation opgenomen, en in de latere opsomming van de werken, die niet moeten uitgevoerd worden, komt deze bouw ook voor.

Men vraagt zich toch af welke de beoordelingskwaliteit was van de gemeenteraadsleden, en hoe de burger, die tenslotte alles betaalt, wegwijs kon geraken in zulke problemen en de wijze van de voordracht ervan.

Als toelichting weze vermeld dat men in het nummer van 18 december 1989 van het dagblad "De Standaard" het volgende kon lezen : "Oostende - De plenaire vergadering van de VMZ (Vlaamse Maatschappij voor Waterzuivering) verklaarde zich principieel accoord met de aansluiting van de lozingspunten van de oostelijke zone van de Oostendse haven en de Vuurtorenwijk (= OPEX) op het waterzuiveringsstation van de VMZ. Daardoor komt een belangrijke hoeveelheid afvalwater niet meer in de havengeul terecht, wat een aanzienlijke verbetering van het zeewater betekent, onder andere ter hoogte van het Klein Strand. De uitvoering van de werken neemt het hele jaar 1991 in beslag. De kosten worden geraamd op 85 miljoen frank, die ten laste vallen van de VMZ en de Vlaamse gemeenschap.

Het zuiveringsstation voor het Oostendse werkt nu al vele jaren.

IV. REDELIJKE EN ONREDELIJKE STANDPUNTEN VAN HET STADSBESTUUR VAN OOSTENDE.

Het concessiecontract, ondertekend door het Stadsbestuur van Oostende en de N.V. "Oostende-Phare et Extensions" (O.P.E.X.), kende onbetwistbaar nog enkele belangrijke voordelen toe aan deze vennootschap, onder meer de volgende:

Art.2 van het bestek van 1924:

De gemeentelijke belastingen op de wegenis, de gebouwen, de voorlanden de verbindingen van bijzondere eigendommen aan het gezondheidsrioolnet, zoals deze belastingen van kracht zullen zijn op den ogenblik der vergunning van de concessie, of zoals ze zullen worden gewijzigd binst den duur der concessie, zullen door het Gemeentebestuur vastgesteld en ontvangen worden, en de inkomsten ervan zullen worden gebracht in de stedelijke rekenplichtigheid der concessie.

Bovenstaande bepaling is geldig voor den duur van het concessiecontract, vastgesteld op twintig jaar, te beginnen van den datum van goedkeuring van het bepaald contract.

Art.5, par. 3 en 4, en 6° van het proces-verbaal van toewijzing bepalen:

5° Alle huidige gemeentelijke taksen zullen geïnd worden ten bate van den vergunninghouder. Doch in afwijking van art. 2 van het lastenboek zal, in geval die taksen verhoogd worden, die verhoging aan de Stad toekomen; in geval de taksen verminderd worden, verplicht zich de Stad aan den vergunninghouder het verschil te storten.

Het is wel verstaan dat de aanduiding der straten in categorieën aan den Gemeenteraad voorbehouden blijft.

6° De bouw- en wegenistaksen zullen ten bate dezer laatste op dezelfde wijze en onder dezelfde voorwaarden voorts geïnd worden gedurende een bijvoegelijke tijdruimte van tien jaren na verloop der tegenwoordige vergunning.

Doch, als vergelding zal het onderhoud der door haar uitgevoerde werken, dat reeds te haren laste valt binst den duur der vergunning, uitsluitelijk op hare kosten voort verzekerd worden, gedurende het-

zelfde bijgevoegde tijdverloop van tien jaren.

Art. 12 van het bijvoegsel aan het contract ("avenant") luidt:

Bij afwijking van 5° van alinea 3 van het proces-verbaal van toewijzing der concessie, zullen alle gemeentelijke taksen geïnd worden ten bate van den vergunninghouder, volgens de in zwang zijnde tarieven in andere wijken van de stad. Moesten deze taksen gewijzigd worden gedurende den duur der concessie, dan zouden de gewijzigde taksen toegepast mogen worden in den omtrek van de concessie "Opex".

In de eerste plaats is het wenselijk de vage opgave alle gemeentelijke taksen nader te omschrijven. In art. 2 van het bestek stond de gemeentelijke taksen op de wegenis, de gebouwen, de voorlanden, de verbindingen van bijzondere eigendommen aan het gezondheidsrioolnet. In het proces-verbaal van toekening en in het bijvoegsel is telkens sprake van alle gemeentelijke taksen. Dat dit woord dynamiet kon worden voor een onverzadigbare vennootschap-concessionaris blijkt uit de volgende vordering van 15-4-1938 van de N.V. OPEX" (vertaling uit de franse tekst):

Wij dringen er bijgevolg ten zeerste op aan dat u de rekening zou opstellen van de taksen die u ten voordele van ons hebt geïnd, en wij vestigen bijzonder uw aandacht op de gemeentelijke opcentiemen, die een gemeentebelasting zijn, en waarvan wij tot vandaag nog niets gezien hebben.

Dit lijkt de eerste keer te zijn dat de N.V. "OPEX" ook de opcentiemen bij de grondbelasting vroeg. In een rapport van 11-3-1942 antwoordden de Stadssecretaris, de Stadsontvanger en de inspecteur van Financiën dat de N.V. "OPEX" daar geen aanspraak op kon maken, met de volgende argumentatie:

Zeker zou de N.V. "OPEX" en in 't bijzonder M. Lebleu (directeur) die de zaak met de Stad vanaf haar oorsprong behandeld heeft, niet hebben gewacht om haar rechten te eisen, hetgeen nooit gedaan werd, zelfs niet toen "OPEX" in 1935 de uiteenzetting gaf van de aanspraken van de Maatschappij.

"OPEX" brengt ook voor dat de wijzigingen aan het lastenboek geschieden ten opzichte van den ongunstigen stand der Stadsfinanciën;

Wij kunnen ons bij deze uiteenzetting aansluiten, welke eens te meer onze zienswijze bevestigt, ingevolge welke deze wijzigingen geen aanleiding konden geven tot verderen afstand van inkomsten van de Stad, namelijk... de (verpande)opcentiemes...

Deze stelling komt als juist voor, te oordelen naar het artikel 1156 van het burgerlijk wetboek:

Men moet in de overeenkomsten nagaan welke de gemeenschappelijke bedoeling was van de contracterende partijen, veeleer dan zich aan de letterlijke betekenis van de woorden te houden.

De gemeentelijke opcentiemen vertegenwoordigen in de verstreken jaren een belangrijke som, want in 1935 waren in de zone van de concessie, naar een brief van de N.V. "OPEX", al meer dan 250 huizen gebouwd. En welke betekenis diende te worden toegekend aan een nota van 1-6-1935 van de N.V. "OPEX":

Want de welbegrepen belangen van het Stadsbestuur van Oostende dat er naar streefde geen kosten te maken voor de aanleg van de Vuurtorenwijk, bestond er in het uitvoeren van werken zo sterk mogelijk te bevorderen, want met de bebouwing verkreeg de Stad er de voordelen van in de stedelijke bedrijven voor het bedelen van water, gas en elektriciteit, en uit de belastingen.

Dit betekent onweerlegbaar dat de term *alle gemeentelijke belastingen* niet als absoluut bedoeld was, en dat nog belas-

tingen ten goede kwamen aan de Stad.

In een rapport van 29-12-1945 betreffende de geschillen tussen de Stad en de N.V. "OPEX" werd niet langer gewag gemaakt van de eis betreffende de opcentiemen. In algemene zin werd vermeld: "De meeste geschillen tussen de Stad en de N.V. "OPEX" zijn opgelost. De vennootschap ziet af van sommige eisen".

Inzake de toepassing van sommige taksen, protesteerde de N.V. "OPEX" tegen de volgende voorvallen:

1- het vrijstellen van gebouwen van de Mij voor Goedkope woningen "De Oostendse Haard";

2- het vrijstellen van officiële gebouwen;

3- het vrijstellen van de vrije school en de kloostergemeenschap;

4- het wijzigen van het reglement van 1940.

Toen in 1924 het bestek voor het aanbesteden van de concessie werd aangenomen, was het reglement op de bouw- en wegnistaks van kracht, dat door de gemeenteraad was gestemd op 17-9-1915. Dit reglement was letterlijk de hernieuwing voor 10 jaar van dit, aangenomen door de raad op 9-5-1903 en 28-12-1905, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 17-2-1906.

Dit reglement sloeg op:

a) een onrechtstreekse taks op het openen van straten en een indirecte taks op het aardewerk;

b) een indirecte bouwaks op gebouwen, onderverdeeld in 6 categorieën straten;

c) een indirecte en een directe taks op de aanleg van wegverhardingen.

Van deze laatste taks alleen, -- dus op de aanleg van wegverhardingen --, was vrijstelling toegekend voor gebouwen van een openbare dienst (art.13).

Op een verzoekschrift van 26-7-1921 van de Mij "De Oostendse Haard" besloot de gemeenteraad op 23-8-1921 deze vennootschap te ontslaan van de taksen op de wegenis en op het bouwen, voor zover zij er in toestond aan de Stad Oostende af te staan: "de gronden benodigd tot het aanleggen van straten door hare eigendommen".

Bij een raadsbeslissing van 12-12-1922 waren de tarieven opgevoerd.

Op 17-12-1926 werd in de gemeenteraad het reglement voorgebracht betreffende de taksen op het openen van straten, het

bestraten en het bouwen. Hier komt een vrijstelling naar voren, zo blijkt uit het verslag:

Dit voorstel werd, na grondig onderzoek, zonder opmerkingen goedgekeurd, mits de voorwaarde dat de bepaling behouden worde, waarbij de eigendommen wier totale waarde de 30.000 fr niet bereikt, ontslagen worden van de betaling der **bouwtaksen**...

De N.V. "OPEX" eiste voor de gebouwen, die opgetrokken werden door de mij "De Oostendse Haard", de inning van de bouwtaks. De Stad Oostende antwoordde bij brief van 29-11-1932:

Voor de huizen van blok A is de coöperatieve vennootschap "Oostendse Haard" van de betaling van de taks wettelijk vrijgesteld.

De N.V. "OPEX" nam op 3-12-1932 het volgende standpunt in:

- a) de bouwtaks is toepasselijk op de gebouwen van algemeen nut;
- b) zij is het ook op de goedkope woningen van "De Oostendse Haard"

En de Stad Oostende repliceerde:

Luidens een brief van 10-10-1930 van de Bestendige Deputatie, met verwijzing naar de art. 112 en 113 van de Grondwet, zijn alle wetten en reglementen die opgelegd zijn aan de Stad, ook toepasselijk op haar concessiehouder, de vennootschap OPEX. De vrijstelling van de categorieën a) en b) zijn een gevolg van de ministeriële onder-richtingen (zie o.m. de circulaire van 10 maart 1926) en bijgevolg kan de Stad geen bouwtaks vorderen op gebouwen van algemeen nut, noch op de woningen opgetrokken door "De Oostendse Haard".

Het antwoord van de Stad was dus hetzelfde als in de zaak van de subsidies: de Hogere Overheid beslist zó, wij kunnen er niets aan veranderen.

De Stad was kort van geheugen: de vrijstelling voor de mij "De Oostendse Haard" van de taks op de wegenis en het bouwen werd door de raad besloten op 23-8-1921, dus enkele jaren vóór de toewijzing van de concessie. Het proces-verbaal van toewijzing bepaalt sub. 5° dat alle huidige gemeentelijke takken zullen geïnd worden ten bate van de vergunninghouder, en de directeur M. Lebleu of andere leden van de raad van bestuur van de N.V. "OPEX" konden vrij kennis nemen van het taksreglement en de toepasselijke heffingen en vrijstellingen.

Hetzelfde geldt *mutatis mutandis* voor de gebouwen van een dienst van openbaar nut, omdat de vrijstelling van de bestratingstaks in het reglement sub art. 13 al voorzien was in 1905 en steeds zó hernieuwd werd.

Maar over de betekenis van de woorden "dienst van openbaar nut" kon wèl getwist worden, en de N.V. "OPEX" schreef op 1-6-1935:

Naar we vernomen hebben heeft de Stad de bouwstaks noch de bestratingstaks geïnd op de kloosters, de congregatie en de vrije scholen en deze instellingen zijn er niet van vrijgesteld. "OPEX" vraagt de Stad welke maatregelen zij denkt te moeten treffen en of in geval van weigering van de betrokkenen, zij zelf voor het tekort zal instaan.

Dat de geciteerde termen op verschillende wijze konden geïnterpreteerd worden, blijkt uit de bespreking in de raadszitting op 21-1-1938:

M. ELLEBOUDT: ... De gebouwen dienende voor algemeen nut zijn ontslagen van de grondbelastingen. De gebouwen der lagere scholen van het vrij onderwijs moeten toch wel in die reeks gevoegd worden en dit wordt ook gedaan wat de grondbelastingen betreft, maar zij worden door de Stad niet ontslagen van de wegenistaxe noch van de bouwtaxe.

Als er geen grondbelastingen moeten betaald worden, ingevolge de wet die zegt dat die gebouwen ontslagen zijn, omdat hun eigenaars geen geldbejag als doel hebben, is het maar logisch ook dat de Stad geen wegenistaxe heft waarvan de grondbelastingen als grondslag dienen.

Hetzelfde voor wat de bouwtaxe betreft. Immers de bouwtaxe bedraagt zes reeksen die lopen van 0,75 tot 2,25 fr taxe op een m3 gebouw...

M. VROOME, Schepen: ... De vraag van den heer Elleboudt werd onderzocht en ik veronderstel dat gij in het dossier de briefwisseling met de "Union des Villes" gezien hebt. De vraag werd gesteld of een vrije school een gebouw is van openbaar nut of niet? De "Union des Villes" antwoordt ontkennend. De vrije scholen worden dus aan(ge)zien als algemeen nut of van nut, maar niet van openbaar nut. Ik laat dus over aan de welwillendheid van de Gemeenteraad dit in te zien of niet. Moest dat van rechtswege aangezien geweest zijn als een inrichting van openbaar nut, dan were het nutteloos geweest dit in te schrijven...

M. ELLEBOUDT: De wegenistaxe wordt toch berekend op de waarde van de grondbelasting. Wanneer geen grondbelasting bestaat, hoe is het mogelijk een wegenistaxe te berekenen? (2)

Wat nu de kwestie van openbaar nut betreft. Ik heb hier de "Revue van de Union des Villes en zie in nr. 3 van het jaar 1937:

"Het gebouw, dienende tot kliniek (dus van nog minder openbaar nut dan een school), is ontslagen van de grondbelasting, omdat deze instelling eigenlijk geen winstbejag tot doel had."

Dit is een vonnis van het Verbrekingshof, dat gelijk gegeven heeft aan een kloostergemeente.

Ik vraag dus daarmede rekening te houden. De bestratingstaxe is ook gevraagd geweest, maar dit is een vergeldingstaxe. In het onderhavig geval is het toch een kleine zaak die scholen te ontslaan van de bouw- en wegentaxe.

M. PORTA: Bijzonderlijk daar het aan de Gemeenteraad toegelaten is dit te doen. Ik zou dus voorstellen daarvan gebruik te maken.

M. VROOME, schepen: Dit is hier een bijzondere principekwestie. Ik moet U zeggen dat wij daar zo gemakkelijk niet zullen overgaan.

Op 6-12-1938 werd de wegentaks hernieuwd voor twee jaar, en in dit reglement werd het volgend artikel opgenomen:

2. Opmerking: De wegentaks werd toen berekend op grondslag van het kadastraal inkomen.

Art. 2. De belastingsschuldigen die, krachtens art. 4, par. 2 en 3 (goederen van het openbaar domein en onroerende goederen tot nut van 't algemeen aangewend door een eigenaar die geen enkel winstoogmerk heeft), art. 13, par. 1 (verschillen tussen het werkelijk inkomen en het kadastraal inkomen), 2 en 3 (grote oorlogsinvaliden), art. 33 par. 1 (bescheiden woonhuizen die door hun eigenaars bewoond worden), en art. 49 bis par. 1 a) (hoofden van kroostrijke gezinnen) der bij Koninklijk Besluit van 12 september 1936 samengestelde wetten op de inkomstenbelastingen, vrijstelling of vermindering genoten inzake grondbelastingen, bekomen op de wegenistaks dezelfde vrijstelling.

Van de bouwstaks werd deze vrijstelling niet gestemd.

Het reglement op de bestratingstaks (Raadsbesluit van 21-1-1938) legde deze last op de eigenaars van bebouwde eigendommen, maar bij een hernieuwing op 26-9-1939 werd hij gelegd:

c) op de eigenaars die overgaan tot den verkoop van onbebouwde eigendommen gelegen langs den openbaren weg waar bestratingswerken uitgevoerd werden.

Dit ging onopgemerkt voorbij, en daar er van overheidswege geen enkele opmerking kwam over andere punten, werd dit reglement opnieuw zo aangenomen op 21-8-1940.

De N.V. "OPEX" besepte eerst maanden later de gevolgen van deze wijziging, en schreef op 23-3-1941 aan het Stadsbestuur:

"De heren Notarissen van onze stad hebben ons deze zaak toevallig kenbaar gemaakt. Zij ontvingen inderdaad omzendbrieven van den Heer Gemeente-ontvanger, hen aanmanend de taksen te heffen op de eigenaars welke bouwgronden verkopen, erin begrepen de Maatschappij "Opex".
...Indien "OPEX" de taksen op het openen van straten, het aardewerk en op de bestrating moet betalen en dat de opbrengsten op het krediet van "OPEX" overgeschreven worden, zou dit deze bewerking tot nul brengen, zodat de Stad het beloop der taksen zou moeten aanvullen..."

Het Schepencollege besloot aan de Gemeenteraad voor te stellen de nieuwe bepaling in te trekken. Bij de besprekingen in de Raad werd o.a. gezegd:

De heer BURGEMEESTER: Dit artikel werd gestemd in 1939, zonder dat iemand de draagwijdte ervan bemerkt heeft. Het werd ten andere nimmer toegepast. De verkopeningen werden gedaan zonder dat de belasting geïnd werd door den notaris, die ten andere geen kennis gekregen heeft van deze bepaling door de gemeenteoverheid. Dit punt heeft echter onze aandacht getrokken in de laatste tijden, en daar het goedgestemd werd, moest het ook van toepassing wezen. Dit zou echter ene grote belemmering in den verkoop der gronden teweegbrengen, voornamelijk in gronden van "OPEX".

M. ELLEBOUDT: Ik zal een ontkennende stemming uitbrengen... omdat de zaak "OPEX" in die bespreking niet te pas komt, daar de Stad en "OPEX" door een contract verbonden zijn, contract dat door beide partijen moet geërbiedigd worden. Het lastenkohier van de concessie, volledig door het proces-verbaal in de overname, stelt immers vast dat de recuperatietaksen daar geïnd worden ten bate van "OPEX" en op haar krediet ingeschreven worden.

De intrekking van die bepaling werd evenwel gestemd door de Raad, doch de Gouverneur liet op 6-8-1941 weten dat de Bestendige Deputatie over die intrekking een ongunstig advies had uitgebracht, en dat hij derhalve beslist had die Raadsbeslissing niet goed te keuren.

Bijgevolg werden de taksen geïnd van de N.V. "OPEX" bij de verkoop van haar bouwgronden.

De N.V. "OPEX" had tussen 20-1-1941 en 12-8-1941 gronden verkocht waarbij voor ruim 267.000,- fr taksen niet geïnd waren van de verkoopster, dus van haar zelf. Deze taksen werden van haar gevorderd door afname op haar tegoed, en zij werden er vervolgens voor gecrediteerd.

Aangezien uit besprekingen in de Raad blijkt dat de notarissen van de getroffen maatregel niet tijdig verwittigd werden (?), is het begrijpelijk dat de N.V. "OPEX" er voor een zekere periode door verrast was. Nadien kon zij, bij het bepalen van de verkoopprijs van haar gronden, een evenredige som méér vragen van de kopers, die van deze taks ontslagen werden. Alsdan leed de N.V. "OPEX" maar weinig nadeel uit deze maatregel.

De N.V. "OPEX" voerde grondaanvullingen uit in de voet van de concessie, nabij de sluizen van de voorhaven. Zij vroeg aan de Stad de rekening te betalen.

Het terrein behoorde daar aan de Domeinen van de Staat, maar het viel in de zone van de toegestane concessie. Bijgevolg was de bepaling van het artikel 1, 2° van het bestek toepasselijk, dat voorschreef dat deze grond zou onteigend worden "op de uitsluitelijke kosten van den concessionaris". De Stad Oostende heeft zeer ernstig gepoogd deze grond te verkrijgen door middel van een ruiling, maar rond 1931 werd dit voorstel opgegeven omdat het in de bedoeling van de Staat lag hem aan de Stad over te dragen bij een "avenant" van de conventie van 1912 tussen de Staat en de Stad.

De N.V. "OPEX" zou de betaling van de grondaanvulling van dit terrein gevraagd hebben bij brief van 27-10-1938. Zonder de uitvoering van deze werken in twijfel te willen trekken, moet toch gezegd worden dat de N.V. "OPEX" in contradictie was met zich zelf. Een brief van 2-6-1932 van deze vennootschap bevatte namelijk o.a. als argument van verdediging van het niet-uitvoeren van uitrustingswerken:

Welnu, geen enkele rechtbank zal U gelijk geven om de eenvoudige reden dat wij geen werken mogen uitvoeren op gronden die ons niet toebehooren.

Over de grondaanvullingen bepaalt het "avenant" van 14-7-1931 onder meer:

Art. 5.- Zullen door de vergunninghoudende Maatschappij aangeworven en onvergolden aan de Stad afgeleverd worden, de hierna aangeduide gronden, die in rode kleur op het hieraangehechte plan verbeeld staan:

a) al de bedden der straten, lanen, openbare plaatsen, markten en squares, waarvan de rooilijn goedgekeurd is of goedgekeurd zal worden door Koninklijk Besluit;

b) gemengde gemeentescholen:

*Voorhavenlaan en A. Mouquéstraat,
te zamen:*

8.500 m²

c) Parochiale kerken:

8.500 m²

*d) Vervormstation voor elektriciteit
(hoek der Sergeant Debruyne- en
Tilman Suysstraten):*

1.000 m²

e) Kerkhof:

4.500 m²

*f) Sportpleinen
samen*

23.000 m²

45.000 m²

Het gebeurlijk nivelleren der hierboven vermelde gronden zal aan den concessionaris betaald worden tegen 6 fr den m3 aanvulling in profiel gemeten na persing. Deze prijs is gesteund op het indexgetal 900 en zal aan herziening onderhevig zijn in verhouding der verandering van dit getal.

Het artikel 12 van ditzelfde "avenant" bepaalt in zijn laatste paragraaf:

Nochtans, ten einde de taksen voor grondwerk, voorzien door artikel 16 van het tarief-reglement eenvormig te maken, zal de maatschappij op al deze gebouwen een eenvormige taxe mogen toepassen van dertig frank per m2 oppervlakte, begrepen tussen de rooilijn van het gebouw en de middellijn van den aanpalenden straatweg. Deze taks zal terzelftijd de buitengewone bouwaks (openen der straten) bevatten, waarvan sprake in art. 1 tot 12 van het Hoofdstuk I van het tariefreglement van 24 december 1923, herzien bij Koninklijk Besluit van 14 mei 1927.

Men kan al vlug raden waarover een betwisting ontstond: de Stad beweerde dat in het artikel 5 van het "avenant" de zinsnede **de hierboven vermelde gronden** enkel betrekking had op deze opgesomd sub b), c), d), e) en f), en geenszins op de straatbeddingen, aangezien het artikel 12 van het "avenant" toeliet dat de N.V. "OPEX" de taks op het grondwerk voor de straten inde door de opname in een uniforme taks.

Dit is een van de betwistingen die beslecht werd bij een vonnis van 8-7-1942 van het Hof van Beroep te Gent:

"...dat, zo bij artikel 1, alinea 1, van de oorspronkelijke overeenkomst de wegeniswerken ten laste van den concessionaris OPEX gelegd worden, en dat in die werken begrepen worden de aardewerken, uitdelvingen en aanvullingen voor de opening en inrichting der straten, lanen, enz..., nochtans uit het bijvoegsel van 14 juli 1931 blijkt dat het gebeurlijk nivelleren van al de bedden der straten, lanen, openbare markten en squares aan den concessionaris OPEX recht zal geven tot het toekomen van ene vergoeding van zes frank per m3 aanvulling in profiel gemeten na persing;

Overwegend dat het opvallend is dat enkel bij ene loutere onachtzaamheid in het opstellen van het bijvoegsel (avenant), partijen nagelaten hebben de beschikking te wijzigen van artikel 1, alinea 1 der eerste overeenkomst, waarbij de wegeniswerken ten laste van den concessionaris gelegd worden, en dat hun gemeen en definitief inzicht te vinden is in de beschikking van artikel 5 der laatste overeenkomst, waarbij zij op zes frank den m3 de vergoeding bepaalden die aan OPEX voortaan diende betaald te worden wegens de aanvulling der gronden voorzien in voormeld artikel 5 van het bijvoegsel;

Dat, uit den samenhang en algemeenheid der bewoordingen van dit artikel blijkt dat die vergoeding aan geïntimeerde toegestaan werd zonder enige onderscheiding en voor al de gronden die in het artikel vermeld werden, dus ook voor de aan-aardingen der wegeniswerken;

Overwegend dat, aangaande appelante's tegen-werping dat OPEX tweemaal de betaling van de aan-aarding eist, daar die werken haar betaald worden bij middel der taks van dertig frank de m2 voorzien bij artikel 12 - 3e alinea, van de overeen-komst van 14 juli 1931, het ook opvallend is, ge-let op de klare en duidelijke bewoordingen van gemeld artikel 12, dat de taks van dertig frank den m2, waarvan de inning aan OPEX toegekend werd, volkomen onderscheiden en verschillend is van de vergoeding van zes frank per m3 voor het nivelle-ren der gronden toegekend;

Dat daar het recht de taks van dertig frank per m2 te innen door OPEX uitdrukkelijk erkend werd door appellante, het niet volstaat dat deze laatste, om zich van haar verplichting te ontlas-ten, beweert dat de anaardingswerken reeds door de vergoeding van zes frank per m3 betaald werden;

Dat beide bedingen ten voordele van OPEX, in dezelfde overeenkomst van 14 juli 1931 voorkomen en dat dus redelijkerwijze het een beding door het ander niet uitgesloten wordt en dat beide tegelijk hun uitwerksel moeten hebben".

Het betreft hier een post, tegen huidige prijzen, van ettelijke miljoenen frank.

En nu over de deblokking van fondsen van de N.V. "OPEX" en de uitvoering van de werken, waarvoor die deblokking bedoeld was, door het Stadsbestuur van Oostende.

In 1948 wou de N.V. "OPEX" nog van haar hoedanigheid van concessiehouder gebruik maken om de deblokking te verkrijgen van 1.667.600,- fr, die vastgelegd waren als gevolg van de wet van 6-10-1944 ("GUTT-maatregel").

Het Stadsbestuur wenste de Voorhavenlaan volkomen te bekleden met een definitieve rijwegverharding, en burgemeester H. Serruys drong op 19-10-1948 bij de Minister van Financiën aan op het vrijgeven van dit kapitaal van de N.V. "OPEX". Na er op gewezen te hebben dat de N.V. "OPEX" bepaalde werken contractueel diende uit te voeren (o.a. rond de wijk van 38 goedkope woningen opgericht door de zorg van het Ministerie van Wederopbouw), schreef hij:

Het Ministerie van Wederopbouw eist dat de hoger beschreven werken dringend zouden uitgevoerd worden; zij belopen over de 2.000.000,- fr en de N.V. "OPEX" bevindt zich in de onmogelijkheid deze verplichtingen na te komen, doordien in oktober 1944, de opbrengst van recente grondverkopen, ten belope van 2.000.000,- fr. ingevolge de wet van 6 oktober 1944 betreffende de biljetten van de Nationale Bank van België, alsmede de gelddeposito's in landmunt, totaal geblokkeerd werd".

De N.V. "OPEX" kreeg de gewenste deblokking.

De Stad Oostende heeft naderhand zelf de Voorhavenlaan doen verharden (1951-52 - offerte De Vriese : 1.970.546,90 fr.), met inning te haren profijte van de bestratingstaks, en dit met de instemming van de N.V. "OPEX". Hetzelfde gebeurde met andere straten zoals de Vingerlingstraat, Noord-Edestraat, Ed. Hammanstraat, Aimé Liebaertstraat, Thomas Van Loostraat...

Het beloop van de bouwstaks hing rechtstreeks af van de klassering van de straten, en was gesteld op (gemeenteraad 26-8-1924):

1e klasse	:	2,25 fr:m ³	2e klasse	:	1,95 fr/m ³
3e klasse	:	1,65 fr/m ³	4e klasse	:	1,35 fr/m ³
5e klasse	:	1,05 fr:m ³	6e klasse	:	0,75 fr/m ³

De Congolaan (later: Dr. Ed. Moreauxlaan) was in de 4e, de Afrikastraat was in de 5e, en de andere straten in de Vuurtorenwijk waren in de 6e klasse gerangschikt. Onder 5° van het

proces-verbaal van toewijzing van de concessie werd uitdrukkelijk bepaald dienaangaande:

Het is wel verstaan dat de aanduiding der straten in categorieën aan den gemeenteraad voorbehouden blijft.

Het artikel 12, 1ste en 2e paragraaf van het bijvoegsel van 1931 van het concessiecontract luidt:

Bij afwijking van 5° van alinea 3 van het proces-verbaal van toewijzing der concessie zullen alle gemeentelijke taksen geïnd worden ten bate van de vergunninghouder, volgens de in zwang zijnde tarieven in de andere wijken der stad.

Moesten deze taksen gewijzigd worden gedurende den duur der concessie, dan zouden de gewijzigde taksen mogen toegepast worden in den omtrek van de concessie "OPEX".

De rangschikking van de straten in de andere stadswijken geschiedde volgens de waarde van het aangrenzend terrein (uitleg verschaft in de gemeenteraadszitting van 30-5-1905).

Voor de N.V. "OPEX" was de rangschikking financieel van bijzondere betekenis, omdat bv. de verschuiving van een straat van de 6e naar de 4e klasse de opbrengst voor haar bijna zou verdubbelen. Immers, op 31-7-1931 was, als gevolg van de Raadsbeslissing van 6-6-1930, het bijvoegsel ondertekend dat alle gemeentelijke taksen ten goede bracht van de N.V. "OPEX".

De N.V. "OPEX" had al bij een brief van 23-5-1928 de herklassering van de straten aangevraagd, wat toen voor haar nog geen gevolg kon hebben. Mogelijk waren er al besprekingen geweest en in het vooruitzicht van... Wat er ook van zij, het Schepencollege antwoordde op 15-6-1928 dat de klassering maar voorlopig was.

Op 18-9-1931, dus na het ondertekenen van het "avenant" dat de gelijklopendheid van de taksen vooropstelde met die in de andere stadswijken, werd aan de Gemeenteraad voorgesteld de Congolaan van de 4e naar de 3e klasse op te schuiven, en een 13-tal straten van de 6e naar de 4e klasse. Dit gaf aanleiding tot volgende wel zeer eigenaardige bespreking:

M. PEURQUAET: ... Ik spreek niet van de Congolaan, maar van de Noord-Edelaan. Na besprekingen in de Commissie heb ik mij de moeite getroost ter plaatse te gaan zien, om mij te overtuigen of de voorgestelde wijzigingen gerechtvaardigd waren. Aangezien al deze huizen uitsluitend werkmanswoningen zijn, meen ik dat er gene redenen bestaan, alhoewel dezelve nieuw gebouwd zijn, deze in een hogere categorie te plaatsen.

M. de Schepen ELLEBOUDT: Maar alle zijn ontslagen van belastingen, omdat zij boven de 50.000,- fr. niet gaan.

M. GOETGHEBEUR: Ware het niet mogelijk te vernemen met welke andere straten in de stad de bedoelde straten gelijkgesteld zijn?

M. de Schepen VROOME: Deze inlichting werd mij in de Commissie gegeven. De Noord-Edestraat gaat van de 6e categorie naar de 4e. In de 4e categorie komen de volgende straten: de Arbeidersstraat, de Blauw Kas-teelstraat, de Dixmudestraat, de Dorpsstraat, de Duivenhokstraat; deze straten zijn alle van dezelfde rangschikking en ik meen dat de genomen maatregelen zeer billijk zijn.

M. PEURQUAET: Indien deze nieuwe straten in geen hogere categorie gerangschikt zijn dan deze van andere werkmanswoningen, heb ik niets te zeggen, maar ik vrees dat deze gelijkstelling niet zal gevolgd worden.

M. VAN GLABBEKE: Ten, profijte van wien wordt deze belasting geïnd?

M. de BURGEMEESTER-VOORZITTER: De Stad int deze taks en moet dezelve aan de maatschappij overhandigen.

M. VAN GLABBEKE: Ingezien wij daar geen belang bij hebben, waarom deze taks verhogen? ³⁾

... indien ik het goed begrepen heb, is er kwestie de straten te veranderen in rangschikking. Straten, die hedendaags belast werden op 25 centiemes per m³, zullen deze belasting op fr. 0,55 zien brengen. Dat maakt een verschil uit, voor deze personen die bouwen, ten voordele van de maatschappij en niet voor de Stad. Indien de Stad uit deze verandering moest profijt trekken, zou ik daar volgaarne in toestemmen; nu staan wij voor het feit dat deze wijziging ten goede komt van ene maatschappij die, mits zekere voorwaarden, dit contract aanvaard heeft met de Stad. Ik weet niet om welke redenen wij deze maatschappij zouden bevoordelen ten nadele van die mensen, die gaan bouwen.

³⁾ Dit is nogal kras! Het Stadsbestuur ondertekent een contract dat o.m. bepaalt dat de straten in de Vuurtorenwijk zullen gerangschikt worden op dezelfde wijze als in de andere wijken in de stad, en dat de taksen ten goede komen van de vergunninghoudster. Als het in de praktijk moet omgezet worden, komt het deze verplichting niet te na... omdat de vergunninghoudster daar voordeel bij heeft!

Deze zaak werd teruggestuurd naar de Commissie van Financiën en ze werd opnieuw voorgebracht. In de Raadszitting van 18-11-1932, dus meer dan een jaar later.

Door M. Goetghebeur werd voorgesteld te bepalen dat de taksen slechts toepasselijk zijn "van den oogenblik dat de straten volkomen in orde zijn, bv. onder oogpunt van rioleering, enz.

Met algemene stemmen stelde de Raad als volgt de rangschikking vast:

1) derde klas: Congolaan.

2) vierde klas: Voorhavenlaan en straten die uitlopen in de Congolaan, d.w.z. de Stanleylaan, de St.-Antoniuslaan; de Thomas Van Loostraat, de Aimé Liebaert-, Eduard Hamman-Noord-Ede- en Vingerlingstraten.

"Deze beslissing zal geen terugwerkende kracht hebben.

... Voormelde taksen zullen niet toegepast worden op eigendommen van openbaar nut".

Op 8-12-1932 gaf de Stad het volgende antwoord op de vraag van de N.V. "OPEX" tot herziening van de rangschikking van de straten:

Aangezien de bouw thans vooruit gaat, en het aanleggen van het riool- en drinkwaternet in uitvoering zijn, heeft het Schepencollege aan de Gemeenteraad een rangschikking voorgesteld, evenredig met de waarde van de bouwgronden.

Eerst bij brief van 22-8-1933, --weer een jaar later-- notificeerde het College aan de N.V. "OPEX" de beslissing van 18-11-1932 van de Gemeenteraad, er echter aan toevoegend:

De taksen zullen maar mogen geheven worden, wanneer de straten gans in orde zullen zijn.

De taksen werden verder gevorderd op grond van de rangschikking in 1924, ook nog in 1946-47, toen de Congolaan al tientallen jaren geplaveid was.

Na de oorlog, om precies te zijn op 29-12-1945, vroeg de N.V. "OPEX" een herziening aan van het urbanisatieplan.

Na wat over en weer geschrijf over de gevolgen van het uitblijven van dit plan, overhandigde de N.V. "OPEX" de volgende verklaring aan het Stadsbestuur:

De naamloze vennootschap "OSTENDE-PHARE & EXTENSIONS", in afkorting "OPEX", met zetel te Oostende, Leopoldlaan 17, vertegenwoordigd door

1) de heer Louis CHANEY, afgevaardigde-bestuurder, wonende te Pyla s/Mer (Frankrijk), 163, boulevard de l'Océan;

2) mevrouw Jenny Van Parys, zonder beroep, wonende te Oostende, Leopoldlaan 17;

— bestuurders van de vennootschap,

bevestigen zonder voorbehoud het ontwerp van bijzonder plan van aanleg nr. 29 bis "Opex Noord" goed te keuren. Dit plan wijzigt de rooiplannen die de grondslag vormden van het concessiecontract van 1924 en zijn bijvoegsel van 14-7-1931, gesloten tussen haar en de Stad Oostende nopens het tot stand brengen van de Vuurtorenwijk.

Daarenboven verklaart zij onherroepelijk af te zien van elke eis om vergoeding of schadeloosstelling uit hoofde van de wijzigingen en nieuwe beschikkingen in het voornoemd aanlegplan, of uit hoofde van de vertraging die het maken ervan heeft opgelopen.

Deze verbintenis geldt met het uitdrukkelijk voorbehoud dat dit aanlegplan uiterlijk einde november negentienhonderd negenenvijftig door de gemeenteraad van Oostende wordt aangenomen, rekening houdend met enkele detailpunten vermeld en opgenomen in de brief van heden van onze vennootschap.

Oostende, 14 oktober 1959.

De Gemeenteraad keurde het nieuw plan, met opneming van de detailwijzigingen gevraagd door de N.V. "OPEX", voorlopig goed op 16-11-1959.

Een nieuw tijdperk was angebroken. De N.V. "OPEX" werd behandeld zoals elke private eigenaar die zijn gronden verkavelde, en een nieuwe villawijk komt tot stand die reikt tot aan de huidige grens van Bredene.

Daniël DEWULF.

Bredene, december 1989 (III)

Bredene, 28 augustus 1990 (IV)

DE CONCORDIA.
VAN FAMILIEPENSION
TOT
OPVANGSTTEHUIS.

DE IDEE OF HET OPKOMEN VAN DE GEDACHTE.

Achttien april 1922.

Huwelijksdag van Gustave Camille FRANCIER en Bertha Maria PRAET.

Inderdaad, in het register van de burgerlijke stand van de Gemeente Bredene, onder nummer 9, werd genotuleerd dat Gustave, geboren te Bredene op 18 maart 1892, zoon van Desiderius August Josephus FRANCIER en van Nathalia DEFOER en dat Bertha, geboren te Bredene op 18 november 1895, dochter van Augustinus

PRAET en van Renilde Mathilde DEFEVERE op voormelde datum ten Gemeentehuize door burgemeester André ZWAENEPOEL in den echt werden verbonden.

De daaropvolgende dag, 19 april 1922, werd in de parochiale kerk van Bredene dorp Sint Rikiers door pastoor VAN PARIJS het kerkelijk huwelijk ingezegend.

De familie Francier-Praet.

Het jonge gezin, man arbeider en vrouw strijker, nam zijn intrek in een landelijke bescheiden woning, gelegen langs de Sluizestraat nr. 42, thans gekend onder Garage CAPELLE.

Gustave, die bij zijn huwelijk Bertha's dochter Yvonne (geboren te Cureghem op 28 februari 1913) had geadopteerd, was werkzaam als grondwerker en Bertha verrichtte haar dagelijkse dagtaak in de blekerij-wasserij.

De dagelijkse inkomsten werden wat aangevuld door thuiswerk. De vrouw des huizes had spoedig ingezien dat door wassen en strijken voor derden het gezinsbudget wat kon aangedikt worden en manlief mocht na zijn dagtaak de was ophalen en het propere linnen met een steekkar aan huis bestellen. Op deze wijze werden zij dan ook eigenaar van hun woning.

Op 24 januari 1925 werd de familie vergroot, er werd een zoon geboren die op 1 februari 1925 in de kerk waar zij huwden werd gekerstend als Joseph Marcel.

Het gezin werkte hard doch het resultaat beantwoordde niet aan hun verwachtingen, beiden wensten meer.

Bertha's ouders hadden een herberg in de onmiddellijke omgeving van de kerk van Bredene dorp. De zondagvoormiddag kon moeder Renilde wat hulp gebruiken en die vond zij bij haar dochter Bertha, met het logisch gevolg dat Gustave met zijn kroost er de zondagmiddag in de kost was.

Op de zondagnamiddag werd er af en toe door het jonge gezin gewandeld en vanzelfsprekend ging de tocht naar de duinen en de zee, het was een kosteloze trip en gans de familie genoot ervan. Het was heerlijk wandelen in de villawijk en langs het strand. De bestaande hotels: d'ANVERS, de l'ESPERANCE en de HELVETIA genoten hun belangstelling. Ook de florerende cafés, logementshuizen en winkels vielen hen op. Dit alles fascineerde hen zo dat de gedachte bij hen opkwam om de Sluizestraat te verlaten om in de Duinenwijk een of andere handel te beginnen.

De idee was er. De gedachte liet hen niet meer los, het gestrooide zaad kiemde en uiteindelijk werd beslist hun landelijk huisje te verkopen en de opbrengst ervan opnieuw te investeren.

Investeren, maar in wat?

Na rijp overleg, na vele berekeningen -er moest immers een zware lening aangegaan worden- en na vele overwegingen werd de knoop doorgehakt en werd er beslist aan de Duinen een nieuwe woning te bouwen om er een Café-pension uit te baten. De uiteindelijke stimulans voor deze beslissing vond wel haar oorsprong en werd ingegeven omdat Bertha enigszins vertrouwd was met de Horeca sector.

Zoals reeds vermeld baatten haar ouders in de Kerkstraat als het ware onder de kerktoren een café uit waar bij feestelijkheden en overlijdens maaltijden werden geserveerd. Het huis had bovendien enige bekendheid verworven door het door moeder Renilde zelf gebakken koekebrood -eenzelfde fenomeen

vond men in Knokke bij MOEDER SISKI-, waarvan vele badgasten in de loop der jaren hadden genoten.

Eens de beslissing genomen werd er niet meer getalmd en begon de zoektocht voor de aankoop van een perceel bouwgrond.

Dit zoeken verliep niet rimpelloos. De Kapellestraat, vlak bij de Duinenstraat en aansluitend aan de Driftweg, leek de meest geschikte plaats voor de uitbating. Dit was echter te hoog gemikt. De uitbaters van een reeds aldaar gevestigd Hotel slaagden erin de eigenaars van de beschikbare bouwpercelen te overtuigen niet te verkopen.

De heren Christian Fernand A.G.V.Cl.M.Gh. de Séjournet de Rameignies en José du Noyer de Segonzac, eigenaars van een perceel bouwgrond in de Gentstraat met een voorgevelbreedte van 23 m., werden bereid gevonden een gedeelte van voormeld perceel te verkopen.

Het betrof een perceel met een gevelbreedte van 7 m en met een diepte van respectievelijk 29,27 m en 29,04 m, zijnde 204 m² 09.

De verkoopakte werd te Gent, ter studie van notaris Daniël Martens verleden op 1 oktober 1927 voor de prijs van 9.606,80 fr.

Volgens de akte moest er binnen de twee jaren gebouwd worden mits aanvaarding van het bouwplan door de verkopers.

Jos. Qualy, gezworen landmeter, werd aangesteld voor het tekenen van het plan, opdracht die hij op 31 oktober 1927 beëindigde. Het zou een constructie worden met twee verdiepingen, gekend onder de benaming: HOTEL CONCORDIA, met een annexe.

Het gebouw werd volgenderwijze ingedeeld:

- Gelijkvloers:

Café : 5,67 x 4,55 m;
Eetzaal: 5,07 x 4,55 m;
Onderkeldering van de café en van de gang.
Annexe : keuken, achterkeuken, bergplaats en toilet.

- Eerste verdieping:

Voorzijde : twee slaapkamers;
Achterzijde: één slaapkamer, één toilet.
Annexe : twee slaapkamers voor eigen gebruik.

- Tweede verdieping:

Voorzijde : twee slaapkamers;
Achterzijde: twee slaapkamers.

Het plan dat 7 kamers voor de uitbating van het "HOTEL" voorzag werd op 25 november 1927 te Rijsel door de Séjournet goedgekeurd.

De voorbereidingsfase voltooid, kon de bouw aanvangen met

de hoop bij het begin van de zomer 1928 te kunnen starten.

HET PRILLE BEGIN.

De bouw werd een run tegen de tijd. Voor de financiering ervan werd bij de heer André Zwaenepoel, toenmalig burgemeester van de gemeente Bredene, een lening aangegaan van 65.000 fr aan 9,5% interest. De leningsakte werd op 17 januari 1928 verleden ter studie van notaris Edm. Van Iseghem te Oostende. Op 17 januari 1931 werd voor de eerste maal 17.000 fr afbetaald, op 20 januari 1940 was de ganse schuld vereffend.

Dat de bouw flink opschoot en in luttele maanden werd afgewerkt moge blijken uit de verhuis van het gezin. Reeds in mei 1928 werd de Sluizestraat verlaten en nam de Familie Francier haar intrek in de Gentstraat.

Café en hotel werden geopend. De dagprijs voor laagseizoen tot 15 juli bedroeg 27,5 fr per dag, drank inbegrepen. Voor het hoogseizoen werd 35 fr per dag aangerekend.

Met een berg schulden, doch met een wil om bergen te verzetten wachten Bertha en Gustaaf op hun eerste cliënteel, er moest immers van nul gestart worden.

Zoals gebruikelijk kwamen enkelen uit nieuwsgierigheid -kwestie van eens te proberen-, anderen op "persoonlijke aanbevelingen en nog anderen omdat de plaatselijke gekende Hotels reeds volgeboekt waren. De maandelijkse bezoekdag aan het preventorium "Roger de Grimbergen" leverde wat cliënteel voor het Restaurant, waarbij dezelfde menu werd geserveerd als voor het hotelcliënteel. Enkelen onder hen werden regelmatig hotelbezoekers.

CONCORDIA.

Bertha schonk vooral aandacht aan de kinderen. Voor hen werd een speciale, nog lagere prijs, vastgesteld. De jeugdigen

kregen zelfs enkele "pistolets" om op het strand te gebruiken. Dergelijke attenties schonken vertrouwen en werkten zeker aan de opbouw van de latere faam en imago van de Concordia.

De laatste week van juni -kermisweek van de Stad Sint Niklaas- leverde reeds vakantiegangers uit deze stad, de juli-maand was vooral Brussels, Gents- en Luiks getint, terwijl de maand augustus de sinjoren verwelkomde.

In de dertiger jaren liep de schoolvakantie van 15 juli tot 15 september.

Einde augustus, exact op 22 augustus 1928, werd een dochtertje geboren. Het werd op 28 augustus 1928 door pastoor Van Parijs gedoopt en kreeg de namen Georgette Mariette. Deze vreugdevolle geboorte was echter van korte duur, het wichtje overleed tien dagen later in haar geboortedorp Bredene, met name op 2 september 1928.

Het echtpaar leed onder dit verlies. Gelukkig resulteerde het eerste seizoen hoopvol. De start werd niet gemist en de daaropvolgende vijf seizoenen waren voor het Hotel in opgaande lijn. Ter voldoening werd vastgesteld dat het ganse project te kleinschalig was gestart en dat de combinatie Café-Restaurant-Hotel niet de geschikte formule was, rekening houdend met het voorhanden zijnde personeel. Het Café was te tijdrovend en proportioneel niet renderend genoeg.

HOE HET GROEIDE.

Onmiddellijk na het seizoen 1933 werd beslist veranderingen- en uitbreidingswerken uit te voeren aan het gebouw; de benaming "HOTEL" te vervangen door "PENSION" en de uitbating van het Café stop te zetten.

De uitbatingscapaciteit van 7 werd opgevoerd tot 14 kamers.

Op 10 oktober 1933 werd het plan door het College van Burgemeester en Schepenen gezien en goedgekeurd binnen de bepalingen van het

bouwreglement HOTEL CONCORDIA

en op voorwaarde aan de bestaande bouwtekenen te voldoen.

De uitbreiding omvatte de toevoeging van een derde verdieping met vier kamers en een annexe met vijf kamers. De drie overlopen werden voorzien van een toilet, de kamers zelf werden gemoderniseerd en de waskommen werden vervangen door "labo's" met stromend water.

Aan de eetzaal werd een tweede kleinere eetzaal aangebouwd, de keuken en de achterkeuken werden uitgebreid, twee slaapkamers voor eigen gebruik werden ingericht en een tweede toilet werd naast het bestaande toegevoegd. Deze werken waren voltooid voor de aanvang van het zomerseizoen 1934.

Deze nieuwe investering woog zwaar op het gezinsbudget. Maar zoals reeds vroeger geciteerd, de wil was er. Gelukkig had Gustaaf, zelfs gedurende de crisisperiode, zijn dagelijkse job. Bertha, bijgestaan door twee dienststers en haar echtgenoot na zijn werkuren, runde de zaak.

De faam van het Pension groeide en het verwierf faam ten lande. Het zomerseizoen, met volledige boeking, nam de laatste week van juni aanvang tot einde augustus en deinde verder uit tot de jaarlijkse sluitingsdag rond 20 september.

De zaak floreerde. De periodieke afbetalingen werden geregeld en nog wat spaarcenten werden op zij gezet.

Dit alles vergde veel energie en werk.

Helaas, deze continuering werd abrupt afgebroken. Nog enkele vakantiegangers werden geboekt gedurende de paasvakantie 1940. Enkele weken later, op 10 mei 1940, trok het Duitse leger over de grenzen van onze neutrale staat. Tijdens deze meidagen overnachtten nog enkele vluchtende cliënten op weg naar Frankrijk. Gedurende vier lange bezettingsjaren was er geen sprake van toerisme en bleef het Pension gesloten.

DE OORLOGSPERIODE

De Belgische kust kreeg ongevraagde niet betalende toeristen, die maar niet wilden vertrekken, ze waren getooid in het Feldgraue uniform. De bewegingsvrijheid van de kustbewoners werd beperkt. De duinen werden doorploegd van loopgraven. De Wehrmacht bouwde een verdedigingsgordel tegen Engeland. Het betreden van het strand was verboden en in bepaalde zones werden mijnen gelegd. In de meeste Hotels waren Duitse soldaten gelegerd. Op het plat dak van Hotel Cosmopolite werd afweerschut geïnstalleerd. Talrijke bunkers werden gebouwd. Langs de Koninklijke weg en op het vlakke gedeelte van de duinen werd een spoorweg aangelegd. Via deze spoorweg werden vier grote spoorwegkanonnen geplaatst ter voorkoming van een Engelse invasie. Langs gans de Belgische kust werd bovendien afweerschut geplaatst. Einde 1941, begin 1942, begon immers de geallieerde luchtmacht Duitse stellingen te bestoken. Er werd een "Sperrgebiet" aangelegd. Het werd de kustbewoners verboden

naar het binnenland te gaan. Wie om gegronde redenen buiten het "Sperrgebiet" wilde reizen moest in het bezit zijn van een door de bezettende macht afgeleverde "Ausweiss". Dit alles noodzaakte de Familie Francier de kelder te versterken en er gedurende een tweetal jaren te slapen.

Om het Pension van beschadiging te sparen werd alles in het werk gesteld om geen Duitse soldaten te moeten herbergen. Dit lukte. Bij een schietoefening van de spoorwegkanonnen sneuvelden een gedeelte van de glasramen, o.m. die van de eetzaal.

Alhoewel de Concordia niet gebruikt werd voor inkwartiering werd vanaf 1943 de eetzaal, zonder vensters maar voorzien van rolluiken, gebruikt als "Unterricht Saal". Bij het einde van elke les werden die oudere soldaten door de lesgever toegeroepen "Verswinden Sie durch Tur und Fenster".

De angstvallige zorg van Gustaaf en Bertha ter bescherming van hun eigendom mocht echter niet baten. Begin september 1944, de laatste dagen van de bezetting, de spoorwegkanonnen waren reeds verdwenen en operationeel gemaakt aan het Russische front, werden de inwoners van de Duinenwijk door de Duitsers aangemaand binnenhuis te blijven. De militaire installaties zouden opgeblazen worden doch de burgers zouden er geen schade van ondervinden. De werkelijkheid was heel anders. Tonnen beton werden in de lucht geslingerd en vlogen tot 2 km ver. Bijna geen enkele ruit bleef geheel, sommige huizen werden volledig en andere half verwoest. Op de koop toe werden bij vergissing door engelse vliegtuigen bommen gegooid langs de Koninklijke baan en langs de tramsporen waardoor nog meerdere scheuren in de reeds zo gehavende huizen ontstonden.

De Concordia werd evenmin gespaard en was er erg aan toe. De annexe was volledig vernield en met behulp van materiaal uit het zwaar beschadigde hoofdgebouw slaagde men erin twee woon- en slaapkamers bewoonbaar te maken. Het dak werd voorlopig hersteld met pannen die gehaald werden waar ze te vinden waren.

Dit was de trieste bilan die de bezetter aan de familie achter liet.

DE HEROPBOUW EN DE NIEUWE START.

Pas in 1947 kon opnieuw gestart worden. Tijdens de jaren 1945 en 1946 werd intens gewerkt aan de wederopbouw. De oorlog-voor ons althans- eindigde in mei 1945. De Bredense duinen en het strand werden ontijdend en gezuiverd van alle oorlogsmateriaal. Nog bestaande bunkers, bunkerresten en gemetselde loopgraven werden ontmanteld. Het puin werd zo goed en zo snel mogelijk opgeruimd.

Ook aan de heropbouw van de Concordia werd gedacht. oorspronkelijk bleef het bij denken. Tijdens de bezettingsjaren was het spaarpotje opgeleefd. Het weinige resterende geld werd met de "Guttoperatie" omgewisseld.

Einde december 1945, begin januari 1946, kreeg Jos. Van Der Banck, architect - expert Bouw-en Deskundige uit Oostende, opdracht om een dossier samen te stellen voor het Ministerie van Wederopbouw ter recuperatie van de geleden oorlogsschade. Dank zij een compleet en goed gemotiveerd dossier verkreeg de vraag prioriteit. De uitbetaling van de oorlogsschade zou pas een paar jaren later geschieden.

De spoedige wederopbouw van de Concordia kon wegens een gelukkig toeval gebeuren.

De Heer en Mevrouw Alexander Gevaert uit Sint Agatha Berchem, trouwe cliënten van het Pension, brachten in 1946 een bezoek aan Bertha en Gustaaf. Alexander werkte sedert jaren in de "Usines Nestor Martin". Daar de wederopbouw van het Pension enkel zou kunnen gebeuren bij de uitbetaling van de Oorlogsschade en daar die verrekening nog enige tijd op zich zou laten wachten kon er geen sprake zijn van een spoedige wederopbouw. De familie Gevaert deed een voorstel, dat voor het gezin Francier nieuwe perspectieven opende. Zij verschafte geld aan een zeer, maar dan ook zeer lage interest. Op slag waren alle financiële belemmeringen voor de wederopbouw verdwenen en kon er een nieuwe start genomen worden.

Het past hier ook postuum hulde te brengen aan voormelde familie, die als het ware als een mecenas optrad.

Georges Van Horen, grootvader van de huidige burgemeester van Bredene, geholpen door Gustaaf, hebben in een korte tijdspanne de Concordia heropgebouwd.

De nieuwe start werd dan ook genomen in de zomer 1947. De dagprijs werd vastgesteld op 125 fr per dag en per persoon voor het laagseizoen en werd opgevoerd tot 150 fr voor het hoogseizoen, drank inbegrepen (tafelbier of spuitwater).

OVERLIJDEN VAN DE BEZIELER.

Er werd een beloftevolle start genomen, het kusttoerisme nam immers uitbreiding. De oorlogsschade werd periodiek uitbetaald, de schulden werden gedelgd. Na een paar jaren kon Gustaaf zijn dagelijkse job opzeggen en zich volledig ten dienste stellen van zijn echtgenote, de bezielster, het hart van de onderneming.

Helaas, op het ogenblik dat Bertha het wat rustiger kon nemen en ook wat van het leven te genieten, sloeg het noodlot opnieuw toe. Zij werd voor een banale heelkundige ingreep opgenomen in het Bijloke Hospitaal te Gent. Een zevental dagen na de operatie op 2 mei 1953 overleed zij, op nauwelijks 57 jarige leeftijd, aan de gevolgen van een postoperationele embolie.

Aldus eindigde het leven van een vooruitziende vrouw, die jarenlang hard had gewerkt voor een beter bestaan van haar gezin. Van het uiteindelijke resultaat van haar zwoegen heeft

zij nauwelijks genoten.

Het nieuw seizoen stond voor de deur. Voor het weekend van Pinksteren was het Pension volgeboekt.

Na overleg, besliste Gustaaf, bijgestaan door zijn gehuwde zoon, die in het Gentse woonde de zaak verder uit te baten. Een nicht van de overledene bereidde de maaltijden. Zoon en schoondochter verbleven gedurende de zomermaanden in Bredene om de zaak te helpen runnen.

huwelijksfoto van de echtgenoten Francier-Praet.

Het Pension bleef verder op volle toeren draaien, doch de geest en de sfeer van weleer was er niet meer aanwezig. De ziel: de patrones ontbrak.

Alhoewel de uiterste zorg werd besteed aan de bediening van het cliënteel miste men de zo noodzakelijke vriendelijke omgang van een familiepension. Na zes seizoenen werd dan ook beslist de inboedel te verkopen en de zaak over te laten.

EINDE VAN HET FAMILIEBEDRIJF.

Op 5 januari 1959 werd aan Gilberte Deschacht, echtgenote van Gustavus De Jonckheere, de uitbating en de roerende goederen van het Pension Concordia afgestaan en verkocht. Op dezelfde datum werd aan voormelden het Pension, met ingang van 1 maart 1959, verhuurd voor een periode van negen opeenvolgende jaren.

Gilberte had jarenlang gewerkt in het Pension Jean en was aldus vertrouwd met de horecasector.

De eerste jaren was de verhuurder hen tijdens het hoogseizoen behulpzaam in de keuken.

Zij baatten het Pension uit tot en met het zomerseizoen 1973, zijnde 15 jaren.

Op 21 februari 1974 werd met Mevrouw D. Schillewaert-monstrey een handelshuurovereenkomst gesloten voor de uitbating van het Pension met ingang van 1 maart 1974 en dit voor de duur van negen opeenvolgende jaren.

Na negen jaren werd de zaak overgenomen door de schoondochter Mevrouw Brenda Schillewaert-Bossaer. Ook zij onderschreef op 9 maart 1981 een handelshuurovereenkomst voor de duur van de negen opeenvolgende jaren met aanvang op 1 april 1981. Volgens voormeld contract mochten de verhuurders gedurende die negen jaren de huurprijs niet verhogen. Als tegenprestatie beloofde de huurster met eigen middelen veranderingswerken inzake brandveiligheid te bekostigen. Zonder kennisgeving aan de verhuurder werd deze laatste verplichting omzeild door de classificatie "Pension" te laten veranderen in "Logementshuis".

Wegens de niet nakoming van de belofte hebben de erfgenamen van Gustaaf Francier, die inmiddels op 87 jarige leeftijd op 1 juli 1979 in Oostende was overleden, beslist bij het einde van de huurovereenkomst de huur op te zeggen en het pand zo spoedig mogelijk te verkopen.

VERKOOP EN VERANDERING VAN BESTEMMING.

Op 23 november 1989 werd ter studie van notaris Françoise Proot te Brugge de Concordia verkocht aan de V.Z.W. ONTHAALTEHUUS "DE BRUGGE".

Het onthaaltehuis werd opgericht in oktober 1974 met als belangrijkste doelstelling "hulp te verlenen, zowel van materiële als van morele aard aan delinquenten, sociaal gehandicapten en hun familie. "DE BRUGGE" is erkend door het Gemeenschapsministerie van Welzijn en Gezin en is aangesloten bij de Vereniging der Vlaamse Onthaaltehuizen.

Er wordt gezorgd voor de opvang en begeleiding van volwassenen alleenstaande sociaal gehandicapten, daklozen, ex-gedetineerden, landlopers, alcoholisten en andere toxicomanen.

De verblijfsduur is in principe 6 maanden tot 1 jaar crisisopvang.

De begeleiding omvat drie aspecten:

- een grondige voorbereiding van iedere opname;
- de eigenlijke psycho-sociale begeleiding met aandacht voor problemen zoals budgetteren, hygiëne, ontwikkelen van sociale vaardigheden, afbetalen van schulden en boeten, herstellen van familiebanden, zoeken naar werk, re-

latie- en verslavingsproblemen, enz. ;
de nazorg (begeleid kamerwonen, beschut wonen).

Sedert haar oprichting in 1974 realiseerde "DE BRUGGE" ongeveer 66.000 overnachtingen en werden er tot heden 850 personen, thuislozen, geholpen.

"DE BRUGGE" is dan ook een begrip in de Oostendse hulpverlening en heeft haar noodzaak duidelijk bewezen.

Tot slot hoop ik dat de CONCORDIA, waar de nodige accommodatie om ernstig te blijven werken aanwezig is, op materieel vlak een serieuze verbetering zal zijn voor "DE BRUGGE".

Ik wens dan ook het Onthaaltehuis "DE BRUGGE" alle heil toe!

Finestrat (Spanje), 12.04.1990.

Jos. FRANCIER
Lic. Criminologie
M.A. Oosteuropakunde
Erebestuursdirecteur R.U.GENT.

Aan mijn Ouders
In dankbare herinnering.

HET HAKENKRUIS.
korte geïllustreerde bijdrage
DOOR CHRISTIAN STUBBE.

Etymologie: Swastika of svastika, Sanskriet woord, letterlijke betekenis: gelukkig.
Samengesteld uit: su : goed, wel
 asti : zijn
 ka : aanduidend.
svasti = welzijn.
het is dus een gelukssymbool.

De Romeinen noemden het kruis : crux gammata, vandaar in het Frans: croix gammée. In feite bestaat het kruis uit vier armen met 4 griekse hoofdletters gamma. De haken kunnen naar rechts gekeerd zijn (volgens de zin van de zon-omwenteling) of omgekeerd. De Indiërs noemen de beide vormen Swastika. In West-Europa noemt men de tweede vorm: sauvastika, wat echter verkeerd is, aangezien dit laatste in het sanskriet de volgende betekenis heeft: "die betrekking heeft op de swastika".

De oorsprong is onbekend. Nochtans vindt men het symbool reeds in de ijzertijd. In het Oud-Perzisch rijk, te Susa 4.000 j.v.Ch., in Voor-Indië (vallei van de Indus). In Turkije, 5.000 j. v. Ch.; bij de Hittiten, 8e eeuw v. Ch. Ongeveer rond die tijd vindt men het in China, Japan, Maleisch archipel, later in Polynesië. In geheel Amerika: bij de Pueblo indianen (USA - Mexico), langs ongeveer alle stammen van midden-Amerika tot in het Braziliaanse oerwoud. Aan de Goudkust van Afrika, bij de Ashanti's, in Soedan en in Congo. Tenslotte in Europa, bij de Grieken: Mykeense tijd, Troye, in de catacomben te Rome, in Scandinavië bij de Noord Europese volkeren.

De Belgische professor G. d'Alviella schreef einde vorige eeuw: "Er is haast geen symbool, waarvan een groter verscheidenheid van uitleggingen vastgeknoopt is dan aan het hakenkruis". De swastika komt in zoveel gebieden voor, dat de verleiding groot is om te denken dat het een symbool met een algemene betekenis is.

In China betekent de naar rechts draaiende swastika "Yin", het vrouwelijke, passieve en aardse element. De naar links draaiende swastika betekent "Yang", het mannelijke, actieve en hemelse element. Het samenspel van Yin en Yang geldt in de klassieke Chinese filosofie als de basis waarop de hele kosmos rust.

Boeddhisten beschouwen de swastika als het symbool voor het hart van Boeddha.

Bij de Jāinisten is de swastika het belangrijkste teken en is het, het symbool van de wedergeboorte (zie verder).

Bij de Skandinaviers wordt het aanzien als de hamer van de dondergod Thor en een teken dat onheil moest voorkomen en zo gebruikt als afweermiddel tegen brand en bliksem inslag.

De vroege christenen gebruikten de swastika soms in plaats van het romeins kruis. Daar de swastika voor deze mensen een symbool van eenheid en volmaaktheid betekende, werd het ook bij de verchristelijking, een symbool voor scheppende volmaaktheid in de figuur en de leer van Christus. Zoals een franse theoloog vaststelde: "Le swastika est le symbole de la génération des cycles universels, des courants d'énergie: non du monde, mais de l'action du Principe à l'égard de la manifestation. C'est dans ce sens qu'il pu être longtemps considéré comme l'emblème du Christ".

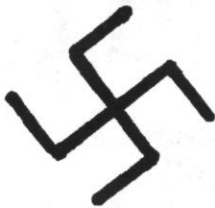
In Indië staat het voor negen hemelse godheden, met als middelpunt de zon. De negen hindoe godheden (graha) zijn: de zon, de maan en de vijf planeten die wij met het blote oog kunnen zien: Mercurius, Venus, Mars, Jupiter en Saturnus, daarbij hebben wij Rahu en Ketu, de twee punten aan de hemel waar de baan van de maan ogenschijnlijk die van de zon snijdt. Als zon en maan samen op deze punten komen dan vindt er een zonsverduistering plaats. Het hakenkruis lijkt dus te verwijzen naar de structuur van ons zonnestelsel en daarmee naar een soort orde en energie, waarvan het hele leven afhankelijk is.

Door een toeval in de geschiedenis is de swastika verkeerd in het nazisme terecht gekomen en werd het samen met de nazi vereenzelvigd en tenslotte veroordeeld, verkeerd veroordeeld, want het heeft er niets mee te maken. De swastika is steeds een positief teken geweest, nooit als iets negatiefs gebruikt. Wanneer nu de nazi's destijds echter een geheel ander teken hadden gekozen, was dat het symbool van Hitlers wandaden geworden. Niemand had zich dan druk gemaakt om het hakenkruis. Laten we daarom maar ophouden met het veroordelen met een symbool eigen aan onze voorvaderen en misbruikt door een tiran.

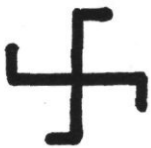
TAPIJTEN uit China, Tibet, Nepal en Kaukasië.

RUNEN.

GODSRUNE:
de God, de alverwekkender
"alles komt van God en
keert terug naar God".

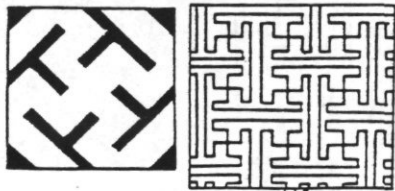
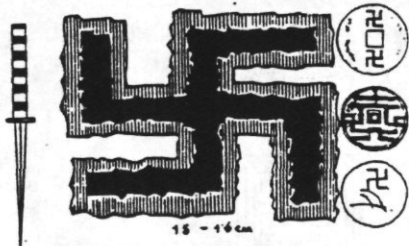
VOLKSVERWEER.

ZONNERAD: werkzaam leven.

WOLFSKRUIS:
gemaakt uit twee wolfsangels, symbool van
de nacht; volgens de Germaanse mythologie
zijn er 2 wolven, Sköll en Hati, die de
maan vervolgen tot aan het einde van de
wereld. Daarbij is de wolf het symbool van
de list en de voorzichtigheid.

Egypte en het Oosten

Indië, Summerië en Hittiten

aardewerk uit Turks boerendorp
Halicar 5750 j.v.ϕ

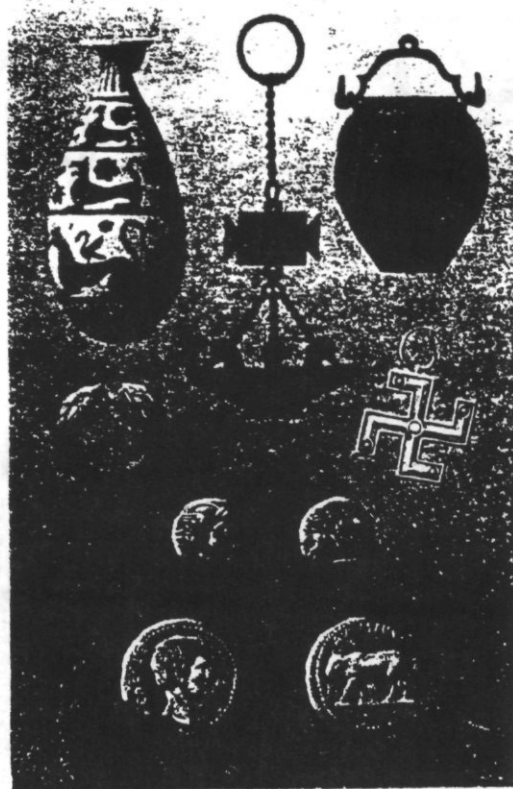
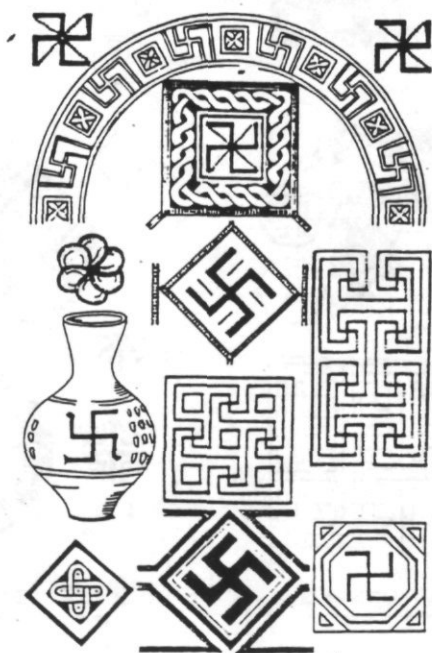

Mesopotamië 5000 j.v.ϕ

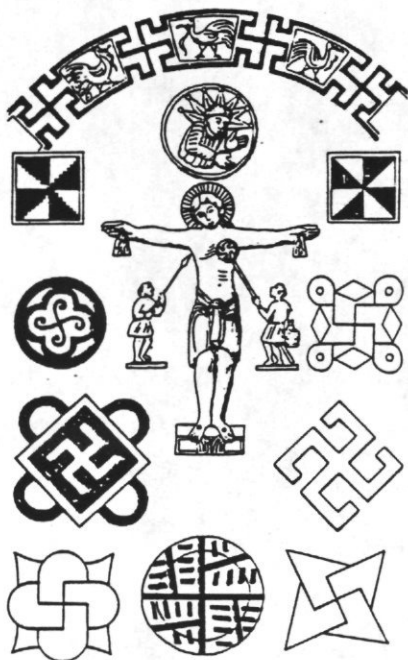
Griekse doos van keramiek
uit de achtste eeuw v.Chr.
(Museum voor Keramiek,
Athene).

Gallo Romeinen

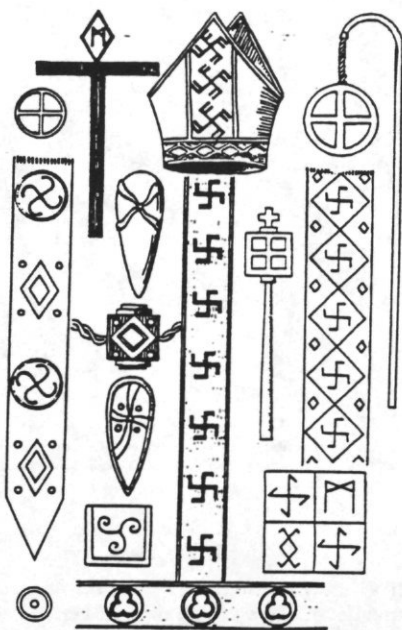
vroeg christelijk westen

vroege middeleeuwen

vroeg christelijk Gallie

Normandië ± 1000 na ±

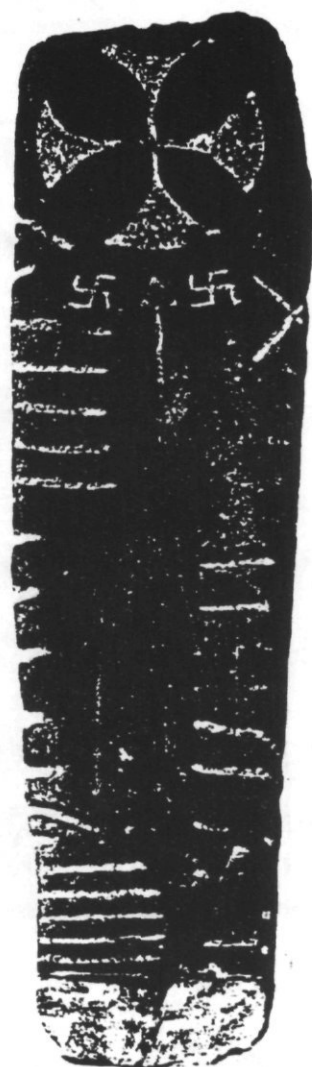
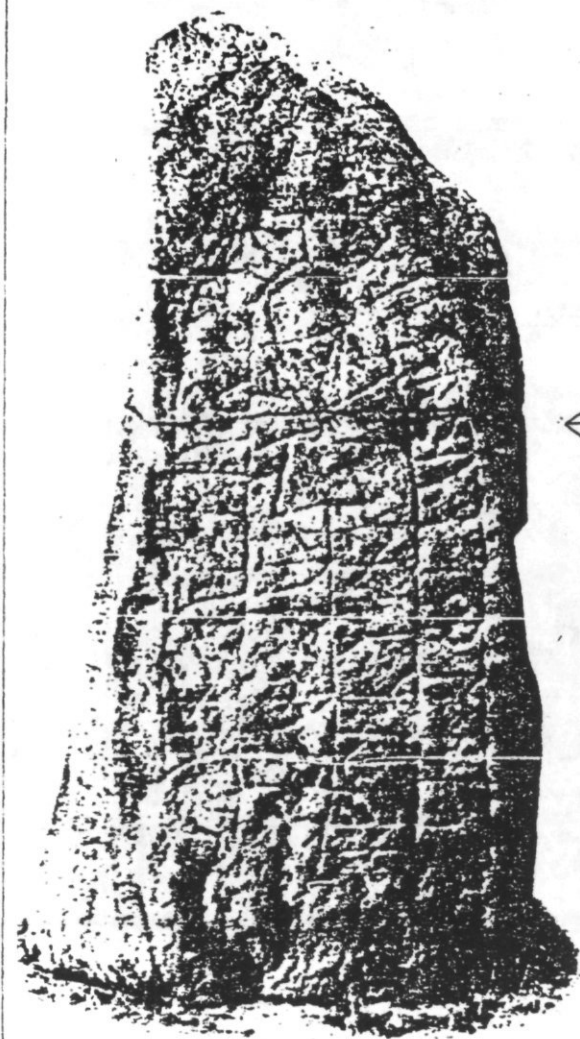
Melchior Broederlam, *Boodschap aan Maria*, detail uit de beschilderde buitenzijde van het linkerluik van een beeldhouwd retabel door Jakob de Baerze, 1399. Dijon, Musée des Beaux-Arts.

let op de vloer

Date, the beginning of the 16th Century.

FROM AN ENGRAVING ON WOOD.

STEEN VAN VALLABERGA.

Is een kenootaf (schijngraf of ledig graf) der Lidmannen, het waren Deense Vikingen, die in Engeland de bevolking in bedwang hielden. Ze waren in feite betaalde huurlingen en duidelijk gelovige christenen.

Keltische gedenksteen uit de 4e eeuw na Christus (Ierland).

US Army Divisions

45th Div. (old)
1920
 48th Div.*
 55th Div.
 66th Div.
 76th Div.

45th Div.
 48th Div.
 59th Div.*
 69th Div.
 77th Div.

46th Div.*
 49th Div.
 63rd Div.
 70th Div.
 78th Div.

46th Div.
 50th Div.
 65th Div.
 71st Div.
 79th Div.

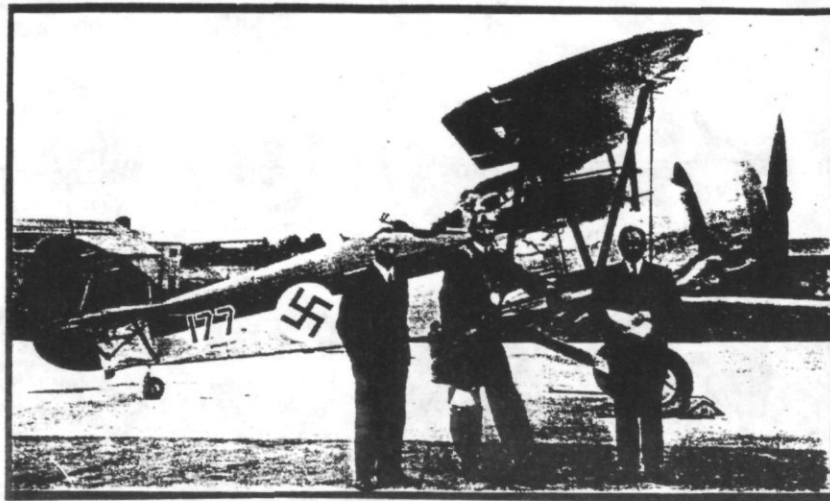
47th Div.
 51st Div.
 66th Div. (old)
 75th Div.
 80th Div.

* Note - These units were never organized, but patches were approved for them.

Letland: nationaal embleem, rood, gekanteld

rood

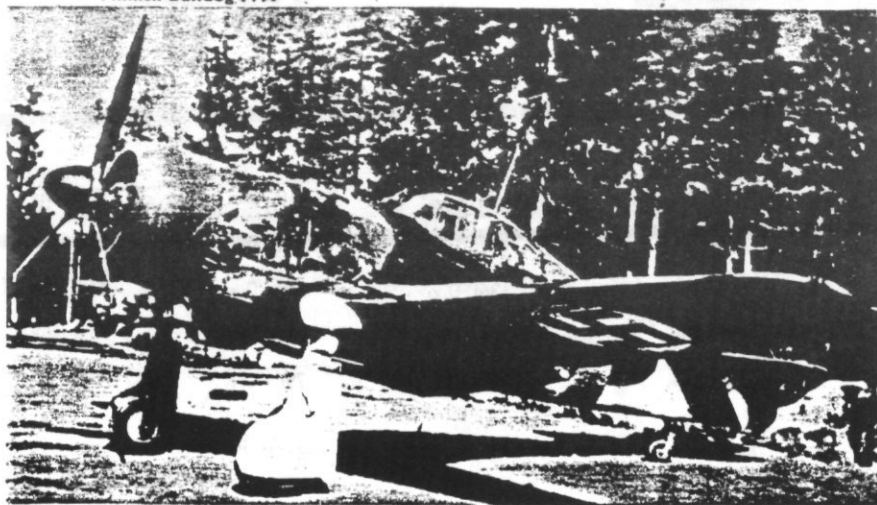
Het lettisch hakenkruis werd genoemd: donder kruis of vuur kruis ("Pērkona krusts" of "Uguns krusts")

Finland: nationaal embleem, blauw, horizontaal

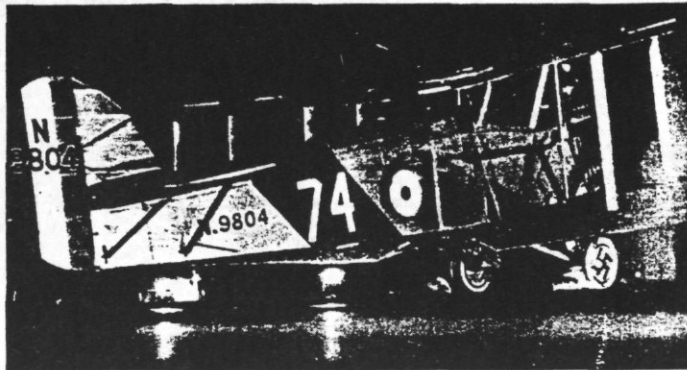
Finnish Bulldog IVA

blauw

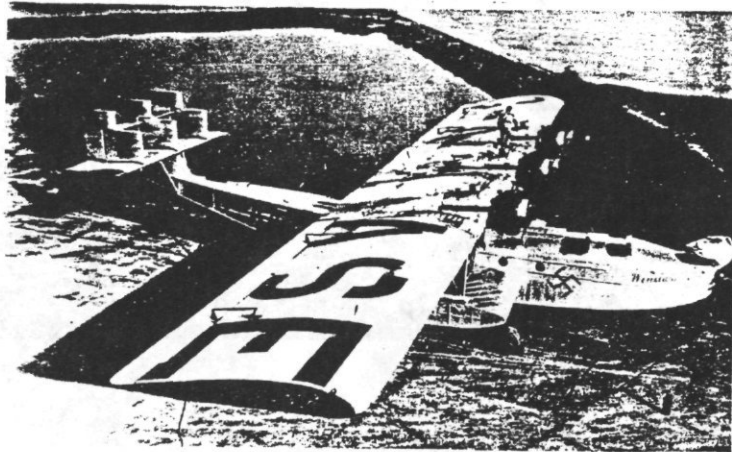

Engeland

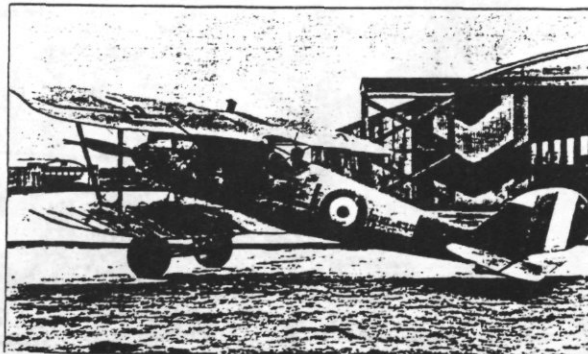
Blackburn Dart N9804, with swastikas on its wheels, making the first night landing on an aircraft-carrier, H.M.S. "Furious"

Enclosed is a photo of a Blackburn Dart with swastikas on the wheels, which I like to think would be included should anyone model this particular aircraft, or even build a flying replica. Incidentally, this is N9804 and I think it was taken on 1st July 1926, after F/Lt. Gerald Boyce had touched down on H.M.S. *Furious*, having made the first night landing on a carrier at sea. Perhaps the swastikas were painted on as the pilot thought he needed extra luck!

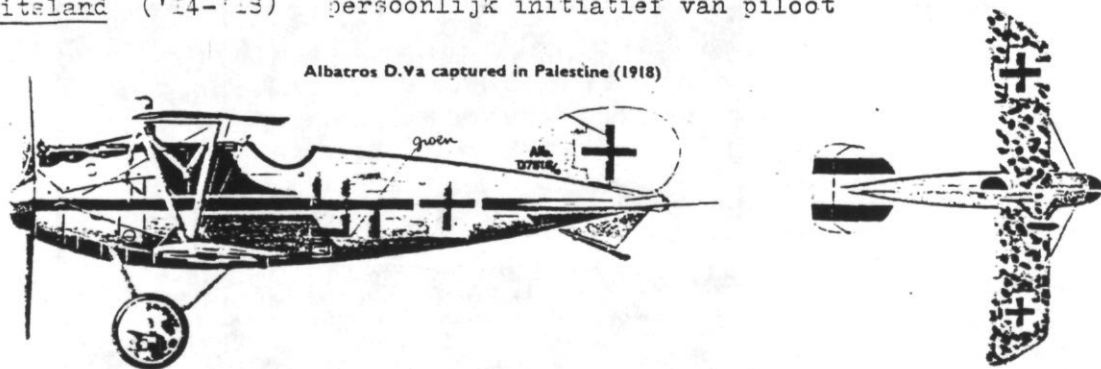

Air Yacht "Windward" III

Duitsland ('14-'18) persoonlijk initiatief van piloot

Albatros D.Va captured in Palestine (1918)

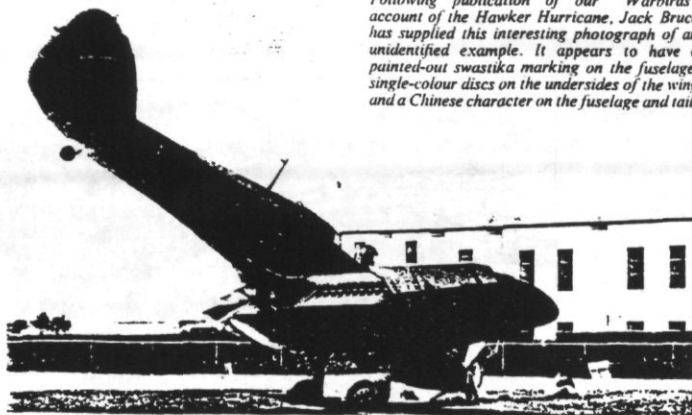

D.Vs and D.Vas of Marine Feld Jasta 2, led by Lt. Theo Osterkamp at Jabbeke !

China

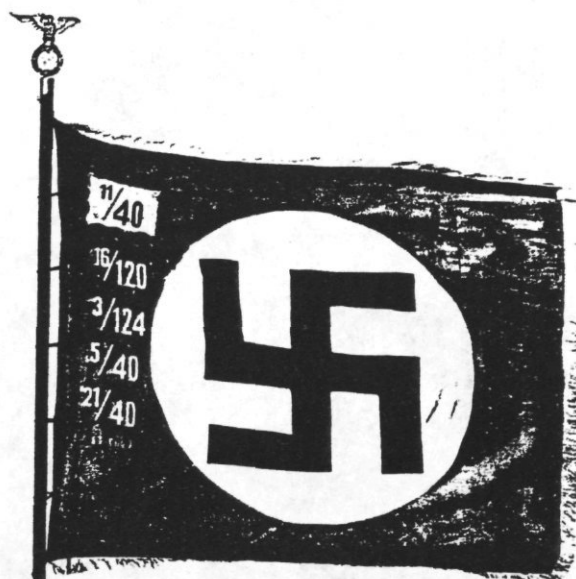
Following publication of our "Warbirds" account of the Hawker Hurricane, Jack Bruce has supplied this interesting photograph of an unidentified example. It appears to have a painted-out swastika marking on the fuselage, single-colour discs on the undersides of the wing and a Chinese character on the fuselage and tail.

NSDAP

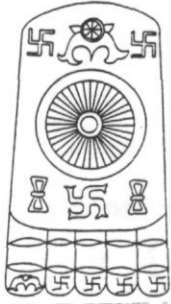
in 1920 wapperde de eerste, met de hand gemaakte hakenkruisvlag van de nazi-partij

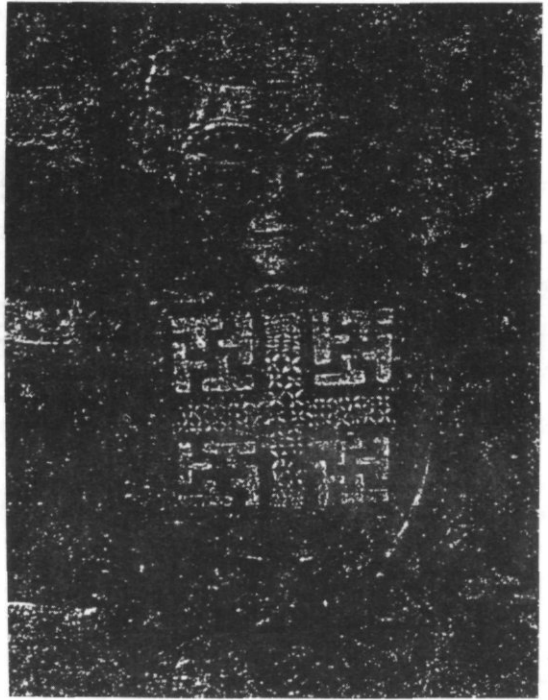
STURMPAHNE in der frühen Form, komplett mit Stange und Fahnenspitze, diese ergänzt. Aus dem Sturm 11 der Standarte 40.

BOEDDHISME.

voetafdruk van Boeddha.

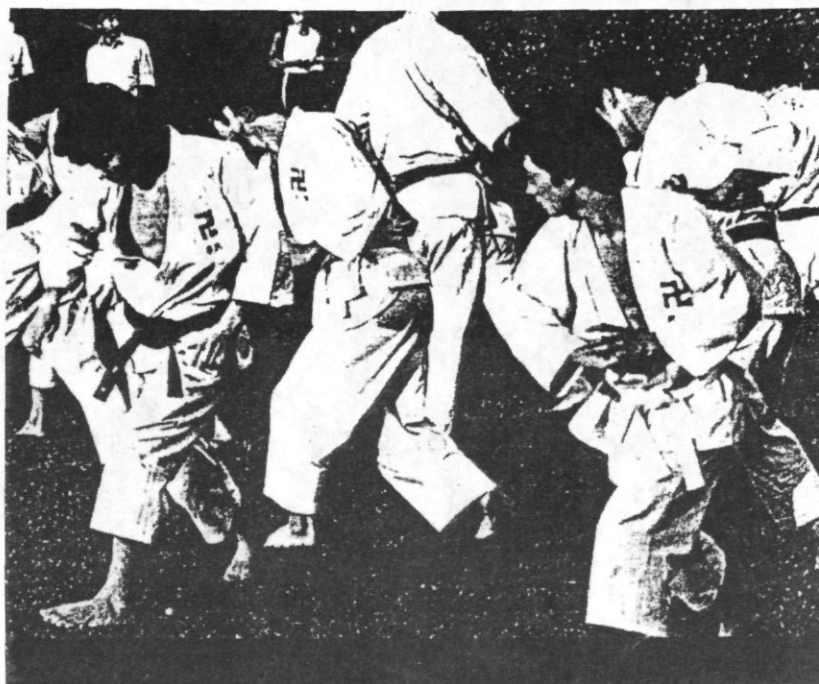

Zegel van Boeddha, gevonden bij Vikingboot te Oseberg (veroveringstochten der Vikings).

Mislukte zelfmoordpoging van Japanse generaal Tojo (1945).
Let op het kussen.

Japanse judoclub 1986.

oudere vorm van svastika op
Boeddhistische tempels.

JAÏNISME of DJAINISME:

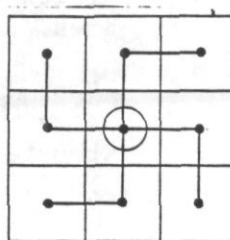

Is een godsdienstige-wijsgerige
sekte in Indië, die samen met
het Boeddhisme ontstond in
kringen van edelen en krijgers,
tegen suprematie van de Brahma-
nen.

Voor hen symboliseert de svas-
tika de 4 vormen van wederge-
boorte in de godheid, de mens-
heid, de hel of in het dier.

INDIE.

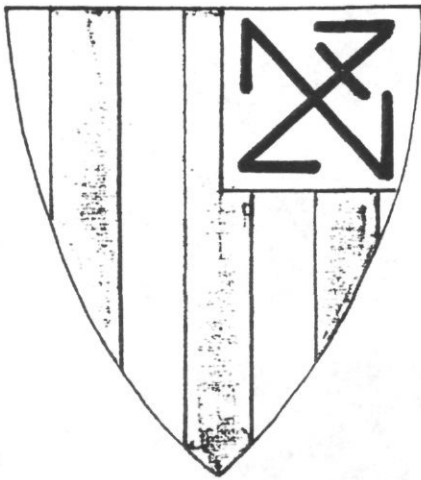
In Indië hebben alle hindoetempels het hakenkruis, hetzij gebeiteld in de muur, hetzij als vlag wapperend op het dak.

In het hindoeïsme staat het hakenkruis voor negen hemelse godheden, waarvan de zon het middelpunt is.

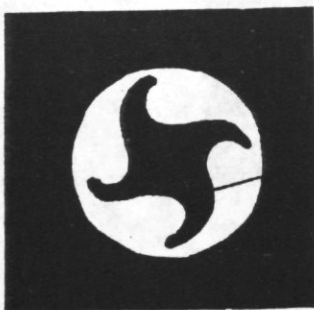

In «CALMPHOUTANIA» 33 Jg. nr. 2 — tijdschrift van de oudheidkundige kring — lazen wij een bijdrage van L. Vercammen: «Oude wanmolens in onze heerlijkheid». Hierin vinden wij de bevestiging dat deze wanmolens — om het koren van het kaf te scheiden — in onze noorderkempen reeds op het einde van de jaren 1600 door onze boeren gebruikt werden, maar tevens hoe zij in hun versieringen op deze wanmolens aan het begrip natuur - bron - leven - familie, op een sublieme wijze uitdrukking gaven.

Verschillende welgestelde Vlaamse families uit de middeleeuwen en de renaissance, hadden het hakenkruis in hun heraldisch wapen of in hun huismerk, zoals bvb. bij J. Suetory, schepen van Aarschot in 1529 en het wapen van de Aarschotse schepen A. Standart (1468) waarvan hier een afbeelding.

Hedendaagse socialistische eenheidspartij van Syrië.

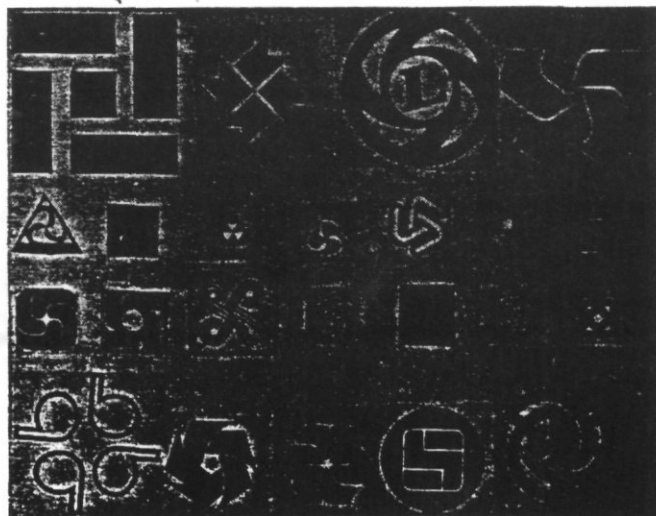
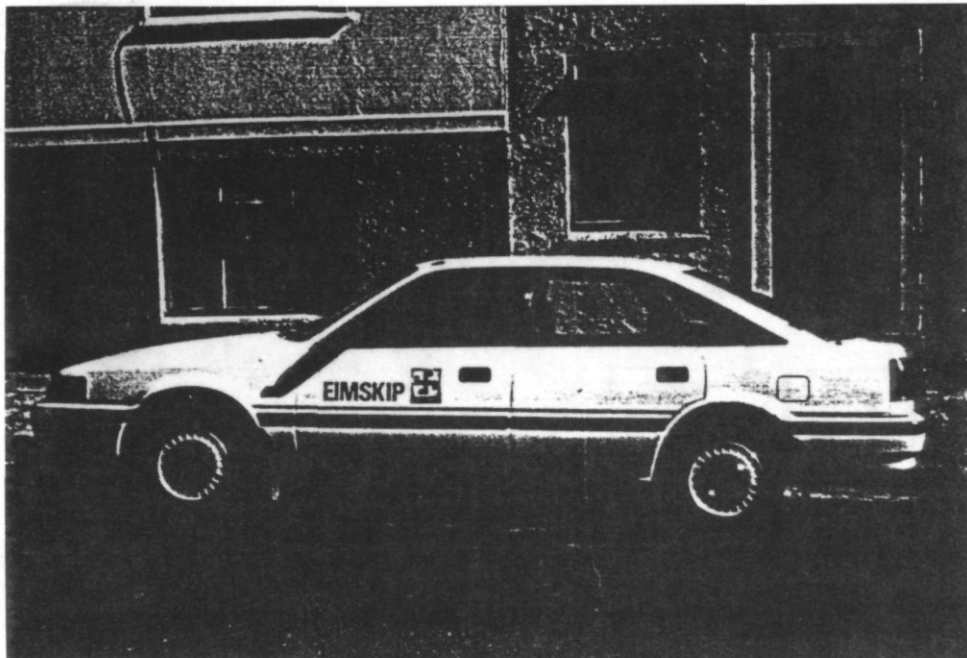
rood

In de zestiger jaren kwamen IJslandse handelsschepen de haven van Oostende binnengevaren, ze droegen op boeg en vlag, een blauw hakenkruis.

Deze IJslandse rederij zetelt te Reykjavik en noemt: "EIM-SHIP", wat betekent "stoomschip".

IJslanders zijn de rechtstreekse afstammelingen van de Vikings, en hebben op cultureel gebied nog steeds veel banden met hun voorvaderen.

De foto hieronder is genomen door Jan-Willem Weuts te Reykjavik in 1990, hier een van de dienstwagens van de firma.

Welnee ! Deze hakenkruisen en varianten op het Zonnerad zijn alleen maar de reclame-kentekens van vandaag bestaande West-Europese firma's.

SEKTEN.

sekte leider Cl. Vorilhon, noemt zich
broer van J.C. (1975).

WERKING GEDURENDE HET JAAR 1990.

- .01.1990: uitgifte Roepsteen 126.
- 05.01.1990: driekoningenavond.
- 07.01.1990: Pralinezondag.
- 16.01.1990: 16e deelname aan de "Vijfkamp Blauwe Sluis".
- 03.02.1990: Jaarlijks Ter Cuere feest
- .03.1990: Uitgifte van Jaarboek 1989.
1. Een stukje vergeten en verloren Sas
door G. Desopper.
 2. Wijlen de E.B.E.S.-centrale en haar doodse
gebuur te Slijkens-Bredene.
door J. Coenye.
 3. De brouwerij van de familie Maryssael te
Bredene-Sas.
door R. Eeckhout.
 4. De brouwerij Van Huele te Bredene-Sas.
door R. Eeckhout.
 5. De bakkersfamilie Verdonck te Bredene-Sas
door R. Eeckhout.
 6. Het ontstaan en de wording van het domein
Blutsyde.
door D. Dewulf.
 7. De militaire begraafplaats te Bredene-Dorp.
Herinneringen uit de tweede wereldoorlog.
door H. Verhelst.
 8. Voor 75 jaar. De Duitse militaire installa-
ties te Bredene tijdens W.O.1. Deel 1.
door F. Gevaert.
- Uitgifte van een lidkaart: Wasserij Defever in
de jaren 50.
- .03.1990: Uitgifte van Roepsteen 127.
- 09.03.1990: Causerie: "De Geuzen in de Westhoek" door Roger
A. Blondeau.
- 18.03.1990: Tentoonstelling: "Signaal", Nederlandstalige
uitgave van de "Berliner Illustrierte Zeitung"
verschenen tussen 1940 en 1944.
- 22.03.1990: Algemene statutaire vergadering.
- 01.04.1990: Uitgifte van een brochure "Bredene en de Mid-
denkust in oude Kaarten"

- 01.04.1990 Tentoonstelling: "Bredene en de Middenkust in
tot
30.04.1990 oude Kaarten" door de heren Daan Dewulf en Fred
Lammaing.
- 26.04.1990: filmavond door Rouselle.
- .05.1990: Uitgifte Roepsteen 128.
- 19.05.1990: Daguitstap naar Alde Biezen en Bokrijk.
- .06.1990: Uitgifte Roepsteen 129.
- 01.07.1990: Tentoonstelling: "Bredene en de Middenkust in
tot
31.08.1990 oude kaarten" door de heren Daan Dewulf en Fred
Lammaing.
- 29.07.1990: aperitiefconcert gegeven door de Gemeentelijke
Harmonie.
- 26.08.1990: aperitiefconcert gegeven door de Gemeentelijke
Harmonie.
- .09.1990: Uitgifte Roepsteen 130.
- .11.1990: ontvangst gemeentebestuur in het Heemhuis.
- .11.1990: Uitgifte Roepsteen 131.
- 25.11.1990: Toekenning van de Zuilveren Tent

- wekelijks openstellen van HEEM, BIBLIOTHEEK EN MUZEUM.

-dagelijks openstellen van het muzeum met Pasen en tijdens de maanden juni, juli, augustus en september.

- openstellen van het muzeum voor school- en groepsbezoeken op aanvraag.

Er werden 12 bestuursvergaderingen gehouden gedurende het jaar.

De werkgroep "Roepsteen" kwam 6 keren samen.

De werkgroep "Schuur" kwam 7 keer samen.

De werkgroep "Feesten" kwam 3 keer samen.

Aanwinsten bibliotheek : 71 boeken.

Aanwinsten schenkingen: 35 stuks.

Aantal bezoekers die het Heem en Muzeum bezocht hebben en het gastenboek getekend: 6.240 personen.

HEEMKRING TER CUERE 1990.

BEHEERRAAD

Hoofdman: Noël BELPAEME
Onderhoofdman: Willy CATRYSSÉ
Secretaris: Roland VANSTEENKISTE
Penningmeester: Christiane BOLLENBERG

BEHEERDERS.

Georges DESOPPER.
Willy DEVRIENDT.
Romain MEEZE.
Henriette TERRIJN.
Louis VANDE CASTEELE.
Roland VERSLUYS.
Eugeen WEYNEN.
Jan WILLAERT.

BEHEERDERS AMBTSWEGE

Willy VANHOOREN , burgemeester.
Roger BEECKAERT, 1e schepen.
Willy VERSLUYS, 2e schepen.
Jacky MAES, 3e schepen.
Roger OPSTAELE, 4e schepen.
Erwin Feys, 5e schepen.

ERELEDEN:

Daniel FARAZIJN
Raoul EECKHOUT
Julia DEFEVER.

MEDEDELINGSBLAD:

ROEPSTEEN.

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
ACKAERT WALTER	KONINGSLAAN 11	2340 BEERSE
ADAM MICHEL	KWARTELSTRAAT 2	8450 BREDENE
ASPESLAGH	BREENDONKLAAN 2	8450 BREDENE
ASPESLAGH CHARLES	DUINENSTRAAT 25	8450 BREDENE
ASPESLAGH L.A.	JOZEF II STRAAT 25	8400 OOSTENDE
BAELS EDUARD	WARSCHAUSTRAAT 12 b8	8400 OOSTENDE
BAERT LUC	K.ALBERTLAAN 64	8370 BLANKENBERGE
BAES ERIC	SLUIZENSTRAAT 84	8450 BREDENE
BAILLIERE HECTOR	A.RODENBACHSTRAAT 8	8400 OOSTENDE
BAILLIERE SIMON	KASTANJELAAN 37	8400 OOSTENDE
BAKKER ADOLF	ROGIERLAAN 69	8400 OOSTENDE
BARBAIX LOUIS	LAGRAVIERESTRAAT 43	8450 BREDENE
BARE LESLIE	FR. VINCKELAAN 36	8450 BREDENE
BATTELLION ROBERT	WESTKERKSESTRAAT 44	8460 OUDENBURG
BAUWENS GERRIT	NIEUWSTRAAT 88	8450 BREDENE
BEAUMONT GASTON	H.SERRUYSLAAN 42 b7	8400 OOSTENDE
BEAUPREZ ROLAND	FRANKRIJKLAAN 10	8450 BREDENE
BECQUART FREDDY	SLUISVLIETLAAN 82	8450 BREDNE
BEECKAERT ROGER	SLUISVLIETLAAN 108	8450 BREDENE
BEIRENS DIRK	FLORALAAN 7	8400 OOSTENDE
BELLIGH RENE	KAPELLESTRAAT 125	8450 BREDENE
BELPAEME NOEL	BRUGGESTRAAT 408	8480 BEKEGEM
BELPAEME REGINALD	VISSERSTRAAT 8	8450 BREDENE
BEUN GERMAIN	STEENOVENSTRAAT 13	8450 BREDENE
BEYEN AUGUST	ST.RIQUIERSTRAAT 12	8450 BREDENE
BEYEN JULIEN	L.VAN TYGHEMLAAN 47	8400 OOSTENDE
BILLIAU GEORGES	A.LIEBAERTSTRAAT 64	8400 OOSTENDE
BILLIAU LEO	G.GEZELLESTRAAT 37	8450 BREDENE
BILLIET GERMAIN	DUINENSTRAAT 86	8400 OOSTENDE
BLOMMAERT LILIANE	PESCATORSTRAAT 32	8450 BREDENE
BLOMME A mevr	STRANDLAAN 2	8450 BREDENE
BLOMME FERNAND	IRISSTRAAT 12	8400 OOSTENDE
BLOMME RAYMOND	ORCHIDEELAAN 24	8400 OOSTENDE
BOEY LUCIEN	ZANDSTRAAT 31	8450 BREDENE
BOEY NOEL	BOSDUIVENLAAN 38	8450 BREDENE
BOLLE GILBERTE	NUKKERSTRAAT 84	8450 BREDENE
BOLLENBERG ALBERT	BRUGSE STEENWEG 1	8450 BREDENE
BOLLENBERG CHRIS	HOEFIJZERLAAN 6	8450 BREDENE
BOLLENBERGHE SIMONNE	BRABANTSTRAAT 2 b 22	8400 OOSTENDE
BONNEZ GUIDO	FR.ORBANSTRAAT 19	8400 OOSTENDE
BOONE FERNAND	VAN STEENESTRAAT 31	8310 ASSEBROEK
BORGHES BALDER	KEERWEG 33	8450 BREDENE
BORIES LEON	BREENDONKLAAN 7	8450 BREDENE
BORREY RAYMOND	STUIVERSTRAAT 379	8400 OOSTENDE
BOSSAER RAYMOND	BATTERIJSTRAAT 40	8420 DE HAAN
BOUCQUEZ ROLAND	DRIFTWEG 59	8450 BREDENE
BOUDENGEN JEAN	SLUISVLIETLAAN 68	8450 BREDENE
BOUWENS MARTINE	KAPELLESTRAAT 79	8450 BREDENE
BRANDTS ALICE	KEERWEG 51	8450 BREDENE
BRAUWERS FERNAND	GENTSTRAAT 46	8450 BREDENE
BRILLEMAN ARMAND	DR.V.D.WEGHEPLEIN 5	8450 BREDENE
BROUCKAERT WALTER	ST.RIQUIERSTRAAT 19	8450 BREDENE
BROUCKE AIME	VELDSTRAAT 38	8450 BREDENE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
BROUCKE HENRI	LAGRAVIERESTRAAT 6	8450 BREDENE
BROUCKE LEON	LEFFINGESTRAAT 133	8400 OOSTENDE
BROUCKE THEO	P.BREUGHELSTRAAT 1	8450 BREDENE
BROUCKMEERSCH PIERRE	P. BREUGHELSTRAAT 20	8450 BREDENE
BRUYNEEL ROGER	BRUSSELSTRAAT 14	8450 BREDENE
BRUYNINCKX FREDDY	PARKLAAN 49	8450 BREDENE
BRYSSÉ JOHAN	ST.STREUVELSLAAN 20	8421 VLISSEGEM
BULCKE WILLIAM	BENEDIKTIJNERSTR. 3	8450 BREDENE
BUSSCHAERT REDGY	SLUISVLIETLAAN 52	8450 BREDENE
CAESTECKER HUBERT	PR.STEPHANIEPLEIN 37/3	8400 OOSTENDE
CAESTECKER SYLVAIN	MOLENSTRAAT 81	8450 BREDENE
CALCOEN MARCEL	VERENIGINGSTRAAT 12	8400 OOSTENDE
CAMERLINCK IGNACE	KAAISTRAAT 3 b3	8400 OOSTENDE
CAMPE AUGUST	ZANDSTRAAT 63	8450 BREDENE
CARDON ROMAIN	BREENDONKLAAN 37	8450 BREDENE
CARETTE ELIE	BREUGHELPARK 8 BUS41	1731 ZELLIK
CASIER FERNAND	ASTRIDLAAN 87	8450 BREDENE
CASIER OSCAR	ASTRIDLAAN 29	8450 BREDENE
CATTEEUW MARC	MEEUWENLAAN 6	8450 BREDENE
CATTRYSSE WILLY	F.VINCKELAAN 106	8450 BREDENE
CHRISTIAEN GILBERTE	VREDESTRAAT 19 C	8400 OOSTENDE
CHRISTIAEN M.R.	DE S. DE NAEYERLAAN 80	8400 OOSTENDE
CLAEYS DENISE	SLIJPESTEENWEG 61	8430 MIDDELKERKE
CLAEYS DRIES	BOUWMEESTERSTRAAT 2	8400 OOSTENDE
CLAEYS GERARD	STATIONSTRAAT 25	8420 DE HAAN
CLAEYS JOHAN	BRUGSE STEENWEG 59	8450 BREDENE
CLICTEUR OMER	DRIFTWEG 85	8450 BREDENE
COCKAERT J.P.	MONIKKENSTRAAT 12	8450 BREDENE
COELUS ROBERT	VISSERSTRAAT 9	8420 DE HAAN
COENYE JOSEPH	ALBERT I WAND.77 b2	8400 OOSTENDE
COLLEMAN RONALD	STEENOVENSTRAAT 22	8450 BREDENE
COLPAERT ALICE	SLUIZENSTRAAT 3	8450 BREDENE
COLPAERT MAURICE	KAPELLESTRAAT 33	8450 BREDENE
COLPAERT ROBERT	ZANDSTRAAT 101	8450 BREDENE
COLPAERT WILLY	ZUIDOOSTWIJK 12	8450 BREDENE
COLSOUL M.J.	ZANDHEUVEL 4 bus E4	8450 BREDENE
COOF AMEDE	NUKKERSTRAAT 63	8450 BREDENE
COOLS GERMAINE	KOERSLAAN 32	8450 BREDENE
COOMANS LOUISE	VERDUNLAAN 2	8450 BREDENE
CORNELLIE GUILLAUME	LEFFINGESTRAAT 61	8400 OOSTENDE
CORVELEYN ROGER	BUITENPAD 2	8400 OOSTENDE
COULIER LEO	LOODSENSTRAAT 18	8400 OOSTENDE
CRUCIFIX ANDRE	BREENDONKLAAN 39	8450 BREDENE
CRUCKE GERARD	BLOEMENLAAN 8	8450 BREDENE
CUYPERS J.M.	OOSTSTRAAT 67	8400 OOSTENDE
D'HULST ROGER	DERBYLAAN 13	8450 BREDENE
DAMMAN ALBERT	FAZANTENLAAN 8	8450 BREDENE
DAMMAN EDDY	BREENDONKLAAN 53	8450 BREDENE
DAMMAN-PIETERS	NUKKERSTRAAT 9	8450 BREDENE
DANGEZ HENRI	VOORHAVENLAAN 80	8400 OOSTENDE
DANNEELS GEORGES	DERBYLAAN 44	8450 BREDENE
DAVID GUSTAAF	BREENDONKLAAN 22	8450 BREDENE
DAVID LUCIEN	NUKKERWIJKSTRAAT 6	8450 BREDENE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
DAVID MARCEL	PARKLAAN 16	8450 BREDENE
DAVID RAYMOND	PR.ELISABETHLAAN 51	8450 BREDENE
DE BETHUNE E.	KASTEELDREEF 10	8510 MARKE-KORTRIJK
DE BOECK LOUIS	ARMSTRAAT 12	1980 ZEMST
DE CEUNINCK DANNY	ETTELGEMSESTRAAT 46	8460 OUDENBURG
DE GRIJSE ANDRIES	PERZIKENLAAN 28	8400 OOSTENDE
DE JONCKHEERE RENE	ANTWERPENSTRAAT 2	8450 BREDENE
DE KEYSER WILLY	PARKLAAN 29	8450 BREDENE
DE LILLE GEORGES	E.FEYSPLEIN 15 bus 116	8400 OOSTENDE
DE MAN JO	SCHAARSTRAAT 50	8000 BRUGGE
DE MOL JEAN	FRANKRIJKLAAN 9	8450 BREDENE
DE PONTHEU KOENRAAD	EGEMSTRAAT 56	9420 ERPE-MERE
DE PUTTER mevr	MEEUWENLAAN 15	8450 BREDENE
DE ROO GILBERT	NUKKERSTRAAT 25	8450 BREDENE
DE ROOSE mevrouw	ALBERT1WANDELING 37 b4	8400 OOSTENDE
DE ROOY GUSTAAF	GOLFSTRAAT 64	8450 BREDENE
DE ROOY RENE	SLUISVLIETLAAN 96	8450 BREDENE
DE SMET VALERE	BELLEVUESTRAAT 13	9050 LEDEBERG
DEBAILLIE CAMIEL	FRANKRIJKLAAN 3	8450 BREDENE
DEBAILLIE WILLY	MONIKKENSTRAAT 17	8450 BREDENE
DEBEEN HENRI	POLDERSTRAAT 171	8450 BREDENE
DEBEEN-INGELBRECHT	ZANDHEUVEL 1F12	8450 BREDENE
DEBLAUWE RAOUL	POLDERSTRAAT 69	8450 BREDENE
DEBROCK ALFRED	RIETSTRAAT 27	8400 OOSTENDE
DEBRUYNE ANDRE	STAESSENSTRAAT 2	8450 BREDENE
DEBRUYNE LUC	TABORALAAN 30	8400 OOSTENDE
DEBRUYNE OSCAR	SLUIZENSTRAAT 238	8450 BREDENE
DEBRUYNE VALERE	J.BESAGESTRAAT 57	8400 OOSTENDE
DECKERS YVES	ANTWERPENSTRAAT 42	8450 BREDENE
DECLERCK ANDRE	JOOS D.T.BEERSTL. 22	8450 BREDENE
DECLERCK MAURICE	OOSTSTRAAT 44	8400 OOSTENDE
DECLERCQ DANIEL	VIOLIERENLAAN 49	8400 OOSTENDE
DECLERCQ J.P.	PAUWHOF LAAN 32	8450 BREDENE
DECLOEDT MAURICE	DRIFTWEG 147	8450 BREDENE
DECOCK PAUL	JOZEF 2 STRAAT 44	8400 OOSTENDE
DECOCK SUZY	JOZEF 2 STRAAT 44	8400 OOSTENDE
DECOO FIRMIN	COUPURESTRAAT 32	8450 BREDENE
DECOSTER FRANK	RUITERLAAN 18	8450 BREDENE
DECRAECKER JOZEF	COUPURESTRAAT 20	8450 BREDENE
DECROOS STEFAAN	PARKLAAN 1	8450 BREDENE
DEFEVER ANTHIERENS G	PR.ELISABETHLAAN 44 b.2	8450 BREDENE
DEFEVER CYRIEL	DUINENSTRAAT 171	8450 BREDENE
DEFEVER JULIA	ROZENLAAN 21	8450 BREDENE
DEFEVER ROBERT	PR. ELISABETHLAAN 45	8450 BREDENE
DEFEVER-DECUYPER	TENNISLAAN 8	8620 NIEUWPOORT
DEFURNE JAN	PARKLAAN 8	8450 BREDENE
DEGEEST GASTON	PAUWHOF LAAN 35	8450 BREDENE
DEGOE WILLY	FAZANTENLAAN 4	8450 BREDENE
DEGROOTE J.P.	BARON RUZETTELAAN 78 ba22	8320 BRUGGE 4
DEHAESE MAURICE	VELDSTRAAT 1	8450 BREDENE
DEKETELAERE mevr	RUE DE VISE 34	4607 DALHEM
DEKEYSER-DECOO	KAPELLESTRAAT 155	8450 BREDENE
DEKEYSER-DEWAELE	DUINENSTRAAT 33	8450 BREDENE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
DEKNUYDT RAYMOND	DRUIVENLAAN 23	8400 OOSTENDE
DELAERE ERIC	BRUGSE STEENWEG 57	8450 BREDENE
DELANGHE GILBERT	KAPELLESTRAAT 119	8450 BREDENE
DELEENHEER MARC	MOLENSTRAAT 22	8450 BREDENE
DELEERSNIJDER MARC	MOLENSTRAAT 40	8450 BREDENE
DELEU REDGY	POPULIERENLAAN 76	8450 BREDENE
DELORGE ROLAND	TABORALAAN 244	8400 OOSTENDE
DELRUE GEORGES	STAESSENSTRAAT 25	8450 BREDENE
DEMAEGDT ROBERT	KIEVITSTRAAT 17	8400 OOSTENDE
DEMEERE HENRI	DRIFTWEG 135	8450 BREDENE
DEMUYNCK GERMAIN	BEDEVAARTSTRAAT 3	8450 BREDENE
DENDOOVEN-PYRA J.P.	HOUTEMSTRAAT 1	3320 HOEGAARDEN
DENECKER FRANS	PR. ALBERTLAAN 87	8400 OOSTENDE
DEPECKER DIRK	ZANDVOORDEDORPSTRAAT 80	8400 OOSTENDE
DEPLANCKE LUC	ROGGESTRAAT 2	8460 OUDENBURG
DEPOTTER-PYCK JACKY	DUINHELMLAAN 9A	8450 BREDENE
DEPREZ FERNAND	AZALEALAAN 10	8400 OOSTENDE
DERINCK URBAIN	KAPELLESTRAAT 7	8450 BREDENE
DEROY JEAN	DUINENSTRAAT 268	8450 BREDENE
DERUDDER ROGER	F.PROVOOSTPLEIN 7	8450 BREDENE
DERYNCK ALICIA	NOORDEDESTRAAT 72	8450 BREDENE
DERYNCK-WELLECOMME	NUKKERWIJKSTRAAT 30	8450 BREDENE
DESCHACHT DANIEL	LOTUSLAAN 19	8400 OOSTENDE
DESCHACHT GUSTAAF	LARIKSENLAAN 14	8400 OOSTENDE
DESCHACHT JACKIE	SLUIZENSTRAAT 248	8450 BREDENE
DESCHACHT JULIEN	V.D.SCHRAEGENSTR.10	8450 BREDENE
DESCHAPPER EUGEN	MARIAKERKELAAN 8	8400 OOSTENDE
DESCHAPPER JAN	GELIJKHEIDSTRAAT 56	8400 OOSTENDE
DESMEDT ALBERT	KERKSTRAAT 17	8470 GISTEL
DESMET-RAES FIRMIN	WERKSTRAAT 42	9000 GENT
DESOPPER GEORGES	H.VANBLAERESTRAAT 9	8450 BREDENE
DESWELGH REMI	FR.VINCKELAAN 53	8450 BREDENE
DEUSS JEANNE	VELDSTRAAT 42	8200 BRUGGE
DEVENT GEORGES	GR. D'URSELLAAN 13	8300 KNOKKE HEIST
DEVISCH LUC	H.HARTLAAN 15	8400 OOSTENDE
DEVOS ANDRE	K.ASTRIDLAAN 18	8450 BREDENE
DEVOS FERNAND	RUITERLAAN 8	8450 BREDENE
DEVOS J.P.	KLAPROZENLAAN 9	8450 BREDENE
DEVOS SYLVANO	KAPELLESTRAAT 307	8450 BREDENE
DEVRIENDT WILLY	BRUGSE STEENWEG 53	8450 BREDENE
DEVRIESE MARIE-L	BUURTSPoorWEGSTRAAT 47	8450 BREDENE
DEWEVER ERIC	DORPSTRAAT 46	8450 BREDENE
DEWILDE GUSTAAF	BEDEVAARTSTRAAT 6	8450 BREDENE
DEWULF - HEUS R.L.	GISTELSE STEENWEG 167	8200 BRUGGE 2
DEWULF DANIEL	KOERSLAAN 61	8450 BREDENE
DEWULF GEORGES	P.G.DEFEVERSTR 1c	8450 BREDENE
DEWULF KRISTINA	DR.VERHAEGHESTRAAT 118	8400 OOSTENDE
DIERICK LUCIE	L.PARETLAAN 16	8450 BREDENE
DILLEN RAYMOND	PONTONSTRAAT 14	8400 OOSTENDE
DIRICKX KAMIEL	TABORALAAN 182	8400 OOSTENDE
DOENS MARIE LOUISE	NOORDZEESTRAAT 8	8450 BREDENE
DOOMS ROGER	MOLENSTRAAT 17	8450 BREDENE
DOUVERE ETIENNE	BREDENSESTEENWEG 4	8400 OOSTENDE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
DREESEN JAN	RODE KRUISSTRAAT 4	8400 OOSTENDE
DRIESSEN ALBERT	WEZELLAAN 9	8400 OOSTENDE
DUBOIS RENE	NIEUWSTRAAT 60	8450 BREDENE
DUBUY ANDRE	GROENE DIJKSTR. 109	8450 BREDENE
DUBUY PIETER	ZIJDELING 16	8450 BREDENE
DUCHATEAU FRANCOIS	LEFFINGESTRAAT 56, bus 3	8400 OOSTENDE
DUFLOU BERNARD	OUD VliegVELD 63	8400 OOSTENDE
DUFOUR VIVIANE	SLUIZENSTRAAT 29	8450 BREDENE
DUMON ANDRE	ZEESTERLAAN 27	8450 BREDENE
DUMON MARIA	DRIFTWEG 1	8450 BREDENE
DUMON MICHELINE	PR. ALBERTLAAN 85	8400 OOSTENDE
EECKHOUT JAN	ROGIERLAAN 28	8400 OOSTENDE
EECKHOUT RAOUL	WAGENMAKERSTRAAT 1	8450 BREDENE
EEREBOUT ROGER	KAPELLESTRAAT 229	8450 BREDENE
ELEWAUT JOZEF	MARTELAARSLAAN 89	9000 GENT
ENEMAN JULES	DRIFTWEG 75	8450 BREDENE
ENEMAN LUC	H. CONCIENCELAAN 2	8450 BREDENE
EVERAERDT PIERRE	DUINENSTRAAT 13	8450 BREDENE
EVERAERT WILLY	DUINENSTRAAT 19	8450 BREDENE
EYLAND DANIEL	POPULIERENLAAN 14	8450 BREDENE
FAICT HERMAN	STEENOVENSTRAAT 28	8450 BREDENE
FALIZE J.P.	H. SERRUYSLAAN 78 b19	8400 OOSTENDE
FARAZYN DANIEL	11 JULISTRAAT 75	9000 GENT
FERMANS ROGER	SGT. DEBRUYNESTRAAT 45	8400 OOSTENDE
FEYS HENRI	FR. VINCKELAAN 66	8450 BREDENE
FISCHER ANDRE	HALFWEGHUIS 36	8490 JABBEKE
FISCHER CARLOS	MOLENSTRAAT 92	8450 BREDENE
FLEDERICK ANTOINE	DUINENSTRAAT 273	8450 BREDENE
FRANCIER JAAK	TORHOUTSTEENWEG 509	8400 OOSTENDE
GALAND ROGER	DECOUSEMAKERSTRAAT 1	2000 ANTWERPEN
GELDHOF LOUIS	NUKKERSTRAAT 8	8450 BREDENE
GERIL RAYMONDA	PR. ELISABETHLAAN 44 b.4	8450 BREDENE
GERIL ROGER	PLANTENSTRAAT 22	8400 OOSTENDE
GERRIS ERIC	A. RODENBACHLAAN 9	8450 BREDENE
GERYL ANDRE	BOSDUIVENSTRAAT 12	8450 BREDENE
GERYL AUGUST	NIEUWE DOKSTRAAT 38	8400 OOSTENDE
GESELLE GUIDO	STROOBLOEMLAAN 33	8400 OOSTENDE
GEVAERT-RO TSAERT	DUINENSTRAAT 322	8450 BREDENE
GEYSSENS ALFRED	MEEUWENLAAN 15	8450 BREDENE
GHYSEL ERIC	LAGRAVIERESTRAAT 35	8450 BREDENE
GILLIAERT ETIENNE	KAPELLESTRAAT 239	8450 BREDENE
GOEKINT JULIEN	ZANDVOORDESCHORRE 65	8400 OOSTENDE
GOMBERT LAURENT	DRIFTWEG 31	8450 BREDENE
GROENVYNCK FIRMIN	POLDERSTRAAT 21	8450 BREDENE
GRYSON-MESTAGH	ST. RIQUIERSTRAAT 6	8450 BREDENE
GUNST MARCEL	ZANDHEUVEL 1block C b.12	8450 BREDENE
HALLEMEERSCH ANDRE	AALSTSTRAAT 10	8450 BREDENE
HALSBERGHE CAMIEL	MADLIEFJESLAAN 66	8400 OOSTENDE
HARTMANN JEAN	ELSEMHEIDELAAN 11	1652 ALSEMBERG
HELSMOORTEEL AUGUST	SPORTSTRAAT 18	8450 BREDENE
HELSMOORTEEL ROGER	DRIFTWEG 153	8450 BREDENE
HELSMOORTEEL-BOEY M.	ZANDSTRAAT 79	8450 BREDENE
HEMERYCK D	KERKSTRAAT 8	8450 BREDENE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
HENDRICKX FREDDY	BATTERIJSTRAAT 22	8420 DE HAAN
HERRLING NADIA	PR.MARIE JOSELAAN 11	8450 BREDENE
HESCHBURG FERNAND	KEERWEG 30	8450 BREDENE
HOLLEVOET ALBERT	SLUIZENSTRAAT 117	8450 BREDENE
HOLLEVOET GASTON	ANTWERPENSTRAAT 14	8450 BREDENE
HOLLEVOET GOEDELE	WILGENLAAN 32	8400 OOSTENDE
HOSTE REDGY	VOORHAVENLAAN 167	8400 OOSTENDE
HOSTEN ROGER	PR.ELISABETHLAAN 71	8450 BREDENE
HOSTEN WILFRIED	ST.RIQUIERSTRAAT 10	8450 BREDENE
HOSTYN BERNARD	DORPSTRAAT 32	8450 BREDENE
HOSTYN JAN	ZWALUWENSTRAAT 118	8400 OOSTENDE
HOSTYN JOSEPH	F.ORBANSTRAAT 89	8400 OOSTENDE
HOSTYN PAUL	BRUGGELAAN 12	8450 BREDENE
HUBERT GEORGES	VAN DIJCKSTRAAT 66	8400 OOSTENDE
HUBERT MICHEL	BUURTSPOORWEGSTRAAT 60	8450 BREDENE
HUBRECHTSSEN FREDDY	GERSTSTRAAT 35A	8400 OOSTENDE
HUWEL MARIA	PR.MARIE JOSELAAN 11	8450 BREDENE
HUYGEBART ANDRE	VERBONDENENLAAN 8	8450 BREDENE
HUYGEBART FRANK	DUINENSTRAAT 338	8450 BREDENE
HUYGHE EMANUEL	RODEBERGSTRAAT 25	8954 WESTOUTER
HUYS SYLVAIN	KWADEWEG 3	8450 BREDENE
INGELAERE BETSY	DUINENSTRAAT 280	8450 BREDENE
INGELBRECHT ANDRE	WILGENLAAN 46	8400 OOSTENDE
INGELBRECHT WILFRIE	KAPELLESTRAAT 121	8450 BREDENE
IPPEL SIMON	VERENIGINGSTRAAT 161	8400 OOSTENDE
JANSSSENS JUUL	WYDBOS 26	2440 GEEL
JONCKHEERE CYRIEL	NOORD EDESTRAAT 54	8450 BREDENE
JONCKHEERE GASTON	ROZENLAAN 15	8450 BREDENE
JONCKHEERE ROBERT	VELDSTRAAT 40	8450 BREDENE
JONCKHEERE ROGER	DRIFTWEG 131	8450 BREDENE
JOSEPH RUDY	KEERWEG 55	8450 BREDENE
KERCKHOF KAREL	PLASSENDALE STEENWEG 4	8450 BREDENE
KERCKHOF MARCEL	K.ASTRIDLAAN 55A	8450 BREDENE
KIMPE MARCEL	DUINENSTRAAT 35 B	8450 BREDENE
KIMPE PIERRE	6 E TTR -S4	4090 POST 10 BSD
KIMPE-HUYGHE	ZANDHEUVEL 4 bus I 9	8450 BREDENE
KLAASSEN INGELBRECHT	KLAVERSTRAAT 37	8000 BRUGGE
KLAUSING JOSEPH	KONINGINNELAAN 34 b2	8400 OOSTENDE
KNOCKAERT CYRIEL	VREDESTRAAT 22	8450 BREDENE
KNOCKAERT CYRILLE	NOORDZEESTRAAT 30	8450 BREDENE
KNUDDE MARCEL	DORPSTRAAT 92	8450 BREDENE
KYNDT OMER	GISTELSESTEENWEG 11	8460 OUDENBURG
LACOERE ANDRE	VERENIGINGSTRAAT 20	8450 BREDENE
LACOERE WILFRIED	FAZANTENLAAN 37	8450 BREDENE
LAGA LAURENT	POLDERSTRAAT 131	8450 BREDENE
LAGA ROGER	BRABANTSTRAAT 2 b.24	8400 OOSTENDE
LAGAST MAGDA	DORPSTRAAT 89	8450 BREDENE
LAGAST RAYMOND	DRIFTWEG 79	8450 BREDENE
LAGROU WILFRIED	GOLFSTRAAT 66	8450 BREDENE
LAMBERSY JOHAN	MOLENSTRAAT 18	8450 BREDENE
LAMBRECHT GUSTAAF	DR.E.MOREAUXLAAN 193 b.3	8400 OOSTENDE
LAMMAING FRED	TORHOUTSESTEENWEG 304	8400 OOSTENDE
LAMS EDMOND	BLAKMEERS 40	1790 HEKELGEM

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
LAMS JOSEPH	COORNAERTDREEF 11 bus 4	8790 WAREGEM
LAMS MARIA	DUINENSTRAAT 330 b.31	8450 BREDENE
LANTSOGHT JACQUES	A.PLOVIEPLEIN 22	8450 BREDENE
LASAT WILLY	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 48	8450 BREDENE
LASAT- VERSLUYS	BRUSSELSTRAAT 8	8450 BREDENE
LATESTTE HUBERT	ACHT ZALIGHEDEN 2	8470 GISTEL
LATESTTE OSCAR	F.VINCKELAAN 68	8450 BREDENE
LAUWEREYNS MICHEL	KREEKSTRAAT 2	8400 OOSTENDE
LAUWEREYNS ROLAND	BUURTSPoorWEGSTRAAT 91	8450 BREDENE
LEBBE LODEWIJK	PATER G.DEFEVERSTRAAT 1a	8450 BREDENE
LECLUYSE DANY	STAESSENSTRAAT 22	8450 BREDENE
LECOMTE STEFAAN	GROENENDIJKSTRAAT 9	8450 BREDENE
LECOUTERE MARIA	DRIFTWEG 63	8450 BREDENE
LEIRMAN ANDRE	TABORALAAN 130	8400 OOSTENDE
LEMS ANDRE	NUKKERWIJKSTRAAT 2	8450 BREDENE
LERAT GEORGES	POPULIERENLAAN 8	8450 BREDENE
LERMYTE ALBERT	MARIAKERKELAAN 18	8400 OOSTENDE
LIETARD EDWIN	WAPENPLEIN 14 bus 3	8400 OOSTENDE
LIETARD EDWIN	WAPENPLEIN 14 b.3	8400 OOSTENDE
LIEVENS WILLY	DORPSTRAAT 74	8450 BREDENE
LINGIER DANIEL	WAGENMAKERSTRAAT 18	8450 BREDENE
LINGIER JAAK	DORPSTRAAT 95	8450 BREDENE
LINGIER R. mevrouw.	DORPSTRAAT 104	8450 BREDENE
LOMBREZ GREGOIRE	DUINENWEG 347	8430 MIDDELKERKE
LONCKE MONICA	GENTSTRAAT 48	8450 BREDENE
LONCKE ROGER	VOORHAVENLAAN 151	8400 OOSTENDE
LOOSVELD JACQUES	L.PARETLAAN 28	8450 BREDENE
LOY ALFRED	DE RUDDERSTRAAT 2	8400 OOSTENDE
LOY WALTER	MOLENSTRAAT 9	9320 NIEUWERKERKE
LUCA EDGARD	KAPELLESTRAAT 12	8460 OUDENBURG
LUCA ROBERT	PR.ALBERTLAAN 71	8400 OOSTENDE
LUCIDARME ALBERT	SLUISVLIETLAAN 67	8450 BREDENE
LUST DIRK	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 56	8450 BREDENE
MAENE DANIEL	MONIKKENSTRAAT 18	8450 BREDENE
MAERTENS BERNARD	ST.PAULUSSTRAAT 40	8400 OOSTENDE
MAES JACKIE	KAPELLESTRAAT 175	8450 BREDENE
MAEYAERT BERT	PLASSENDALESTEENWEG 6A	8450 BREDENE
MAHIEU M.C.	DUINENSTRAAT 123	8450 BREDENE
MAHIEU RAYMOND	DUINENSTRAAT 186	8450 BREDENE
MAHIEU WILLY	ZANDSTRAAT 33	8450 BREDENE
MAKELBERGE JOHNNY	PR.ALBERTLAAN 13	8400 OOSTENDE
MAREST LEOPOLD	DORPSTRAAT 96	8450 BREDENE
MARLEIN WILLY	F.VINCKELAAN 97	8450 BREDENE
MASSCHELEYN ERIC	PAUWHOF LAAN 22	8450 BREDENE
MASSCHELEYN PATRICK	MOLENSTRAAT 58	8450 BREDENE
MASSENHOVE ALFONS	ZANDVOORDESTRAAT 58	8400 OOSTENDE
MASSENHOVE FRANCINE	KWARTELSTRAAT 14	8400 OOSTENDE
MAWET JEANINE	IJZERLAAN 7	8450 BREDENE
MECHELE JULIEN	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 38	8450 BREDENE
MEESSCHAERT CHARLES	DUINENSTRAAT 169	8450 BREDENE
MEESSCHAERT HENRI	K.ASTRIDLAAN 53	8450 BREDENE
MEESSCHAERT OSCAR	LANDWEG 9	8450 BREDENE
MEEZE ROMAIN	PR.MARIE JOSELAAN 6	8450 BREDENE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
MEIRE ALAIN	KAPELLESTRAAT 66 b.91	8450 BREDENE
MELIS ETIENNE	DUINENSTRAAT 345	8450 BREDENE
MELIS GODELIEVE	SLUISVLIETLAAN 104	8450 BREDENE
MERCIER ALICE	V.ISEGHEMLAAN 115 b.14	8400 OOSTENDE
MESTDAGH FRANS	GOLFSTRAAT 23	8450 BREDENE
MESTDAGH MARTHA	GENTSTRAAT 10	8450 BREDENE
MESTDAGH MONIQUE	GOLFSTRAAT 23	8450 BREDENE
METDEPENNINGEN FRANK	ZUIDOOSTWIJK 8	8450 BREDENE
METSU ROLAND	ZANDSTRAAT 91	8450 BREDENE
METSU WALTER	ASTRIDLAAN 15B	8450 BREDENE
METSU WILLY	DR.E.MOREAULAAN 263	8400 OOSTENDE
MEYERS ALFONS	SLUISVLIETLAAN 42	8450 BREDENE
MEYSMAN LOUIS	BUURTSPOORWEGSTRAAT 52	8450 BREDENE
MEYSMAN ROLAND	BUURTSPOORWEGSTRAAT 52	8450 BREDENE
MEYUS CARLOS	IJZERLAAN 2	8450 BREDENE
MINNE GERMAIN	ZANDSTRAAT 105	8450 BREDENE
MISSIAEN ROBERT	LIBELLAAN 6	8400 OOSTENDE
MOERMAN NESTOR	A.LIEBAERTSTRAAT 60	8400 OOSTENDE
MOLLEMAN JESSIE	DUINHELMLAAN 4	8450 BREDENE
MONTENY ROLAND	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 39	8450 BREDENE
MOYAERT GEORGES	PARKLAAN 55	8450 BREDENE
MYNY ROSETTE	NUKKERSTRAAT 26	8450 BREDENE
NAESEN PIERRE	VIOLIERENLAAN 10	8450 BREDENE
NAESSENS HELENE	KEERWEG 23	8450 BREDENE
NASSEL RONNI	DUINHELMSTRAAT 8	8450 BREDENE
NEELS ERNA	EKSTERSTRAAT 3	8450 BREDENE
NEIRINCK ROBERT	DORPSTRAAT 86	8450 BREDENE
NEIRYNCK HENRI	BENEDIKTIJNENSTRAAT 16	8450 BREDENE
NEYT POL	DORPSTRAAT 31	8450 BREDENE
NOULEZ RONNY	ZANDHEUVEL 4 bus J5	8450 BREDENE
NOWAK MARIANUS	ZANDHEUVEL 1 b 6B	8450 BREDENE
NYSSSEN JULES	DORPSTRAAT 20	8450 BREDENE
OLIVIER ALBERT	DRIEKERKENSTRAAT 20	8500 KORTRIJK
OPSTAELE ROGER	L.PARETLAAN 24	8450 BREDENE
ORLANS RICHARD	PARELHOENSTRAAT 66	9000 GENT
OSSTEYN JEANINE	VICOGNEDIJK 26	8400 OOSTENDE
PANCKOUCKE R	BLOEMENSTRAAT 11	9400 OOSTENDE
PARREIN JOS	BRUGSE STEENWEG 57A.	8450 BREDENE
PATTYN WILLY	MOLENSTRAAT 60	8450 BREDENE
PIERLOOT ROLAND	ELISABETHLAAN 21	8400 OOSTENDE
PIETERS MARTHA	STEENSTRAAT 10	8450 BREDENE
PIETERS WILLY	L.SPILLIAERTSTRAAT 45 b3	8400 OOSTENDE
PILLE-BEUSELINCK	DUINENSTRAAT 15	8450 BREDENE
PINCKET JOZEF	GROENENDIJKSTRAAT 149	8450 BREDENE
PITTELJON GUSTAAF	FRANKRIJKLAAN 36	8450 BREDENE
PITTERY GILBERT	BUURTSPOORWEGSTRAAT 87	8450 BREDENE
POLVIE ARIANE	KRIEKESTRAAT 54	8480 EERNEGEM
POLVIE MARCEL	EIGEN HAARDSTRAAT 9	8400 OOSTENDE
POITIER ESTHER	GROENENDIJKSTRAAT 80	8450 BREDENE
POLLET FREDDY	DUINENSTRAAT 23	8450 BREDENE
POPPE MARCEL	VAN ISEGEMLAAN 33 b.8	8400 OOSTENDE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
POPPE-MESTAGH	FRANKRIJKLAAN 8	8450 BREDENE
POTTIER LIONEL	F.VINCKELAAN 37	8450 BREDENE
PRAET JOZEF	VERBONDENENLAAN 3	8450 BREDENE
PROVOOST EMIEL	P.MICHIELSLAAN 33	8400 OOSTENDE
PUYSTIENS FRANS	DERBYLAAN 1	8450 BREDENE
PYRA BRIGITTE	K.ASTRIDLAAN 79	8450 BREDENE
PYRA CAMIEL	KAPELLESTRAAT 131	8450 BREDENE
PYRA GEORGES	DORPSTRAAT 74	8450 BREDENE
PYRA GERARD	SLUISVLIETLAAN 62	8450 BREDENE
PYRA RAF	RUITERLAAN 12	8450 BREDENE
PYRA REMI	VIOLIERENLAAN 18	8450 BREDENE
QUESTIER MARCEL	ST.RIQUIERSTRAAT 11	8450 BREDENE
QUESTIER ROGER	FRANKRIJKLAAN 16	8450 BREDENE
RAES-SCHALLIER H.	PARKLAAN 20	8450 BREDENE
RAMMELAERE WILLY	DORPSTRAAT 158	8450 BREDENE
REMAUT JEANETTE	ST.FRANCISCUSSTR.55 b.6	8400 OOSTENDE
REUNBROECK RENE	VOORHAVENLAAN 171	8400 OOSTENDE
REYBROUCK MAURICE	H.ZWAENEOELSTRAAT 5	8450 BREDENE
RIGAUX FREDDY	PR.ALBERTLAAN 38	8660 DE PANNE
RIVIERE EMMANUEL	ST.RIQUIERSTRAAT 16	8450 BREDENE
ROMMEL GABRIEL	WEG NAAR ZWARTBERG 195	3660 OPGLABEEK
ROORYCK DANIEL	LEOPOLD II LAAN 3	8400 OOSTENDE
ROOSE ROGER	STUIVERSTRAAT 290	8400 OOSTENDE
ROSSEEL GEORGES	DR.E.MOREAUXLAAN 65	8400 OOSTENDE
RO TSAERT DIRK	JOOS DE T.BEERSTLAAN 16	8450 BREDENE
RO TSAERT FREDDY	FRANKRIJKLAAN 6	8450 BREDENE
RO TSAERT RENE	DORPSTRAAT 4	8450 BREDENE
RO TSAERT THERESIA	FAZANTENLAAN 31	8450 BREDENE
ROUSSEEUW CHARLES	NOORDZEESTRAAT 21	8450 BREDENE
ROUSSELLE MARC	NOORD EDESTRAAT 91	8450 BREDENE
ROUSSELLE ROBERT	DRIFTWEG 25	8450 BREDENE
RUYSSCHAERT AIME	DUINENSTRAAT 153	8450 BREDENE
SAELEN S MARIE	DUINENSTRAAT 106	8450 BREDENE
SAELEN S WILFRIED	NIEUWE STEENWEG 203	8420 DE HAAN
SAMA EY WILLY	BATTERIJSTRAAT 1	8420 KLEMSKERKE
SAUDEMONT PAULA	VERSTELLESTRAAT 1	8400 OOSTENDE
SCHAMP EDMOND	DUINENSTRAAT 135	8450 BREDENE
SCHAMP YVAN	ZEESTERLAAN 40	8450 BREDENE
SCHILLEWAERT ARTHUR	GOLFSTRAAT 14	8450 BREDENE
SCHUYESMANS ROBERT	HOFSTRAAT 28 b.32	8400 OOSTENDE
SEYNAVE RAPHAEL	H.ZWAENEOELSTRAAT 11	8450 BREDENE
SEYS GUILLAUME	OOSTSTRAAT 36	8400 OOSTENDE
SMETS FRANS	DRIFTWEG 49	8450 BREDENE
S MISSAERT EMIEL	H.SERRUYSLAAN 4 b.9	8400 OOSTENDE
S MISSAERT RITA	NUKKERSTRAAT 97	8450 BREDENE
SPEGELAERE MARIA	GENTSTRAAT 32	8450 BREDENE
SPEGELAERE ROGER	LEOPOLDSTRAAT 17	8820 TORHOUT
STADSBIBLIOTHEEK	WAPENPLEIN 1	8400 OOSTENDE
STAELENS MARC	WERKTUIGKUNDIGENSTRAAT 23	8400 OOSTENDE
STAELENS MAURICE	JOZEF II STRAAT 29 b.28	8400 OOSTENDE
STANDAERT R	DAHLIALAAN 54	8400 OOSTENDE
STEEN YVAN	KASTEELLAAN 4	8450 BREDENE
STEENACKER HENRI	L.V.TYGHEMLAAN 55	8400 OOSTENDE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
STEENACKER ROGER	SLUIZENSTRAAT 190	8450 BREDENE
STEENHUYSE FRANS	SLUIZENSTRAAT 175	8450 BREDENE
STRAGIER RICHARD	DARWINLAAN 121A	8450 BREDENE
STROBBE JACQUES	DRIFTWEG 41	8450 BREDENE
STUBBE JOZEF	SLUISVLIETLAAN 75	8450 BREDENE
T'JAMPENS RIK	DUINENSTRAAT 244	8450 BREDENE
T'JAMPENS-MESTDAGH	GOLFSTRAAT 17	8450 BREDENE
TACK MARCEL	PR.ELISABETHLAAN 34	8450 BREDENE
TACQ JACQUES	PR.MARIE JOSELAAN 9	8450 BREDENE
TAILLAERT ROGER	ZEGELAAN 16B	8450 BREDENE
TEETAERT RAYMOND	DIKSMUIDESTRAAT 33	8370 BLANKENBERGE
TERRYN HENRIETTE	BUURTSPOORWEGSTRAAT 89	8450 BREDENE
TERRYN REDGY	F.VINCKELAAN 50	8450 BREDENE
TEUNKENS MARIE	ZUIDSTRAAT 2	8450 BREDENE
THOEN HUGO	ERFGOEDLAAN 7	9800 DEINZE
TIMMERMANS ROGER	ST.SEBASTIAANSTRAAT 24	8400 OOSTENDE
TOURLOUSSE HENRI	ZEESTERLAAN 35	8450 BREDENE
TOUSSEYN JACQUES	P.BENOITLAAN 34	8450 BREDENE
TRATSAERT RAYMOND	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 51	8450 BREDENE
TROMONT HERVE	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 99	8400 OOSTENDE
TULPIN MEDARD	NOORDEDESTRAAT 112	8450 BREDENE
VAN ACKER R	PARKLAAN 70	8450 BREDENE
VAN BESIEN GEORGETTE	DORPSTRAAT 29	8450 BREDENE
VAN BUREN ROGER	PAUWHOF LAAN 52	8450 BREDENE
VAN CAILLIE ANDRE	VERENIGINGSTRAAT 36	8400 OOSTENDE
VAN CAUTER MARC	NUKKERSTRAAT 58	8450 BREDENE
VAN CLEVEN WILLY	PARKLAAN 32	8450 BREDENE
VAN CRAEYNST R	BLAUWKASTEELSTRAAT 103	8400 OOSTENDE
VAN DEN BERGHE M.	ED.HAMMANSTRAAT 31	8400 OOSTENDE
VAN DEN PON OCTAVE	ZANDHEUVEL 1 b.F10	8450 BREDENE
VAN DROOGENBROECK G	KAPELLESTRAAT 22	8450 BREDENE
VAN HYFTE MARC	DUINENSTRAAT 168	8450 BREDENE
VAN ISACKER JACQUES	BREENDONKLAAN 49	8450 BREDENE
VAN ISEGHEM AUGUST	YZERSTRAAT 1	8400 OOSTENDE
VAN LOO ROLAND	KASTEELLAAN 11	8450 BREDENE
VAN RICKSTAL HENDRIK	ZWALUWENSTRAAT 63	8400 OOSTENDE
VAN STEENE ALINE	STOKERSTRAAT 5	8400 OOSTENDE
VAN VLAANDEREN R	F.VINCKELAAN 5	8450 BREDENE
VAN WALLEGHEM HONORE	CALLAERTSWALLEDREEF 33	8470 GISTEL
VAN WALLEGHEM MEDARD	DUINENSTRAAT 2	8450 BREDENE
VANACKER L -DECLERCK	DUINENSTRAAT 254	8450 BREDENE
VANBAELENBERGHE A	VRIJHAVENSTRAAT 33	8400 OOSTENDE
VANCOILLIE DANIEL	BOSDUIVENLAAN 20	8420 DE HAAN
VANDAELE GEORGES	VAARTSTRAAT 3	8450 BREDENE
VANDAMME PATRICK	SLUIZENSTRAAT 83	8450 BREDENE
VANDE CASTEELE ANDRE	WILGENLAAN 11	8420 KLEMSKERKE
VANDE CASTEELE LOUIS	ST.RIQUIERSTRAAT 17	8450 BREDENE
VANDECASTEELE CHARLE	BREENDONKLAAN 26	8450 BREDENE
VANDECASTEELE HENRI	MOLENSTRAAT 88	8450 BREDENE
VANDECASTEELE JEAN	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 82	8450 BREDENE
VANDEGHOTE LEOPOLD	BENEDIKTIJNERSTRAAT 30	8450 BREDENE
VANDEILE ROGER	POLDERSTRAAT 85	8450 BREDENE
VANDEN BERGHE ANDRE	KERAMIEKSTRAAT 2	8400 OOSTENDE

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
VANDENBERGHE EDWIN	DORPSTRAAT 14	8420 DE HAAN
VANDENBERGHE FLORIE	VELDSTRAAT 18	8450 BREDENE
VANDENBERGHE JOHNNY	BATTERIJSTRAAT 74	8450 BREDENE
VANDENBERGHE WILLY	BENEDIKTIJNERSTRAAT 17	8450 BREDENE
VANDEBOGAERDE C	SLUIZENSTRAAT 180	8450 BREDENE
VANDEBOGAERDE G.	ANTWERPENSTRAAT 52	8450 BREDENE
VANDEBOGAERDE MARCE	BRUGSE STEENWEG 176	8450 BREDENE
VANDEBROELE A Mevr.	PR.ELISABETHLAAN 82	8450 BREDENE
VANDEBROUCKE G	POLDERSTRAAT 30	8450 BREDENE
VANDEBUSSCHE M	BUURTSPOORWEGSTRAAT 53	8450 BREDENE
VANDEBUSSCHE WILLY	F.VINCKELAAN 99	8450 BREDENE
VANDENDRIESSCHE M.	VAARTSTRAAT 33	8450 BREDENE
VANDEWEGHE JAN	PR.ALBERTLAAN 70	8400 OOSTENDE
VANDEPITTE CONSTANT	CHRISTINELAAN 5 b. 8	8420 DE HAAN
VANDEPITTE CYRIEL	NOORDEDESTRAAT 9	8400 OOSTENDE
VANDEPITTE GERMAIN	BLANKENBERGESTEENW. 158	8000 BRUGGE
VANDERMEEREN JOZEF	ZEELAAN 16	8450 BREDENE
VANDERWAL DANIEL	TORHOUTSTEENWEG 130	8400 OOSTENDE
VANDEVELDE FRANÇOIS	CHRISTINASTRAAT 83	8400 OOSTENDE
VANDEWALLE GINO	DORPSTRAAT 82	8450 BREDENE
VANDEWALLE MARIA	POLSTRAAT 14	9180 MOERBEKE WAAS
VANDEWALLE PAUL	ALBATROSSTRAAT 15	8400 OOSTENDE
VANDEWALLE WERNER	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 34	8450 BREDENE
VANDYCK DYMPHA	EUROPALAAN 1	2610 WILRIJK
VANHOOREN FREDDY	RINGLAAN ZUID 106	8420 DE HAAN
VANHOOREN WILLY	NOORDZEESTRAAT 8	8450 BREDENE
VANHOUCKE RENE	VREDESTRAAT 16	8450 BREDENE
VANHOUTTE CONSTANT	ZEESTERLAAN 46	8450 BREDENE
VANHOUTTE JOZEF	L. PARETLAAN 79	8450 BREDENE
VANKERSCHAEVER ARN.	SCHELPENLAAN 25	8450 BREDENE
VANLAERE GERARD	BUURTSPOORWEGSTRAAT 63	8450 BREDENE
VANLEENHOVE FRANS	DUINENSTRAAT 35	8450 BREDENE
VANLEENHOVE GILBERT	BATTERIJSTRAAT 66	8450 BREDENE
VANLOO RENE	DUINENSTRAAT 333	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE ANDRE	ZANDHEUVEL 1 bus H9	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE CAMIEL	K.ASTRIDLAAN 75	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE FERNAN	DORPSTRAAT 2A	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE G.	KROONLAAN 19	2400 MOL
VANMASSENHOVE ROLAND	SLUISVLIETLAAN 33	8450 BREDENE
VANMOORTELE ERIC	BENEDIKTIJNERSTRAAT 28	8450 BREDENE
VANMOORTELE ROBERT	ZEESTERLAAN 23	8450 BREDENE
VANREEMST	L.PARETLAAN 15	8450 BREDENE
VANREEMORTELE ERIC	TARWESTRAAT 57	8400 OOSTENDE
VANSTEENE REMI	ZEESTERLAAN 4	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE MAUR.	IJZERLAAN 5	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE OSCAR	NUKKERSTRAAT 7	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE ROGER	RUITERLAAN 4	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE ROLAND	SLUISVLIETLAAN 100	8450 BREDENE
VANTHUYNE GILBERT	DORPSTRAAT 38	8450 BREDENE
VANWALLEGHEM RENE	AARTSHERTOGINNESTR.54 b9	8400 OOSTENDE
VELGHE ALFONS	DORPSTRAAT 120	8450 BREDENE
VELLE MARCEL	POPULIERENLAAN 51	8450 BREDENE
VELTER GERMAIN	BURG. A. RONSELAAN 5	8470 GISTEL

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
VENMANS-CORDIER	KEERWEG 63	8450 BREDENE
VERBANCK LOUIS	STAESSENSTRAAT 3	8450 BREDENE
VERBANCK MARIA	DRIFTWEG 65	8450 BREDENE
VERBURGH ANDRE	ZWANENLAAN 75	8400 OOSTENDE
VERBURGH EDDY	LONGCHAMPLAAN 101	8400 OOSTENDE
VERHAEGHE ALBERT	ST. STREUVELLAAN	8930 MENEN
VERHAEGHE ERIC	FRANKRIJKLAAN 12	8450 BREDENE
VERHAEGHE LACOERE	TOEKOMSTSTRAAT 5	8450 BREDENE
VERHEECKE FRITS	MOLENSTRAAT 48	8450 BREDENE
VERLAECKE NEIRYNCK	ZANDVOORDESTRAAT 119	8400 OOSTENDE
VERLINDE ANDRE	BENEDIKTIJNENSTRAAT 24	8450 BREDENE
VERLINDE ROGER	NUKKERSTRAAT 86	8450 BREDENE
VERMEERSCH GILBERT	BLAUW KASTEELSTRAAT 98 b2	8400 OOSTENDE
VERMEESCH JUVENAL	NUKKERSTRAAT 78	8450 BREDENE
VERMEIRE HERMAN	KLEMSKERKESTRAAT 21	8450 BREDENE
VERMEIRE-DECOO	WATERVLIEGPLEIN 14 b2	8450 BREDENE
VERMEULEN ARSENE	PATER G.DEFEVERSTRAAT 22	8450 BREDENE
VERMEULEN ROLAND	DUINENSTRAAT 219	8450 BREDENE
VERMEYLENFONDS	HOEFIJZERLAAN 1	8450 BREDENE
VERMOORTELE ANDRE	KAPELLESTRAAT 61	8450 BREDENE
VERSCOOREN M.L.	PARKLAAN 24	8450 BREDENE
VERSLUYS KAMIEL	FLAMINCOPARK 4	8490 JABBEKE
VERSLUYS NOEL	BRUSSELSTRAAT 4	8450 BREDENE
VERSLUYS PIERRE	BRUSSELSTRAAT 10	8450 BREDENE
VERSLUYS ROLAND	BRUGSE STEENWEG 53 bus A	8450 BREDENE
VERSLUYS WILLY	KAPELLESTRAAT 167	8450 BREDENE
VERSLYCKEN ELZA	KAPELLESTRAAT 45	8450 BREDENE
VERSTRAETE D.	ENGELENDALELAAN 140	8310 BRUGGE
VERSTRAETE FRANK	OVERVLOEDSTRAAT 59	8400 OOSTENDE
VERSTRAETE MARCEL	BATTERIJSTRAAT 38	8420 KLEMSKERKE
VERVECKEN LOUISA	P. BENOITLAAN 22	8450 BREDENE
VIAENE GODELIEVE	FRANKRIJKLAAN 50	8450 BREDENE
VIAENE-VIVEY	A.BEERNAERTSTRAAT 23	8400 OOSTENDE
VILAIN OMER	ROGIERLAAN 38 b.11	8400 OOSTENDE
VINCKE WILLY	NOORDHOFSTRAAT 13	8450 BREDENE
VRAMBOUT EMILE	PR.ELISABETHLAAN 46	8450 BREDENE
VRANCKEN PAUL	TABORALAAN 106 b.5	8400 OOSTENDE
VRANCKEN WILLY	GROENENDALELAAN 51	8400 OOSTENDE
VROMAN MARC	VICOGNEDIJK 15	8400 OOSTENDE
VYVEY ROLAND	ZANDVOORDESTRAAT 232	8400 OOSTENDE
WALTERS GUIDO	H.BORGERSTRAAT 107	8400 OOSTENDE
WARLOP BERNARD	K.ASTRIDLAAN 61	8450 BREDENE
WETS EDDY	SPREEUWENLAAN 20	8400 OOSTENDE
WEUTS HUBERT	SLUISVLIETLAAN 104	8450 BREDENE
WEYNEN EUGENE	BRUGSE STEENWEG 49	8450 BREDENE
WILLAERT J.P.	VAN DYCKSTRAAT 22	8400 OOSTENDE
WILLEMS TONY	LEOPOLD II LAAN 29	8000 BRUGGE
WILLEPUT ARSENE	POPULIERENLAAN 82	8450 BREDENE
WYNTIN D	ZANDHEUVEL 1 H 11	8450 BREDENE
WYNTIN HERMAN	SLUIZENSTRAAT 130A	8450 BREDENE
Z.E.H.NEIRYNCK	SPANJESTRAAT 6	8850 ARDOOIE
ZANDERS ROGER	PLASSENDALESTRAAT 15 A	8400 OOSTENDE
ZUSTERS H.VINCENTIUS	DORPSTRAAT 144	8450 BREDENF

LEDENLIJST.

Naam	Adres	Gemeente
ZUSTERS H.VINCENTIUS	NUKKERSTRAAT 106	8450 BREDENE
ZWAENEOEL FERNAND	PESCATORSTRAAT 54	8450 BREDENE
ZWAENEOEL WILLY	ZEGELAAN 2	8450 BREDENE
ZWART ARIE	VIOLIERENLAAN 33	8450 BREDENE

INHOUDSTAFEL:

2.	Voorwoord.	Noël Belpaeme
3.	25 jaar Ter Cuere	Georges Desopper.
23.	Lidkaarten Ter Cuere	—
37.	De srotfabrieken of Sardineries van Bredene	Honoré Van Walleghem.
85.	De Romeinse Castorbekers van Bredene	Prof. Hugo Thoen.
99.	Gebeurtenissen in de visserij gedurende 1945.	L. Vande Casteele.
113.	De Concessie van de aanleg van de vuurtorenwijk. Deel III en IV.	Daniël Dewulf.
138.	De Concordia. Van familiepension tot opvangtehuis.	Jos. Francier.
149.	Het hakenkruis. Korte geïllustreerde bijdrage.	Christian Stubbe.
170.	Werking gedurende het jaar 1990.	
172.	Heemkring Ter Cuere 1990.	
173.	Ledenlijst.	

Alle artikels worden gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

lay-out: VANDE CASTEELE LOUIS, Beheerraadslid.

